

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KESKİN - CANKURTARAN KÖYÜ CAMİSİ
KORUMA PROJESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda Nehir AKGÜN

Mimarlık Anabilim Dalı

Restorasyon Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Yrd.Doç. Dr. S. Yıldız SALMAN

MAYIS 2014

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KESKİN - CANKURTARAN KÖYÜ CAMİSİ
KORUMA PROJESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Seda Nehir AKGÜN
(502111211)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Restorasyon Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Yrd.Doç. Dr. S. Yıldız SALMAN

MAYIS 2014

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502111211 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Seda Nehir AKGÜN**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı **“KESKİN - CANKURTARAN KÖYÜ CAMİSİ KORUMA PROJESİ”** başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Yrd.Doç.Dr. S.Yıldız SALMAN**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Yrd.Doç.Dr. Gülsün TANYELİ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç.Dr. Zeynep Gül ÜNAL
Yıldız Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **5 Mayıs 2014**
Savunma Tarihi : **27 Mayıs 2014**

Eşime ve oğluma,

ÖNSÖZ

Lisans eğitimimde tanıdığımdan bu yana restorasyon alanında çalışmak için bana ilham veren, bu alanda uzmanlaşmamda bana destek olan ve ilgisi, sabrı, özverisiyle bu çalışmadaki katkılarından dolayı değerli hocam Yrd.Doç.Dr. S.Yıldız Salman'a teşekkürü borç bilirim.

Tez kapsamında, belgeleme çalışmalarında yardımlarını esirgemeyen, kuzenim Kaan Kapkır'e, annem Hatice Akgün'e, amcam Mustafa Akgün'e, aletli ölçümlerde destek olan topograf Hüseyin Yüksel'e, literatür araştırmalarımnda yardımcı olan teyzem Öğr. Gör. Hülya Kapkır'e, fikirleri ve çalışmaları ile destek olan dostlarım Ece Sönmez'e, Bilal Bilgili'ye, Devlet Arşivleri'deki çalışmalarda ve Osmanlıca evrakların tercümesindeki yardımları için Tahir Köksal'a, Semra Köksal'a ve Nihat Aydoğan'a,

Son olarak, annem Suna Gümüşlü'ye, babam Raif Gümüşlü'ye, hayatımdaki varlığı için , sonsuz desteği ve sevgisiyle elimi bırakmayan eşim Atacan Akgün'e ve tez aşamasında varlığıyla beni motive eden, güç veren oğlum Mahir'e teşekkürlerimi belirtmek isterim.

Mayıs 2014

Seda Nehir AKGÜN
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xix
SUMMARY	xxi
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	1
1.2 Kapsam ve Çalışma Yöntemi	2
2. YAPININ BULUNDUĞU ÇEVRE-KIRIKKALE-KESKİN	5
2.1 Coğrafi Konumu.....	5
2.2 Tarihsel Gelişimi	6
2.3 Sosyo-Kültürel Ekonomik Yapısı	8
2.4 Anıtsal ve Sivil Mimarlık Örnekleri.....	9
3. CANKURTARAN KÖYÜ CAMİSİ	13
3.1 Konum	13
3.2 Tarihçe ve Mülkiyet Durumu	13
3.3 Ayrıntılı Tanım.....	16
3.3.1 Plan özellikleri	16
3.3.2 Cephe özellikleri	20
3.3.2.1 Kuzeybatı (giriş) cephesi.....	21
3.3.2.2 Güneydoğu cephesi	23
3.3.2.3 Kuzeydoğu cephesi	25
3.3.2.4 Güneybatı cephesi	26
3.3.3 Yapım tekniği, strüktür ve malzeme özellikleri.....	27
3.3.3.1 Duvarlar.....	28
3.3.3.2 Döşemeler	29
3.3.3.3 Örtü sistemi	30
3.3.3.4 Ahşap elemanlar.....	31
3.3.3.5 Kapı ve pencereler.....	32
3.4 Yapıda Tespit Edilen Bozulmalar ve Nedenleri.....	33
3.4.1 Doğal etkenlerden kaynaklanan bozulmalar	33
3.4.2 Bakımsızlık ve yanlış müdahaleden kaynaklanan bozulmalar	34
4. İÇ ANADOLU KIRSALINDA DİNİ YAPI ÖRNEKLERİ	39
4.1 Mescitler.....	39
4.2 Camiler	40
4.2.1 Mekansal düzenler	40
4.2.1.1 Harim.....	40
4.2.1.2 Kadınlar mahfili	41
4.2.1.3 Alt galeriler ve giriş	41
4.2.1.4 Son cemaat yeri	42

4.2.1.5 Minare	42
4.2.2 Cephe düzeni	42
4.2.3 Yapım Tekniği, Strüktür ve Malzeme Özellikleri.....	43
4.2.3.1 Taşıyıcı elemanlar	44
4.2.3.2 Örtü sistemi	44
5. RESTİTÜSYON	47
5.1 Restitüsyon Sorunları	48
5.1.1 Mekansal sorunlar	48
5.1.2 Yapı elemanı ölçeğindeki sorunlar.....	49
5.1.3 Malzeme ölçeğindeki sorunlar	51
5.2 Restitüsyon Kararlarına Işık Tutan Bilgi ve Belgeler	52
5.2.1 Yapı ile ilgili arşiv belgeleri.....	52
5.2.2 Analoji yöntemiyle sağlanan veriler	54
6. RESTORASYON	57
6.1 Yapının Onarımına İlişkin Öneriler.....	57
6.1.1 Eklerden Arındırma ve Temizleme	58
6.1.2 Sağlamlaştırma	60
6.1.3 Yeniden yapım	61
6.2 Yapının Kullanımına İlişkin Öneriler.....	62
7. SONUÇ	63
KAYNAKLAR.....	65
EKLER.....	67
ÖZGEÇMİŞ	159

KISALTMALAR

TD	: Temettuat Defterleri
TTD	: Tapu Tahrir Defterleri
ND	: Nüfus Defterleri
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri
TKGMA	: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlük Arşivleri
H	:Hicri takvime göre
s	: Sayfa
c	:Cilt

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Cankurtaran Köyü'nün Kırıkkale ve Keskin'e göre konumu.....	5
Şekil 2.2 : Cankurtaran Köyü Camisi'nin köydeki konumu.	6
Şekil 2.3 : Cankurtaran Köyü'nün minareden görünüşü.	8
Şekil 3.1 : Cankurtaran Köyü Camisi'ndeki mekanlar- plan ve kesit krokileri.	16
Şekil 3.2 : Cankurtaran Köyü Camisi kuzeybatı cephesi.	21
Şekil 3.3 : Cankurtaran Köyü Camisi güneydoğu cephesi.	23
Şekil 3.4 : Cankurtaran Köyü Camisi kuzeydoğu cephesi.	25
Şekil 3.5 : Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı cephesi.	26
Şekil 3.6 : Hasar analizi lejandı ve örnek cephe.....	33
Şekil 5.1 : Kronolojik analiz.....	47
Şekil 5.4 : Merkez Cuma Cami duvar resimleri	50
Şekil 5.3 : Cürcürler Cami planı.....	54
Şekil 5.4 : Cürcürler Cami cephesi, ezanlık ve minaresi.....	55
Şekil A.1 : Kırşehir Tapu Tahrir Defterleri Kazıklı Köyü'nü gösterir kayıt.	68
Şekil A.2 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).....	69
Şekil A.3 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).....	70
Şekil A.4 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).....	71
Şekil A.5 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).....	72
Şekil A.6 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).....	73
Şekil A.7 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).....	74
Şekil A.8 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).....	75
Şekil A.9 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).....	76
Şekil A.10 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).....	77
Şekil A.11 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).....	78
Şekil A.12 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).....	79
Şekil B.1: Cankurtaran Köyü Camisi avlusuna giriş.....	80
Şekil B.2: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeydoğusunda bulunan konut.	80
Şekil B.3: Cankurtaran Köyü Camisi imamına tahsis edilen konut.	81
Şekil B.4: Yapının avlusunda bulunan devşirme mermer taş.	81
Şekil B.5: Yapının kuzeydoğu bahçe duvarı üzerinden bulunan özgün çeşme.	82
Şekil B.6: Özgün çeşmeye ait üzerinde Osmanlıca yazı bulunan taş.....	82
Şekil B.7: Kadınlar mahfili duvarı batı köşesinde bulunan eğrisel girinti.	83
Şekil B.8: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeybatı cephesi.	83
Şekil B.9: Yapının avlusu ve Z06 mahalinin beton kilit taşı döşeme kaplaması.	84
Şekil B.10: Son cemaat yeri kuzeybatı yönündeki kemerler.....	84
Şekil B.11: Son cemaat yeri Z05 mahaline basan sütun kaidesi.	85
Şekil B.12: Son cemaat yeri tavan kaplaması.	85
Şekil B.13: Son cemaat yeri güneydoğu duvarında bulunan üçgen alınlıklı giriş kapısı (K1).....	86
Şekil B.14: Son cemaat yeri güneydoğu duvarında bulunan caminin kitabesi.	86
Şekil B.15: Z02 mahalinde bulunan ahşap merdiven.....	87

Şekil B.16: Z02 mahalinde bulunan pvc kapı (K4).	87
Şekil B.17: Müezzin odası (Z04) zemin ve duvar kaplamaları.	88
Şekil B.18: Müezzin odasının (Z03) pvc kapısı.	88
Şekil B.19: Harimde güneydoğu duvarında bulunan özgün olmayan kontrplak mihrap.	89
Şekil B.20: Harimde güneydoğu/güneybatı duvarlarının kesiştiği köşede bulunan ahşap minber.	89
Şekil B.21: Harimde güneydoğu/kuzeydoğu duvarlarının kesiştiği köşede bulunan ahşap vaaz kürsüsü.	90
Şekil B.22: Harimin kuzeybatı yönünde bulunan kadınlar mahfili, harimi giriş holünden ayıran pvc kapı.	90
Şekil B.23: K2 kapısı üzerinde ahşap profillerle oluşturulan kemer görüntüsü.	91
Şekil B.24: Harimin ahşap kırlangıç tavan örtüsü.	91
Şekil B.25: Ahşap kırlangıç tavan ortasında bulunan ahşap tavan göbeği.	92
Şekil B.26: Ahşap kırlangıç tavan kademeleri.	92
Şekil B.27: Kadınlar mahfili batı köşesinde bulunan eğrisel girintinin çatı ile ilişkisi.	93
Şekil B.28: Kadınlar mahfili ahşap balkonu.	93
Şekil B.29: Kadınlar mahfilini harimden ayıran pvc doğramalar.	94
Şekil B.30: Kadınlar mahfili kuzeydoğu duvarından bulunan pencere.	94
Şekil B.31: Kadınlar mahfili pencereleri üzerinde bulunan ahşap lentolar.	95
Şekil B.32: Kadınlar mahfiline çıkan merdivenin güneybatı kenarından bulunan ahşap giriş.	95
Şekil B.33: Minarenin demir giriş kapısı (K5) ve minare kaidesi.	96
Şekil B.34: Minare merdivenleri.	96
Şekil B.35: Minarenin pabuç kısmı ve tuğla örgülü ana gövdesi.	97
Şekil B.36: Cankurtaran Köyü Camisi minaresi.	97
Şekil B.37: Minare külâhının iç kısmında görülen ahşap konstrüksiyon.	98
Şekil B.38: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeybatı cephesinden bulunan kemerler ve sütunlar.	98
Şekil B.39: Kuzeybatı cephesi Z07 mahalinde bulunan sütunun güneybatı görünüşü.	99
Şekil B.40: Kuzeybatı cephesi kuzeydoğu yönündeki pilastır.	99
Şekil B.41: Kuzeybatı cephesi güneybatı yönündeki pilastır.	100
Şekil B.42: Z07 mahalinde bulunan sütunun kuzeybatı görünüşü.	100
Şekil B.43: Kemer birleşim noktalarında bulunan dairesel profil taşılar.	101
Şekil B.44: Kemer karnında kemer altına geçerken görülen pahlı kemer taşları.	101
Şekil B.45: Kuzeybatı cephesinden görülen strüktürel çatlağın son cemaat yerinden görünüşü.	102
Şekil B.46: Son cemaat yeri kuzeybatı duvarı iç kısmında görülen moloz taş duvar örgüsü.	102
Şekil B.47: Son cemaat yeri boyanmış duvar yüzeyleri (Z07).	103
Şekil B.48: Minarenin şerefesi ve şerife altındaki bezeme.	103
Şekil B.49: Cankurtaran Köyü Camisi güneydoğu cephesi ve bahçe duvarları.	104
Şekil B.50: Cankurtaran Köyü Camisi güneydoğu cephesi ve bahçe duvarları.	104
Şekil B.51: Yapının güneydoğu ve güneybatı bahçe duvarlarının iç yüzeyinde görülen moloz taş duvar örgüsü.	105
Şekil B.52: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeydoğu cephesi-1.	105
Şekil B.53: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeydoğu cephesi-2.	106
Şekil B.54: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeydoğu cephesi-3.	106

Şekil B.55: Kuzeydoğu cephesinde bulunan P3 penceresi ve taş sövesi.	107
Şekil B.56: Kuzeydoğu cephesinde bulunan P4 penceresi ve taş sövesi.	107
Şekil B.57: Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı cephesi-1.	108
Şekil B.58: Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı cephesi-2.	108
Şekil B.59: Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı cephesi-3.	109
Şekil B.60: Güneybatı cephesinde bulunan P1 penceresi ve taş sövesi.	109
Şekil B.61: Güneybatı cephesinde bulunan P2 penceresi ve taş sövesi.	110
Şekil B.62: Güneybatı cephesinde P1 pencere sövesi altında bulunan ahşap.	110
Şekil B.63: Harim güneydoğu duvarında görülen kontrplak kaplama.	111
Şekil B.64: Harim kuzeydoğu duvarında görülen kontrplak kaplama.	111
Şekil B.65: Son cemaat yeri Z07 mahali döşemesi.	112
Şekil B.66: Son cemaat yeri Z05 mahali döşemesi	112
Şekil B.67: Harimde bulunan halı kaplamanın altında görülen laminant ahşap.	113
Şekil B.68: Kadınlar mahfili ahşap döşemesi.	113
Şekil B.69: Kadınlar mahfili balkonu ahşap döşemesi.	114
Şekil B.70: Giriş holü (Z03) lambri tavan kaplaması.	114
Şekil B.71: Müezzin odası (Z04) lambri tavan kaplaması	115
Şekil B.72: Ahşap kırılmalı tavan köşelerinde bulunan üçgen parçalar ve tavanda bulunan ahşap bezemeler.	115
Şekil B.73: Ahşap kırılmalı tavan kademeleri.	116
Şekil B.74: Kadınlar mahfili ahşap tavanı.	117
Şekil B.75: Harimde bulunan ahşap dikmeler.	117
Şekil B.76: Harimde ahşap dikmeler arasında bulunan ahşap profil-1.	118
Şekil B.77: Harimde ahşap dikmeler arasında bulunan ahşap profil-2	118
Şekil B.78: Minber güneybatı görünüşü.	119
Şekil B.79: Giriş holü (Z03) kapı kenarındaki kemerde bulunan demir halka.	120
Şekil B.80: Giriş holü (Z03) duvarından bulunan demir halka.	120
Şekil B.81: Güneybatı bahçe duvarı üzerinde biyolojik bozulmalar.	121
Şekil B.82: Haziredeki mezar taşları üzerinde görülen biyolojik bozulmalar.	121
Şekil B.83: Giriş holü (Z03) ile müezzin odasını (Z04) ayıran ahşap bölücü.	122
Şekil B.84: Giriş holü (Z03) ile Z04 mahalini ayıran ahşap bölücü.	122
Şekil B.85: Avluda bulunan yapımı devam eden mekanların minareden görünüşü.	123
Şekil B.86: Avluda bulunan özgün olmayan abdest alma yeri.	123
Şekil B.87: Avludaki betonarme yapıların kuzeybatı yönünden görünüşü	124
Şekil B.88: Güneybatı cephesi alt kotlarında çimento sıva uygulaması	124
Şekil B.89: Minberin altından ulaşılan yapının özgün zemin kotu	125
Şekil B.90: Kuzeydoğu cephesinde saçak malzemesi.	125
Şekil C.1 : Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı ve güneydoğu cephesi / bahçe duvarları, 1997.	126
Şekil C.2 : Cankurtaran Köyü Camisi güneydoğu cephesi ve güneydoğu bahçe duvarı, 1997.	126
Şekil C.3 : Harimde bulunan ahşap minber, 1997.	127
Şekil C.4 : Cankurtaran Köyü Camisi kuzeybatı cephesi ve avlu, 1997.	127
Şekil C.5: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeybatı cephesinden bulunan sütun, 1997.	128
Şekil C.6 : Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı cephesi P4 penceresi, 1997.	128
Şekil D.1: Çeşnigir Köprüsü.	129
Şekil D.2: Hasandede Cami.	129
Şekil D.3: Eski Barut-Fişek Fabrikası.	129
Şekil D.4: Kibritthane Binası.	130

Şekil D.5: Çarşı Cami.	130
Şekil D.6: Karıştıran Kilisesi.	131
Şekil D.7: Keskin’de bulunan Ataların Evi.	131
Şekil D.8: Keskin’de bulunan Silsüpürlerin Evi.	132
Şekil D.9: Keskin’de bulunan Erelilerin Evi.	132
Şekil D.10 : Keskin sivil mimarlık örneklerinde ahşap elemanlar – Zühtü Pehlivanlı’nın Evi.	133
Şekil D.11 : Turabali Mescidi.	133
Şekil D.12 : Ankara Nallıhan Soğukkuyu Köyü Mescidi.	134
Şekil D.13 : Kalaycıoğlu Mescidi.	134
Şekil D.14 : Halilbey Cami planı.	135
Şekil D.15 : Çandır Köyü Cami planı.	135
Şekil D.16 : Çandır Köyü Cami ahşap tavanı.	136
Şekil D.17 : Kaldırım Köyü Cami ahşap tavanı.	136
Şekil D.18 : Cürcürler Cami harim kısmı.	137
Şekil D.19 : Halilbey Cami kesiti.	137
Şekil D.20 : Çandır Köyü Cami kadınlar mahfili.	138
Şekil D.21 : Mahmutbey Cami planı.	138
Şekil D.22 : Yazı Cami planı.	139
Şekil D.23 : Kaldırım Köyü Cami planı.	139
Şekil D.24 : Çandır Köyü Cami son cemaat yeri.	140
Şekil D.25 : Yazı Cami görünüş.	140
Şekil D.26 : Halilbey Cami cephesi.	141
Şekil D.27 : Ballı Cami.	141
Şekil D.28 : Yeşilyazı Cami.	142
Şekil D.29 : Develioğlu Cami avlusundaki değirmen taş.	142
Şekil D.30 : Develioğlu Cami pencere söveleri.	143
Şekil E.1 : Tescil kararını gösterir belge.	144
Şekil E.2 : Yapının Vakıflar Genel Müdürlüğü onarım programında olduğunu gösterir belge.	145
Şekil E.3 : Vakıf Eski Eser Fişi 1. Sayfa.	146
Şekil E.4 : Vakıf Eski Eser Fişi 2. Sayfa.	147
Şekil E.5 : Yapının bulunduğu parsel üzerine verilen ‘Korunması Gerekli Kültür Varlıkları’ şerhini gösterir belge.	148
Şekil E.6 : Abide ve Eski Eser Onarım Fişi.	149
Şekil E.7 : Cankurtaran Köyü Camisi Tapu Kaydı.	149

KESKİN-CANKURTARAN KÖYÜ CAMİSİ KORUMA PROJESİ

ÖZET

Tez kapsamında, Kırıkkale ili, Keskin ilçesi, Cankurtaran Köyü, Köyiçi Mevki 1840 parselde konumlanan Cankurtaran Köyü Camisi incelenmiştir. Bu çalışmada caminin tarihi ve mimari özellikleri araştırılarak, yapının mevcut durumu ayrıntılı olarak belgelenmiştir. Çeşitli yazılı ve sözlü kaynak araştırmaları, geçmiş dönem onarım belgeleri, yapıdaki veriler göz önünde bulundurularak yapının restitüsyon projesi hazırlanmış, önerilen koruma projesi ışığında gerekli müdahaleler yapılarak yapının varlığını sürdürebilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır.

Tez konusu caminin yapım tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte mimari üslubundan 19.yy'da yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. Bölgede civar köylerde bu nitelikte bir cami bulunmamaktadır. 1996 yılında kültür varlığı olarak tescillenen caminin mülkiyeti köy tüzel kişiliğinde olsa da yapının her türlü bakım ve onarımının sorumluluğu 2863 sayılı koruma kanunu gereği Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir. Cankurtaran Köyü Camisi arazisinde hazire ve günümüzde kullanılmayan çeşmesi de mevcuttur.

Tez çalışması yedi ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, tezin amacı, kapsamı ve tez süresince faydalanan çalışma yöntemleri ele anlatılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Kırıkkale ili Keskin ilçesi ve Cankurtaran(Kazıklı) Köyü'nün coğrafikonumu ve tarihsel süreçte gelişimi, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı irdelenmiş, bölgede yer alan anıtsal ve sivil mimarlık örnekleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Cankurtaran Köyü Camisi'nin mevcut durumuna ilişkin ayrıntılı tanımı yapılmıştır. Caminin konumu, tarihçesi anlatılmıştır. Yapının mimari özellikleri, sırasıyla; plan özellikleri, cephe özellikleri, yapım tekniği, strüktür ve malzeme özellikleri (duvarlar, döşemeler, örtü sistemi, ahşap elemanlar, kapı ve pencereler), yapıda tespit edilen bozulmalar ve nedenleri (doğal etkenlerden kaynaklanan bozulmalar, bakımsızlık ve yanlış müdahaleden kaynaklanan bozulmalar) başlıkları altında incelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde İç Anadolu kırsalında dini yapı örnekleri camiler ve mescitler adlı başlıklar altında incelenmiştir. Bu yapıların mekansal düzenleri, cephe düzenleri, yapım tekniği, strüktür ve malzeme özelliklerine değinilmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümünde caminin restitüsyon çalışmalarına yer verilmiştir. Bu kapsamda yapının farklı dönemlerine tarihlenen ekleri ve onarımlarına değinilmiş, kronolojik bir analiz yapılmıştır. Sonrasında, restitüsyon kararlarına veri oluşturan bilgi ve belgeler incelenmiştir. Bu çalışmalar ışığında restitüsyon sorunları başlığında mekansal sorunlar, yapı elemanı ölçeğindeki sorunlar ve malzeme ölçeğindeki sorunlara değinilmiştir.

Altıncı bölümde caminin restorasyon projesine yer verilmiştir. Proje kapsamında yapının onarımı ve korunmasına ilişkin müdahale ve öneriler anlatılmıştır. Kullanımına ilişkin öneriler kısmında ise caminin kalabalık bir cemaati olmamasına karşın, köyde bulunan tek ibadet yapısı olması, köyde yaşayan müslüman halk ve

civar bölgelerden ibadet için gelen insanların varlığı göz önünde bulundurularak özgün işlevinin korunması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın sonuç bölümünde caminin köy ve bölge açısından önemi ve anlamına değinilmiş, iç anadolu kırsalında tez konusu yapı gibi nitelikli kültür varlıklarının korunması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Yapılan araştırmalar, analitik belgeleme çalışmaları, literatür araştırmaları doğrultusunda elde edilen veriler ışığında bir değerlendirme yapılarak, yapının korunması, yaşatılması için önerilen uygulamalar açıklanmıştır.

CANKURTARAN VILLAGE MOSQUE CONSERVATION PROJECT

SUMMARY

Cankurtaran Village Mosque which is located on 1840 parcel of Köyiçi district, Cankurtaran (Kazıklı) Village, is studied in this research. In this research, the current state of the building is documented by investigating the historical and architectural features of the mosque. The restitution projects are prepared based on various written and oral sources, repair documents of the previous period and the traces which are observed on the building. Considering all these datas, the restoration projects are prepared. The main purposes of these project to survive the building and be passed on to future generations by realizing the recommended protective interventions.

The date of construction of the Cankurtaran Village Mosque is not clearly known. Considering the architectural features, it is estimated that the mosque was built in the 19th century. There is not any mosque which is qualified and the same scale as the thesis topic mosque in the surrounding area. The mosque has been certified as cultural property in 1996 and the ownership of the building is a village legal entity. Vakıflar Genel Müdürlüğü is responsible for all the maintainennce and repairs according to the protection law which is numbered 2863. There is a cemetery in the courtyard and an original fountain at the northeast garden wall which are belonged to the Cankurtaran Village Mosque.

There are seven main chapters in this research. The introduction summarize the purpose and the scope of the thesis and the methodology used in the various staged of the research. Although the mosque has many unique details and due to architectural features it has a great importance among other mosques in the region, there are no academic study and detailed documentation about the Cankurtaran Village Mosque. Because of this, this topic was chosen to transfer the building to the future generations.

In the second chapter of the study, the location and the historical development, socio-cultural and economic structure, monumental and civil architectural samples of Kırıkkale and Keskin district are analyzed. Cankurtaran Village is located on the 20th km of Kırıkkale-Keskin highway. This village is connected to the Keskin district. Throughout the history there are different ethnic groups that have lived in Keskin and the villages of Keskin. This situation caused variety in cultural properties. But, there are no cultural properties in Cankurtaran village except the Cankurtaran Village Mosque. In terms of population, Cankurtaran Village is a small village. There are 50 houses in the village and 303 people lives today. The oldest records about the village is in the land registers of Kırşehir. These documents is dated about 1540s.

The third chapter of the study is about the detailed definition of the building which is including the history of the village and the mosque, architectural features, material, construction and structural features and the damages. The architectural features of the mosque are studied under the headings of plan, interior, facade and materials,

construction and structural features (walls, floors, cover system, wood elements, doors and windows). The last part of this chapter is about the damages and their reasons which are damages arising from natural disasters and lack of maintenance and damages from inappropriate intervention.

The mosque is located the center of the village. It is surrounded by stone garden walls. There is an entrance to the courtyard from the northwest direction. The mosque is located on the southeast side of the courtyard and the garden walls are next to the southeast facade. The mosque has a cemetery in the northeast of the courtyard. The minaret is located at the southwest of the mosques. It is not an original minaret, it was built in 1985 with the help of the villagers. Unfortunately there are reinforcement buildings in the courtyard. Some parts of the garden walls was demolished to build these structures which are the toilets, storage and ablutions.

Cankurtaran Village Mosque consist of a narthex, entrance hall, imam's room, the women's gallery and harim. The rectangular mosque is oriented southeast-northwest direction. The entrance of the mosque is from the narthex, northwest facade and there is a triangle pedimented entrance door here. The floor of the narthex is lower in the middle. The entrance hall is accessed from the narthex. There are two rooms connected to the entrance hall, but according the original plan scheme of the mosque, these rooms were not existing. In stead of the rooms, there are open galleries. From the room which is identified Z02, the women's gallery is reached by a wood stair. Four wooden pillars carries the women's gallery and these columns seperates the harim and the entrance. There are four windows in the harim; two of them are located on the southwest wall and the other two windows are located on the northeast wall. Mihrab is located the center of the southeast wall and there is a minbar at the south corner. All the walls of the mosque are ashlar and two different types of natural stone are observed one the building. There are two pillars and two pilasters on the northwest facade. Between these pillars and pilasters there are three round arches. The windows are on the northeast and southwest facade. On the southeast facade there are no openings. There is a hipped roof on top of the building and marseilles tile cladding.

Cankurtaran Village Mosque is open for worship and the community of the mosque pays the maintenance cost by collecting donations. All the current repairs are made by the community, so these interventions cause some kind of damages like spatial distortions, damages due to unsuitable materials. The restoration and protection experts must be decided which interventions must be done to avoid the building from these damages.

In the fourth chapter of the study, the worship structures in Central Anatolian Region which are prayer rooms and mosques are examined. While creating this chapter of the thesis, previous researches and publications about the region, cultural inventory of the cities, thesis about the region and the worship structures have been utilized.

In the fifth chapter of the study, the preparation process of restitution projects have focused on. the chronological study which is explaining the different periods and additions of the building is developed first. Repair documents of the previous period, the traces which are observed on the building, oral sources and archive documents are helpful in this process. The building is used a mosque since it was built, but there are some restitution problems which are spatial problems, problems about the structural elements and material problems. Considering all documentations,

informations and restitution problems and examining similar mosques, the restitution decisions cleared.

The restoration project is presented in the sixth chapter. Under restoration project, repair of the building and the interventions related to protection are explained. Requirements of the present situation of the mosque and intervention methods are discussed under the headings that removing additions and cleaning, consolidation and rebuilt. In rebuilt part, the most important proposal is about the original minaret of the mosque which was located on the roof. The suggestions about usage of the building is based on the original function. Cankurtaran Village Mosque is the only mosque in the village and there is a community of the mosque. Considering this, it was decided to maintain the original function.

In the conclusion chapter of this study, the importance of the mosque for the village and the region is stated and focused on the necessity of the protection of cultural properties like Cankurtaran Village Mosque. Researches, analytical documentation studies, literature studies in the light of the data obtained in accordance with an evaluation was made. As a result of evaluation, the suggestions about protection and survive the building to be passed on to future generations are discussed.

1. GİRİŞ

Kırıkkale,tarihi bakımında oldukça eski bir yerleşim olmakla birlikte, yapılan arkeolojik çalışmalar neticesinde ilçelerinde bulunan kalıntılar kalkolitik çağa kadar tarihlenmektedir (Altın, 2005, s.5). Merkez ilçe dışında, sekiz ilçesi daha bulunan Kırıkkale'nin en eski yerleşim yerlerinden biri Keskin ilçesidir. Keskin Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Rum ve Ermenilerin de yaşadığı, etnik köken bakımından çeşitlilik gösteren bir nüfusa sahiptir(Altın, 2008, s.150). Farklı etnik kimlikler ilçeye bağlı köylerde de görülmekteydi. Bu etnik çeşitlilik mimari bir zenginliği de beraberinde getirmiştir. Günümüze ulaşan sivil mimarlık örneklerinin yanı sıra dini yapılar bağlamında da kilise ve camiler de görülmektedir. Bunlardan bazılarının sadece kalıntıları günümüze ulaşabilmiştir. Kırsala bakıldığında konutlar genellikle kerpiç-ahşap olmakla birlikte, dini yapılar küçük ölçekli sade bir mimari üslupla yapılmıştır.

Tez konusu cami Keskin'e bağlı Cankurtaran Köyü'nde yer almaktadır. Şimdiki adı Cankurtaran olan köyün eski adı Kazıklı'dır ve Osmanlı arşivlerinde de bu şekilde geçmektedir (TTD 139, s.214b). Köy halkı tarafından köyün eski adının Çebişli olduğu söylenmekle birlikte arşiv belgelerinde böyle bir kayıda rastlanmamıştır. Tarihine dair çeşitli rivayetler bulunmakla birlikte mimari üslubu 19.yüzyılda yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. Cankurtaran Köyü Camisi mimari üslubu gereği kırsalda bulunan diğer camilerden ayrılmaktadır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, İç Anadolu kırsalında bulunan bu nitelikte bir kültür varlığının detaylı bir belgeleme çalışması yapılması ve gelecek nesillere aktarılması için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

1.1 Tezin Amacı

Kırsalda ibadet yapıları sade ve gösterişsiz bir üslupla yapılırken, Cankurtaran Köyü Camisi ise bulunduğu köy Keskin'e bağlı küçük bir köy olmasına rağmen mimari üslubu ve yapım tekniğiyle özgün bir duruş sergilemektedir. Giriş kapısındaki kitabesi zamanla fiziksel koşullardan ve bakımsızlıktan aşınmış okunamaz hale

gelmiştir. Bu sebeple net bir tarihlendirme yapılamamaktadır. Varlığını sürdürdüğü yıllar boyunca çeşitli onarımlar geçirmiş, ekler yapılmıştır.

Caminin avlusun da iki mezardan oluşan bir haziresi bulunmaktadır. Aynı zamanda onarılan bahçe duvarı üzerinde bugün kullanılmayan bir çeşmesinin olduğu görülmektedir. Yapının konu olduğu herhangi bir belgeleme çalışması ya da akademik bir yayın bulunmamaktadır. Bu sebeple yapının ayrıntılı olarak çalışılması, belgelenmesi ve önümüzdeki kuşaklara aktarılması amacıyla tez konusu olarak seçilmiştir.

Tezin amacı, öncelikle yapının mevcut durumunun, yapım sistemi ve elemanlarının tüm detaylarıyla belgelenmesi ve gerekli analizlerin yapılmasıdır. Restitüsyon kısmında ise yapının özgün durumu saptanmaya çalışılmış, dönem ekleri ve özgünlüğünü bozan onarımları belirlenmiştir. Restorasyon çalışması kapsamında yapının hasar ve bozulmalarına nasıl müdahale edileceği belirtilmiş, yapının mevcut işlevini sürdürebilmesi ve özgünlüğünü koruyabilmesi için öneriler aktarılmıştır.

1.2 Kapsam ve Çalışma Yöntemi

Cankurtaran Köyü Koruma Projesi konulu tez yapının mevcut durumunu çizim ve fotoğraflarla belgeleyen rölöve, ilk yapıldığı dönemdeki özgün durumunun çizildiği restitüsyon ve yapının mevcut durumundaki hasar ve bozulmalara yapılacak müdahaleleri ve koruma önerilerini açıklayan restorasyon projelerini kapsamaktadır.

Rölöve aşamasında öncelikle yapının plan, kesit ve cephelerinin krokileri çizilmiştir. Krokiler üzerinden cepheler avluda belirlenen poligon noktaları üzerinden total station ile ölçülmüş, ardından kesit ve plan ölçümleri için son cemaat yeri ve iç mekanlarda da reflektör yardımıyla poligon noktaları belirlenmiştir. Total station ile ölçülen noktalar üzerinden cephe, plan, vaziyet planı ve kesitler oluşturulmuştur. Total station kullanılarak ölçülemeyen mekanlar ve detaylar için şerit ve lazer metreden faydalanılmıştır. Bu ölçümler üçgenleme metodu ile yapılmış, total station verilerine bağlanmıştır.

Vaziyet planı 1:100; plan, kesit ve görünüşler 1:50; yapıya ait özgün detaylar 1:10 ve 1:50 ölçeğinde hazırlanmıştır. Harimde bulunan ahşap minber, ahşap kürsü, giriş açıklığındaki ahşap detaylar dijital fotoğraf makinesi ile belgelenip bilgisayar ortamına aktarılmış, ardından alınan ölçülere uygun olarak düzenlendikten sonra

izilmiştir.Yapının malzeme özellikleri, hasar ve dönem analizlerini göstermek için lejantlar hazırlanarak yapılan çizimler üzerinden renkli paftalar oluşturulmuştur.

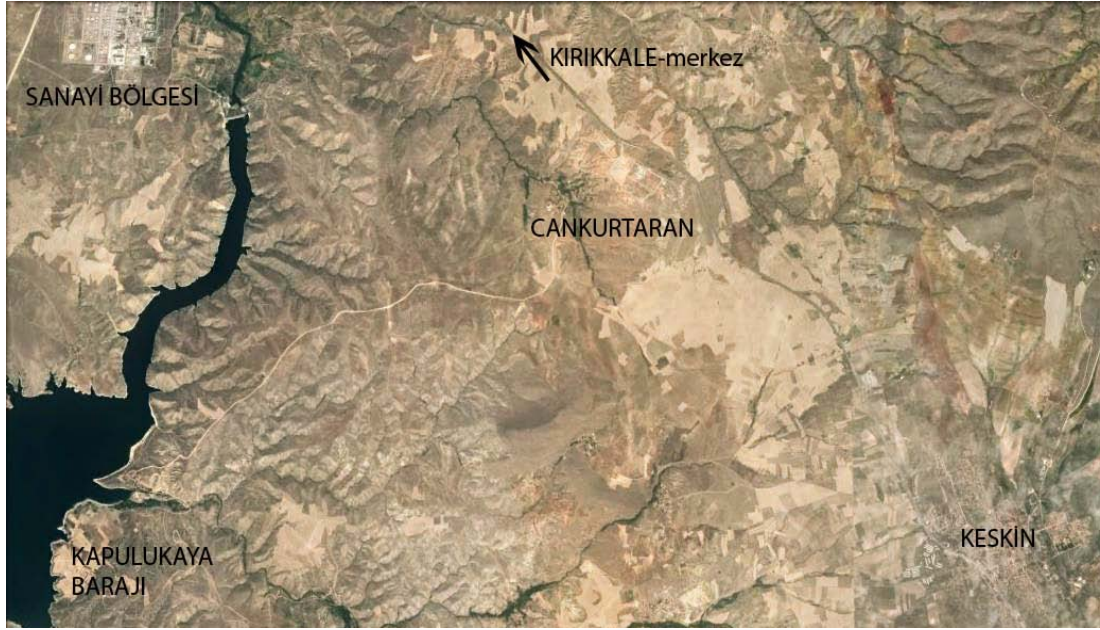
Restitüsyon projesi aşamasında, yapı ve bölge ile ilgili eski bilgi, belge ve haritalar araştırılmıştır. Devlet arşivlerine bağlı Osmanlı Arşivleri'nden, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlük Arşivi'nden, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nden, Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Kültür Varlıklarını Koruma II.Bölge Kurulu arşivinden, yapı üzerindeki izlerden, köy halkının yaşlı ve cami ile ilgili bilgisi olan mensuplarından, İç Anadolu bölgesi kırsalında yapılmış benzer dini yapı örneklerinden faydalanılarak yapının özgün durumu ve geçmişi saptanmaya çalışılmış, bu veriler ışığında restitüsyon projesi hazırlanmıştır.

Restorasyon projesi aşamasında, yapının ibadethane işlevini sürdürmesine karar verilmiştir. Bu amaçla rölöve aşamasında tespit edilen hasar ve bozulmaların giderilmesi için yapılacak işlemler ve koruma nerileri üzerinden müdahale paftaları hazırlanmıştır.

2. YAPININ BULUNDUĞU ÇEVRE-KIRIKKALE-KESKİN

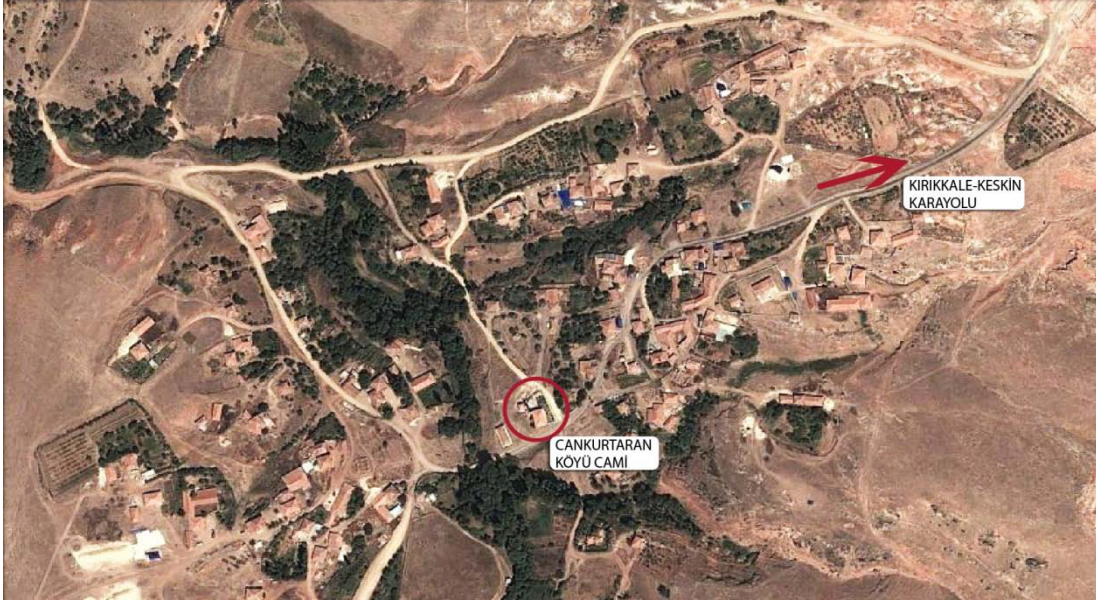
2.1 Coğrafi Konumu

Yapının bulunduğu Cankurtaran Köyü Kırıkkale-Keskin karayolunun 20. kilometresinde Kapulukaya barajının kuzeydoğusunda yer almaktadır. Köyün güneybatısında organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Bağlı bulunduğu Keskin ilçesi, Kırıkkale'ye bağlı sekiz ilçeden biri olup köye dokuz kilometre uzaklıktadır (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 : Cankurtaran Köyü'nün Kırıkkale ve Keskin'e göre konumu.

Cankurtaran Köyü'nden geçilerek Esatmüminli köyüne ulaşılmaktadır. Köy Kırıkkale-Keskin karayolunun aşağısında kalmaktadır. Anayoldaki sapaktan bir km kadar güneye inildiğinde köye ulaşılmaktadır. Köyün bitki örtüsü bozkırdır. Ağaçlık alanlarda bulunmakla birlikte, seyrek bir yerleşim görülmektedir. Köyün büyük bir kısmında köy halkının tarlaların bulunmaktır. Köyün genelinden toprak yol bulunmakla birlikte anayoldan köye inen bir gidiş bir geliş şeridi olan yol asfalttır.

Şekil 2.2 : Cankurtaran Köyü Camisi'nin köydeki konumu 09.04.2014.

Cankurtaran Köyü Camisi yerleşimin yoğun olduğu köyün yola yakın kısmının aşağısında bulunmaktadır (Şekil 2.2). Kible yönünde inşa edilmiştir. Caminin yanındaki yoldan tarla ve bahçelere ulaşılmaktadır.

2.2 Tarihsel Gelişimi

Tarihi belge ve kaynaklarda yapının bulunduğu Cankurtaran Köyü'nden ziyade Keskin ilçesinden bahsedilmektedir. Zira köyün adı da eskiden Cankurtaran değil Kazıklı'dır.

Köyün bağlı bulunduğu Keskin ilçesi Kırıkkale'nin tarihi geçmişi bakımından en eski ilçesi olmakla beraber en büyük ilçesidir. Geçmişine bakıldığında 11. yüzyıla kadar bölgenin Hitit, Roma ve Bizans devletlerinin egemenliğinde olduğu görülmektedir (Altın, 2005, s.4). Malazgirt zaferiyle beraber Türklerin Anadolu'ya girmesiyle bölgede sırasıyla Selçuklu, İlhanlı ve Timur hakimiyeti görülmektedir (Altın, 2005, s.4).Eski kayıtlarda Keskin ile ilgili Kalecik Keskini, Dinek Keskini ve Keskin Madeni şeklinde üç farklı ibare vardır. Kalecik Keskini 16. yüzyıla kadar Kalecik Sancağı'na bağlıyken, 16. yüzyılın ikinci yarısında yapılan bir düzenleme sonucu nahiye statüsü kazanmıştır (2012, s.7). Keskin Madeni ve Dinek Keskini ise Kırşehir sancağına bağlıdır (BOA, XLI, s.233). Tez konusu yapının bulunduğu köyün Kırşehir Sancağı'na bağlı olduğu bilinmektedir. Keskin'in geçmişinin Osmanlı

kayıtlarındakinden de eskiye dayandığı bölgede bulunan arkeolojik kalıntılardan anlaşılmaktadır. Keskin ilçesi'ne sekiz km uzaklıktaki Çeritkale Köyü'nde kayalara oyulmuş mağaralar içerisinde bulunan kabartma resimlerin Etiler dönemi'ne ait olduğu düşünülmektedir (Altın, 2008, s.495). Bölgede yapılan arkeolojik çalışmalarda Keskin'e bağlı Cinali Köyü yakınlarındaki Sulucatepe'de bulunan seramikler kalkolitik çağa, Köprüköy yakınlarında Büyükkaletepe'de bulunan seramikler eski tunç çağına, Efendi Köyü yakınlarındaki Alibaz höyüğünde bulunan seramikler orta tunç çağına, Ortasöken Köyü yakınlarında bulunan seramikler Roma ve Bizans dönemine tarihlenmektedir (Altın, 2005, s.5,6,8). Osmanlı döneminde bölgeye yörüklerin yerleştiği görülmektedir. Tez konusu yapının bulunduğu köyde de yörük kültürü hakimdir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ise Keskin ve civarında Rum ve Ermeni nüfus da bulunmaktadır. 1827 tarihli nüfus sayımında Keskin'de Rum ve Ermeni nüfus bulunmazken 1897-1898 kayıtlarında nüfusun %30'unun Rum olduğu görülmektedir (Altın, 2008 s.150). Keskin'de 1923-1924 tarihinde yayınlanan gazetelerde bölgedeki Rum ve Ermeniler hakkında bilgiler olduğu bilinmektedir (Altın, 2008, s.150). Bu etnik çeşitlilik dini yapılara da yansımıştır ve Keskin'de bu tarihlerde 12 caminin yanında üç adet kilisenin var olduğu bilinmektedir (Altın, 2008, s.150). 1915 yılındaki tehcir uygulamasına kadar bir arada yaşayan farklı etnik kimlikler, bu uygulamadan sonra azalmış ya da kimliklerini gizlemeye başlamışlardır (Altın, 2008, s.150-151). Bu etnik çeşitliliğin ilçeye bağlı köylerde de görüldüğü bilinmektedir. Cankurtaran Köyü sakinleri de geçmişte köyde Ermenilerin yaşadığını teyit etmektedir.

Köy ile ilgili bulunan en eski kayıt 1541 tarihli Kırşehir Tapu Tahrir Defterleri'ndedir (TTD 139, s.214a). Köyün buradaki ismi de Kazıklı olarak geçmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri 1845 tarihli Temettuat Defterleri'nde Kazıklı köyü ve köyün Müslüman cemaati kayıtları mevcuttur (TD 688, s.1-20). Daha eskiye dair yazılı bir kayıda rastlanmamıştır. Köyün ilk sakinlerinin de Kazıklı Türkmanı olarak anılan yörükler olduğu bilinmektedir (Altın, 2008, s.140). Rivayete göre Kazıklı ismi, köy halkının asabi yapısından ve ellerine kazıkları alıp kavgaya karışmalarından gelmektedir. Köy halkından Nadir Göçer köyün Kazıklı'dan önceki isminin Çebişli olduğunu söylemektedir ve önceleri yerleşimin şimdiki köyün güneyinde bir bölgede olduğunu anlatmaktadır. Aynı bilgiler başka bir köy sakini Selahattin Ergeç tarafından da anlatılmıştır. Bu bilgilere göre yürütülen arşiv çalışmalarında Çebişli

ismine ait bir kayıt bulunamamıştır. Kazıklı Köyü halkının 1950'li yıllarda yoğun kar yağışı sebebiyle yolda mahsur kalan devlet büyüklerini kurtarmak için gösterdikleri olağanüstü çabadan dolayı Kazıklı Köyü'nün adı Cankurtaran olarak değiştirilmiştir.

2.3 Sosyo-Kültürel Ekonomik Yapısı

Cankuraran köyü '*2.1 Tarihsel Gelişimi*' başlığında anlatıldığı gibi farklı etnik kimliklere de ev sahipliği yapmış fakat yörük kültürünün hüküm sürdüğü bir köydür.

Köydeki hane sayısı günümüzde 60'dır. 1541 tarihli Kırşehir Tapu Tahrir Defterleri kayıtlarında Kazıklı köyünde yaklaşık 50 erkek nüfus olduğu görülmektedir (TTD 139, s.214a). 2000'deki nüfus sayımına göre köyün nüfusunun 303 olduğu görülmektedir (Altın, 2005, s.35). 2012 yılındaki sayımda ise köyün nüfusu 205 olarak tespit edilmiştir¹. Köyün nüfusu yaz ve kış mevsimlerinde farklılık göstermemektedir. Genç nüfus köyden kente göçmüş, köyde çoğunlukla yaşlı nüfus kalmıştır. Köydeki gayrimüslim nüfusa ait bir kayıt bulunamamakla birlikte, bu nüfusun geçmişteki varlığı köy halkı tarafından anlatılmaktadır.

Köyün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır (Şekil 2.3). Köy nüfusunun büyük kısmı bahçelerini ekip biçmekte ve hayvanlarını gütmektedir. Kırşehir tapu tahrir defterlerindeki vergi kayıtlarında da o dönemlerde tarım ürünlerinden alınan vergiler belirtilmektedir (TTD 139, s.214a). Ticari bir faaliyet bulunmamaktadır. Köyde sağlık ocağı ve okul bulunmamaktadır. Daha önceleri faal olan okul örgün eğitim kapsamında kapatılmış, öğrencileri başa bir okula transfer edilmiştir.

Şekil 2.3 : Cankurtaran Köyü'nün minareden görünüşü 23.01.2014.

¹ **Url-1**<<http://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=265790>>, alındığı tarih:17.04.2014

Köyde hakim olan mimari doku taş yığma ve ahşap konutlardır. Bahçe duvarları da yığma taştır. Köyiçi yolların hepsi toprak olmakla birlikte, yalnızca Kırıkkale-Keskin anayolundan Kazıklı köyünün içinden geçip Esatmüminli Köyü'ne ulaşan yol asfalttır.

2.4 Anıtsal ve Sivil Mimarlık Örnekleri

Kırıkkale'ye bağlı ilçeler ve köylerde çeşitli anıtsal ve sivil mimarlık örnekleri görülmektedir. '2.1 Tarihsel Gelişimi' başlığından anlatıldığı gibi bölgenin tarihi geçmişi çok eskiye dayanmaktadır. Bu sebeple tarihi yapılarla birlikte arkeolojik kalıntılar ve ören yerleri de mevcuttur. Cankurtaran Köyü özelinde Cankurtaran Köyü Camisi dışında herhangi bir anıtsal ya da sivil mimarlık örneği bulunmadığından tez kapsamında Keskin ve civarındaki örnekler incelenmiştir. Bu bölgede bulunan anıtsal sivil mimarlık örnekleri şöyledir:

Çeşnigir Köprüsü: Keskin'in Köprüköy'ünde bulunan köprü 13. yüzyıla tarihlenmektedir (Şekil D.1). Selçuklu döneminde yapılmıştır. Köprü'nün Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Mimar Sinan tarafından yeniden yapıldığı bilinmektedir. Fakat 110 m uzunluğundaki köprü'nün ayakları Kapulukaya barajının yapımı sırasında sular altında kalmıştır (Demir, Örsdemir ve Altın, 1997, s.43).

Hasandede Cami ve Türbesi: 16.yüzyılda Horasan'dan Anadolu'ya göçen ve Osmanlı ordularına katılmış bir alimdir (Altın, 2005, s.55). Hasan Dede 1695'te İstanbul'dan tekrar Anadolu'ya, günümüzde kendi adıyla anılan Hasandede Köyü'ne yerleşmiştir (Altın, 2005, s.56). Hasandede Cami 1605 yılında yapılmıştır (Şekil D.2). Fakat avluda bulunan türbeler yine 17.yüzyılda fakat camiden sonra yapılmıştır (Altın, 2005, s.57). Cami kare planlıdır, kesme taştan yapılmıştır ve kubbe ile örtülüdür. Beden duvarlarının yapım malzemesi küfeki taşıdır. Caminin pencereleri dikdörtgendir ve çevrelerinde kalın taş silmeler vardır. Sövelerin üzerinde ise tuğla dolgulu yine tuğladan yapılmış sivri kemerli alınlıklar vardır (Aslıyüce, 1974, s.157). Minaresi kuzeybatı köşesindedir. Türbeler camiden farklı olarak sekizgen planlıdır ve kesme taştan yapılmıştır (Aslıyüce, 1974, s.158).

Haydar Sultan Cami ve Türbesi: Keskin ilçesine 22 km uzaklıktaki Haydar Sultan köyünde yer almaktadır. Türbenin Geç Roma ya da Erken Bizans döneminde var olan bir manastır üzerine inşa edildiği düşünülmektedir (Altın, 2005, s.58). İlk

yapıldığında külliye, hazire, türbe, çeşme ve kuyu olarak inşa edilen yapı kompleksinden günümüze Deliler Kuyusu adıyla anılan kuyular ve iki adet kitabe kalmıştır. Yapılar özgünlüklerini yapılan onarımlar sebebiyle kaybetmişlerdir.

Eski Barut-Fişek Fabrikası: Keskin'de yer alan yapınının tam olarak yapım tarihi bilinmemektedir. Askeri depo olarak kullanılan yapı 1907 yılında fişekhane olarak yeniden düzenlenmiştir. Yapıda 1921-1925 yılına kadar fişek imalatı yapılmış, İstiklal Savaşı'nda büyük katkı sağlamıştır. İmalathane Ankara'ya taşındıktan sonra yapı okul olarak işlevlendirilmiştir ve günümüzde halen İmam Hatip Lisesi olarak kullanılmaktadır (Şekil D.3). Yapı bodrum kat üzerine iki katlıdır ve giriş kotu zeminden yukarıdadır. Yapının girişinde cepheden çıkma yapan sütunlu ve kemerli bir saçak bulunmaktadır. Kemerli pencereleri vardır ve kat arasında bir kat silmesi mevcuttur. Kuzey ve güney cephelerde üçgen alınlıklar vardır ve bu alınlıkta 2 adet küçük kemerli pencere bulunmaktadır².

Kibrithane Binası: Yapının özgünü tek katlıdır ve Ankara taşından yapılmıştır (Şekil D.4). Kemerli bir giriş kapısı mevcuttur ve kemerin üstünde bulunan üçgen alınlığın içindeki kitabede 1903 rakamı görülmektedir. Yapı dikdörtgen planlıdır ve ahşap kemerli pencere doğramalarının çevresinde taş söveler bulunmaktadır. Yapı 1990 yılında Halk Eğitim Merkezi olarak restore edilmiş ve iki katlı bir hale getirilmiştir³.

Çarşı Cami: Keskin merkezde yer alan cami, kapısında bulunan kitabeye göre 1871 yılında inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlıdır ve kırma çatıyla örtülüdür. Çatı marsilya kiremiti ile kaplıdır. Son cemaat yeri üç sivri taş kemerin oturduğu sütunlar arasına yapılan doğramalarla kapatılmıştır (Şekil D.5). Minarenin kaidesi caminin içindedir ve minare çatının içinden yükselmektedir⁴.

Karıştıran Kilisesi: 19. yüzyılın ikinci yarısında yapılan kilise geç dönem Ortodoks Kilisesi'dir ve Keskin'in Karıştıran mevkiinde bulunmaktadır. Haç planlı yapının örtü sistemi çökmüş ve doğu duvarı yıkılmıştır (Şekil D.6). Diğer duvarlarda da ciddi

² **Url-2** <<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/mam-hatip-lisesi-fisekhane>>, alındığı tarih:17.04.2014

³ **Url-3** <<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/lkokul>>, alındığı tarih:17.04.2014

⁴ **Url-4** <<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/carsi-camii>>, alındığı tarih:17.04.2014

hasarlar vardır. Kilise bulunduğu alanla birlikte 1996 yılında doğal sit alanı olarak tescillenmiştir⁵.

Keskin'de bulunan anıtsal mimarlık örnekleri dışında çok sayıda sivil mimarlık örneği bulunmaktadır. Bu örnekler, konut ve dükkanlardan meydana gelmektedir. Keskin'de tescillenmiş mimarlık örneklerinin büyük bir kısmı konuttur. Bu konutlardan bir kaç örnek incelendiğinde çoğunun taş kagir zemin kat üzerine ahşap strüktürlü ikinci kat şeklinde inşa edildiği görülmektedir (Şekil D.7, D.8, D.9). Üçgen alınlıklı ahşap söveli ahşap doğramaları bulunmaktadır (Şekil D.10). Ahşap sütun ve sütun başlıklarına oturan kapalı ve açık çıkmalar mevcuttur. Bazı konutların cephelerinde ahşap bezemeler mevcuttur.

⁵ **Url-5** <<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/gezilecekyer/karistiran-kilisesi>>, alındığı tarih:17.04.2014

3. CANKURTARAN KÖYÜ CAMİSİ

3.1 Konum

Cankurtaran Köyü Camisi Kırıkkale iline bağlı Keskin ilçesinin Cankurtaran Köyü'nde bulunmaktadır. Yapı, köyiçi mevki 1840 parselde konumlanmaktadır. Güneydoğu cephesi köyü Kırıkkale-Keskin karayoluna bağlayan ana yola bakmaktadır. Caminin avlusuna kuzeybatı yönünden girilmektedir (Şekil B.1). Yapının güneybatısında yamacın aşağısında misafirhane, kuzeybatısında yolun hemen karşısında bir konut bulunmaktadır (Şekil B.2). Cami imamına tahsis edilen konut ise cami avlusunun dışında, yapının kuzeyinde, yapıya 500 metre mesafededir (Şekil B.3).

Caminin etrafı cepheyle bütünleşen bahçe duvarları ve bunlara eklenen betonarme yapılar ve betonarme bahçe duvarlarıyla çevrilidir. Avluda caminin giriş cephesine sonradan eklenmiş minare, güneybatısında bir depo, güneyinde bir tuvalet, kuzeyinde şadırvan olarak kullanılan çeşmesi ve kuzeydoğusunda hazire bulunmaktadır. Cami avlusunda minare yapılmadan önce üzerine çıkıp ezan okunduğu söylenen devşirme bir mermer taş bulunmaktadır (Şekil B.4). Kuzeydoğu yönünde uzanan caminin özgün bahçe duvarı yapılan onarım sebebiyle özgünlüğünü yitirmiştir. Eskiden kullanılan özgün çeşme yine bu duvar üzerinde bulunmaktadır (Şekil B.5). Yapının güneybatısındaki moloz taş bahçe duvarının da özgün olduğu düşünülmektedir. Bu duvarın kuzeydoğu bahçe duvarıyla birleştiği fakat avluyu genişletme çalışmalarında duvarın bir kısmının yıkıldığı bu uygulamaları yapan Bayram Göçer tarafından anlatılmıştır.

3.2 Tarihçe ve Mülkiyet Durumu

Yapının bulunduğu Cankurtaran köyünün eski adı Kazıklı'dır. 1950'lerde köye yakın bir bölgede mahsur kalan devlet büyüklerini kurtarmak için verdikleri mücadeleden dolayı Cankurtaran ismini almıştır. Fakat Osmanlı Arşivleri'nde ve bütün eski belgelerde ismi Kazıklı (Kazıklı) olarak geçmektedir.

Yapı kırsalda olduğundan kendisi ile ilgili doğrudan bir yapım belgesi bulunmamaktadır. Giriş kapısı üzerindeki kitabe de fiziksel etmenler sebebiyle aşınmaktan okunamaz duruma gelmiştir. Yürütülen arşiv araştırmalarında yapının geçmişinden ziyade köyün ve civar bölgelerin tarihi ile ilgili belgelere ulaşılmıştır. 1541 tarihli Kırşehir Tapu Tahrir Defterleri'nden (Şekil A.1) Kazıklı Köyü'ndeki müslüman cemaatin kayıtlarına ulaşılabilmektedir (TTD, H992, s.214b). Aynı şekilde 1845 tarihli Temettuat Defterleri'nde de köyde yaşadığı tanımlanan müslüman cemaat günümüzde varlığını sürdürmektedir. Yapının mimari üslubu kemer profilleri, pilasterler, sütun başlıkları 19. yy'da yapılmış olabileceğini düşündürmektedir (TD, H1261). Köyde yaşayan müslüman cemaatin varlığı bir ibadethane ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Caminin yerinde köyün nüfusuna göre mescit gibi küçük ölçekli bir ibadethane bulunuyorken, 19. yy da artan nüfus ile birlikte caminin yapılmış olabileceği kabulüne ulaşılabilir. Aynı zamanda, bahçe duvarında var olan çeşmenin taşlarından birinde Osmanlıca '947' tarihi okunmaktadır (Şekil B.6). Miladi takvime göre 1540'a tekabül eden bu tarihin yapının inşası ile ilgili bir bilgi olup olmadığı bilinmemektedir. Zira taş başka bir yerden getirilip cami yapımında kullanılmış olabilir ya da okunan rakamların caminin inşası ya da tarihiyle bir ilgisi olmayabilir.

Köyün sakinlerinden 68 yaşındaki Nadir Göçer ve kardeşi Bayram Göçer'in caminin tarihi ile ilgili verdiği bilgilerde büyüklerinin anlattıklarına göre caminin yapım tarihi 1605 olan Hasandede Cami'nden daha eski olduğu ifadesi yer almaktadır. Köyün yaşlılarından 78 yaşındaki Selahattin Ergeç ile yapılan görüşmede kendisi caminin geçmişinin en az 200 yıl kadar geçmişe gittiğini söylemiştir. Babası ve dedesinin anlattıklarından bu sonuca ulaştığını belirtmiştir. Köyün bir başka yaşlı sakini 92 yaşındaki Erol Göçer, çocukluğunda cami avlusunda oynadıklarını, babasının dedesinin dahi çocukluğunda caminin var olduğunu bildiğini söylemektedir. Bu anlatılar Caminin yapımının en geç 19.yüzyılda olduğu kabulünü doğrulamaktadır. Caminin imamı Ferhat Böge ise, camiyle ilgili bir rivayetten bahsetmektedir. Anlatılara ve yazılı kaynaklara göre Keskin'de ve Keskin'e bağlı köylerde gayrimüslim nüfusun yaşadığı bilinmektedir. İmam Ferhat Böge, caminin ilk inşasında kilise olarak yapıldığını daha sonra camiye çevrildiğini belirtmiştir. Bu iddasını desteklemek için de yapı içinde kadınlar mahfili duvarının batı köşesinde bulunan çatıya kadar yükselen eğrisel boşluğun çan kulesi olduğundan bahsetmiştir

(Şekil B.7). Fakat bilindiği üzere kiliseler doğu-batı aksında inşa edilir ve camiye çevrilen kiliselerde mihrap apsisle aynı aksta olmadığından ya apsis kaydırılır ya da yeni bir mihrap yapılır. Yapıda bu yönde bir ize ulaşılamamıştır. Aynı zamanda Nadir Göçer, bu eğrisel girintiden çatıya çıkıldığını, çatıda eskiden ahşap bir ezanlık bulunduğunu ve ezanın buradan okunduğunu anlatmıştır. Kırsal yöre camilerinde benzer örnekler olduğundan Nadir Göçeri'nin söylediği durum geçerlidir. Ferhat Böge, iç mekan duvarlarında duvar resimleri olduğundan, fakat bu resimlerin resmi nitelikli olmayan çeşitli onarımlar sırasında üzerinin boyanarak kaybolduğundan bahsetmiştir. Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşivlerinde sözü edilen onarımlara dair bir bilgi bulunamamıştır.

Yapının tarihçesinden bahsederken Cankurtaran Köyü yakınında bulunan Hasandede yerleşimine de değinmek gerekir. Hasandede bir alevi yerleşimidir. Bayram Göçer'in ifadelerinde Hasan Dede'nin Cankurtaran Köyü yakınlarında yaşadığı da rivayet edilmektedir. Ferhat Böge ve Nadir Göçer yapının iç mekanında ve son cemaat yeri duvarlarında karpuz dilimleri, meyve tabaklarının resmedildiği duvar bezemeleri olduğundan bahsetmişlerdir. Yapıya minarenin sonradan eklenmesi, kitabenin okunamaması, giriş kapısının mimari özellikleri, bahsedilen duvar resimleri yapının cami işlevinden evvel alevi cemaati olan bir toplanma yeri olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Badana raspası yapılarak söz konusu resimlerim ortaya çıkarılması ve bu işlem sonrasında yapının tarihçesi ve özgün işlevinin tekrar analiz edilmesi gerekmektedir.

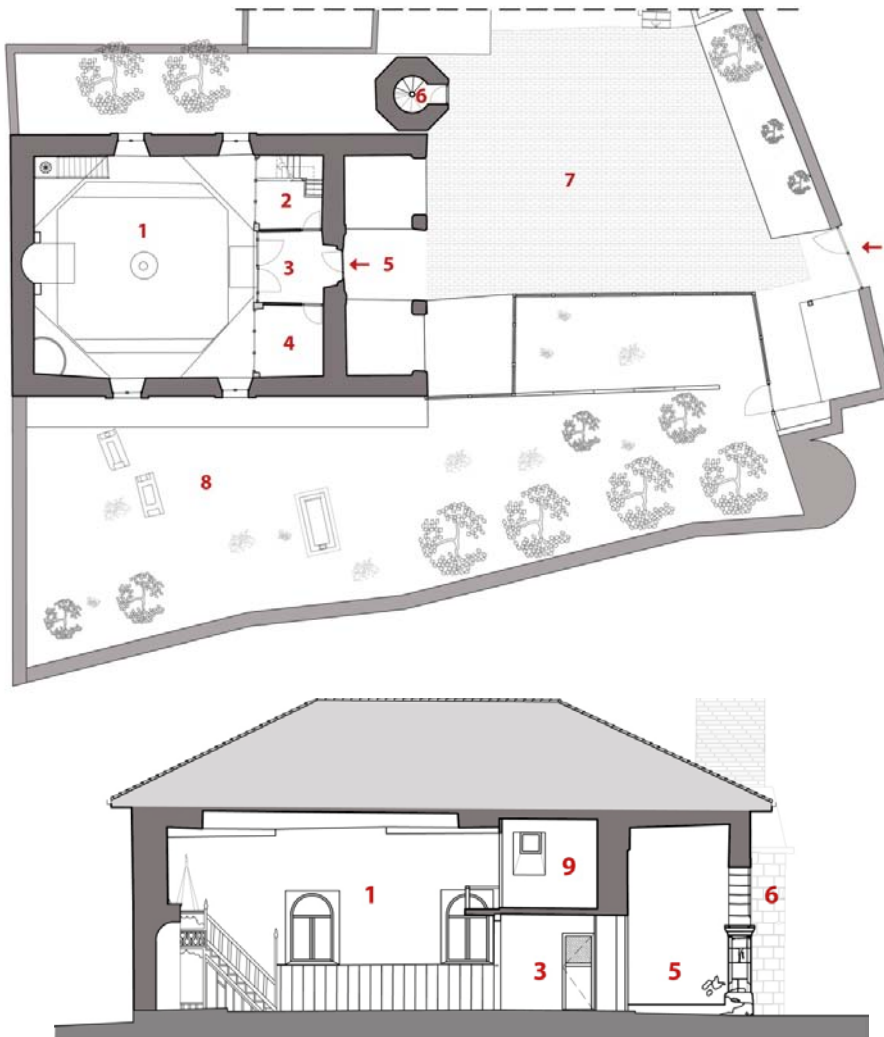
Cankurtaran Köyü Camisi'nin mülkiyeti Köy Tüzel Kişiliği'ne aittir. Fakat 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 7. maddesi gereğince tespiti, envanterlenmesi, onarımı ile ilgili bütün sorumluluklar Vakıflar Genel Müdürlüğü'ndedir. Cami, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 24.07.1996 gün 5375 numaralı kararı ile korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tespit ve tescil edilmiştir (Şekil E.1). Yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 1997 yılı onarım programında yer almış, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'ndan gerekli kararın alınmasını istemiştir (Şekil E.2). Sonrasında 29.04.1998 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Dairesi'nce Vakıf Eski Eser Fişi oluşturulmuştur (Şekil E.3, E.4). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü, 23.07.1998 gün 612 yevmiye numaralı kararıyla Kazıklı Köyü 1840 parsel üzerine korunması gerekli kültür varlıklarıdır şerhi konmuştur (Şekil E.5).

3.3 Ayrıntılı Tanım

Tez konusu caminin ayrıntılı tanımı plan ve cephe özelliklerini detaylıca incelendikten sonra, yapım strüktür ve malzeme özellikleri irdelenerek yapılmış. Alt başlık olarak duvarlar, döşemeler, örtü sistemi, ahşap elemanlar , kapı ve pencerelere değinilmiştir. Bunların ardından analitik rölöve çalışmaları kapsamında tespit edilen hasar ve bozulmalar nedenleri ile ifade edilerek mevcut durumu anlatılmıştır.

3.3.1 Plan özellikleri

Cankurtaran Köyü Camisi, harim, müezzin odası, kadınlar mahfili merdivenlerinin bulunduğu oda, giriş holü, kadınlar mahfili ve dışarıda son cemaat yerinden oluşmaktadır (Şekil 3.1).

1-Harim 2-Oda 3-Giriş Holü 4-Müezzin Odası 5-Son Cemaat Yeri 6-Minare 7-Avlu
8-Hazire 9-Kadınlar Mahfili

Şekil 3.1 : Cankurtaran Köyü Camisi'ndeki mekanlar- plan ve kesit krokileri.

Cami dikdörtgen planlıdır, kuzeybatı cephesinde açık son cemaat yeri bulunmaktadır. Yapının güneydoğu cephe duvarı 9.31 m; güneybatı cephe duvarı 14.94 m; kuzeybatı cephe duvarı 9.33 m ve kuzeydoğu cephe duvarı 14.89 m uzunluğundadır. Yapının girişi kuzeybatı cephesindedir (Şekil B.8). Yapı, mahya kotu +7.40 olan kırma bir çatıyla örtülüdür.

Caminin girişindeki son cemaat yeri zemin kotu ortada -0.16 iken (Z06), girişin güneybatısında (Z05) +0.24, kuzeydoğusunda +0.13'tür (Z07). İç duvar uzunlukları; kuzeydoğu kenarı 2.34 m, kuzeybatı kenarı 7.83 m, güneybatı kenarı 2.42 m'dir. Duvar kalınlıkları; kuzeydoğu duvarında 71 cm, kuzeybatı duvarında 81 cm, güneydoğu duvarında 79.5 ve güneybatı kenarında 74 cm'dir (duvar kalınlıkları total station kullanılarak yapılan ölçümlerle belirlenmiştir). Z05 mahal numaralı son cemaat yeri 7.40 m², Z06 7.29 m², Z07 m²'dir. Z05 ve Z07 numaralı mahallerin zemini beton, Z06 numaralı mahalin zemini avludaki döşeme kaplamasının devamı olan beton kilit taşıdır (Şekil B.9). Son cemaat yeri giriş cephesinde ikisi serbest, ikisi duvarlara bitişik dört sütun ve üç kemer ile sınırlanmaktadır (Şekil B.10). Sütun kenarları 50-53 cm arasında değişmekte, sütun kaideleri giriş kotundan yüksek olan son cemaat yeri zeminlerine basmaktadır (Şekil B.11). Son cemaat yerinde tavan kaplaması düz çıtalı ahşap kaplamadır (Şekil B.12). Son cemaat yerinden giriş kapısına 7 cm'lik bir basamakla çıkılmaktadır. Üçgen alınlıklı giriş kapısı (K1) 4.30 m yüksekliğindedir (Şekil B.13). 43x35 cm'lik kitabesi giriş kapısı üzerinde yer almaktadır (Şekil B.14). Demir giriş kapısı yakın zamanda değiştirilmiştir ve yapıyla uyumsuzdur.

Giriş kapısından giriş holüne (Z03, 6.88 m²) ulaşılmaktadır. Özgün olmadığı düşünülen bölücü duvarlar Z02 ve Z04 mahallerini giriş holünden ayırmaktadır. Bu mekanların yapının özgün plan şemasında, giriş kapısından kadınlar mahfili döşeme iz düşümüne kadar açık olan galeriler olduğu düşünülmektedir. Giriş holünde iç duvar uzunlukları; kuzeydoğu kenarı 2.45 m, güneydoğu kenarı kapı açıklık mesafesi 2.50 m, güneybatı kenarı 2.50 m, kuzeybatı kenarı 2.68 m'dir. Giriş holünün tavan yüksekliği 2.35 m'dir. Lambri ile kaplı tavanın giriş kapısının üst kısmındaki açıklıkta, kaplamanın altından ahşap kirişler görünmektedir. Geçmiş dönem onarımlarında zemin yükseldikten sonra döşenen ahşap laminant döşemenin üzeri halı ile kaplanmıştır.

Giriş holünden geçilen odadan (Z02, 3.70 m²) galeri katındaki kadınlar mahfiline ulaşılmaktadır. Mekana giriş holünden 5 cm yüksekliğinde bir basamakla girilmektedir. Bu mekanın iç duvar uzunlukları; kuzeydoğu kenarı 2.24 m, güneydoğu kenarı pencere açıklığı 2.34 m, güneybatı kenarı 2.31 m, kuzeybatı kenarı 2.61 m'dir. İki mekanı birbirine bağlayan merdiven güneybatı duvarına yaslanmış, kuzeybatı duvarından L formunda devam etmiştir. Galeri katına yedi basamakla çıkılmaktadır. Bu merdiven sonradan eklenmiş niteliksiz ve kullanışsız bir merdivendir (Şekil B.15). Zemin kaplaması ahşaptır. Mekanı harimden ayıran pencere pvc'dir. Cami cemaatinin yaptığı/yaptırdığı onarımla eklenmiştir. Mekanı giriş holünden ayıran ahşap bölücü duvar ise galeri katını taşıyan ahşap sütun ile kuzeybatı duvarı arasındadır. Bölücü duvardaki pvc kapıdan (K4) giriş holüne geçilmektedir (Şekil B.16). Mekanın tavan yüksekliği 2.30 m'dir.

Giriş holüyle bağlantılı diğer oda, müezzin odasıdır (Z04, 6.17 m²). Mekanın zemin kotu giriş holünden 18 cm yüksektir. Mekanın iç duvar uzunlukları; kuzeydoğu kenarı 2.34 m, güneydoğu kenarında pencere açıklığı 2.31 m, güneybatı kenarı 2.17 m, kuzeybatı kenarı 2.47 m'dir. Müezzin odasının zemini ve duvarları halı ile kaplanmıştır (Şekil B.17). Halının altındaki döşeme kaplaması ahşap laminanttır. Mekanı harimden ayıran pvc pencere Z02 mahalindeki gibi yakın zamanda cami cemaatinin yaptığı/yaptırdığı bir onarımda eklenmiştir. Mekanı giriş holünden ayıran ahşap bölücü duvar galeriyi taşıyan diğer ahşap sütun ile kuzeybatı duvarı arasındadır. Z02 mahalindeki pvc bir kapıyla (K3) giriş holünden ayrılmaktadır (Şekil B.18). Ahşap kaplı tavanı olan mekanda tavan yüksekliği 2.12 m'dir.

Giriş holündeki pvc kapıdan harime ulaşılır (Z01, 62.78 m²). Mekanın iç duvar uzunlukları; kuzeydoğu kenarı 7.87 m, güneydoğu kenarı 7.74 m, güneybatı kenarı 7.86, kuzeybatı doğrultusundaki galeri uzunluğu 7.96 m'dir. Duvar kalınlıkları; güneybatı duvarında 76.5 cm, güneydoğu duvarında 79.5 cm, kuzeydoğu duvarında 65.5 cm'dir. Özgün olmayan kontrplak mihrap güneybatı duvarın ortasına konumlanmıştır (Şekil B.19). Güneydoğu duvarı ile güneybatı duvarının kesiştiği köşede ahşap minber bulunmaktadır (Şekil B.20). Güneybatı duvarı üzerinde iki adet yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Pencere doğramaları pvc'dir. Pencere parapet yükseklikleri P1 penceresinde 1.13 m, P2 penceresinde 1.12 m'dir. Kuzeydoğu duvarı ile güneydoğu duvarının kesiştiği köşede ahşap vaaz kürsüsü bulunmaktadır (Şekil B.21). Kürsünün üst yüzeyi zeminden 1.17 m yukarıdadır.

Kuzeydoğu duvarında da iki adet yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Buradaki pencere doğramaları da pvc'dir. P3 ve P4 pencere parapetleri zeminden 1.09 cm yüksektedir. Harimin kuzeybatısında, üst kotta kadınlar mahfili konumlanmıştır (Şekil B.22). Bütün kuzeybatı duvarı boyunca yerleşmiştir. Galeri katı ikisi serbest ikisi duvara bitişik ve boyutları birbirinden farklı dikdörtgen kesitli dört ahşap sütun tarafından taşınmaktadır. Ortadaki iki sütunun arasında 2.50 m açıklığında bir pvc kapı, diğer iki açıklıkta pvc pencereler yer almaktadır (Şekil B.22). Pvc pencerelerin altındaki korkuluklar zemine kadar ahşap plakalarla kapatılmıştır. Bu ahşap plakaların arkasında kadınlar mahfili kısmında görülen ahşap korkuluklardan bulunmaktadır. Kadınlar mahfili de pvc doğramalarla ana mekandan ayrılmaktadır. Ortadaki serbest iki sütunda ahşap sütun başlık profilleri bulunmaktadır. Aynı zamanda kapı açıklığı olan sütunların arasında kıvrımlı ahşap profillerle kemer görüntüsü oluşturulmuştur (Şekil B.23). Harim ahşap kırlangıç tavanla örtülmektedir (Şekil B.24). Ortada yuvarlak bir tavan göbeği vardır (Şekil B.25). Tavan dört kademelidir (Şekil B.26). Köşelerde en alt kademede üçgen parçalar, bu üçgen parçalar arasında ikinci kademe, bu kademeye paralel aksta bir üst kotta üçüncü kademe ve üstte tavan göbeğinin bulunduğu dördüncü kademe bulunmaktadır (Şekil B.26). Tavan kaplaması çatalı düz ahşap plakalardır. Kademelerin bitiminde yuvarlak delikli araları sivri üçgen ahşap oyma bezemeler vardır. Harimin tavan-zemin kotları arasında farklılıklar saptanmıştır. Bu tavandaki deformasyondan, zeminin yükseltilmesi sırasında oluşan kot farklarından ya da zemin oturmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. En üst noktasından harimin tavan kotu 4.78 m'dir.

Z02 mahalinden yedi basamakla kadınlar mahfiline ulaşılmaktadır (101, 16.54 m²). İç duvar uzunlukları; kuzeydoğu kenarı 2.38 m, güneybatı kenarı 1.57 m, kuzeybatı kenarı 7.16 m'dir. Duvar kalınlıkları; kuzeydoğu 71 cm, güneybatı ve kuzeybatı duvarında 75 cm'dir. Güneybatı duvarı ile kuzeybatı duvarının kesişiminde eğrisel bir girinti bulunmaktadır (Şekil B.7). Duvardaki eğrisel boşluk çatıya kadar uzanmaktadır (Şekil B.27). Kadınlar mahfilinin güneydoğusunda ahşap korkuluklar ve orta aksta 1.46x0.87 m büyüklüğünde bir balkon vardır (Şekil B.28). Mahfil harimden pvc doğramalarla ayrılarak kapatılmıştır. Balkona açılan bir kapı ve iki adet kanatlı penceresi bulunmaktadır (Şekil B.29). Zemin kaplaması ahşaptır. Güneybatı ve kuzeydoğu duvarlarında 50x50 cm'lik pvc pencereler vardır (Şekil B.7,

B.30). Pencere boşluklarının üst kotunda ahşap lentolar bulunmaktadır (Şekil B.31). Merdivenin duvarla birleştiği yerde 15 cm çapında ahşap bir kiriş gözükmemektedir (Şekil B.32). Düz çıtalı ahşap tavan kaplaması zeminden 2.13 m yüksekliktedir.

Minare caminin özgün tasarımında bulunmamaktadır. Köy halkı tarafından 1985-1986 senelerinde inşa edilmiştir. Konuyla ilgili bilgi minarenin inşasını babasıyla birlikte gerçekleştiren Nadir Göçer'in bizzat kendisinden alınmıştır. Yapının 1997 tarihli fotoğraflarında da minarenin var olduğu gözükmemektedir (Şekil C.1). Minareye kuzeybatı cephesinde demir bir kapıdan (K5) girilmektedir (Şekil B.33). Alt gövdesi kenarları 1.06 m olan altıgen prizma şeklindedir ve betonarmeden yapılmıştır. İç mekan dairesel planlıdır ve çapı yaklaşık 1.30 m'dir. Betonarme basamaklar dairesel hacmin merkezindeki yaklaşık 9 cm çaplı taş bir kolon merkezinden yükselmektedir (Şekil B.34). Basamak genişliği 57 cm'dir. Minarenin pabuç kısmı 1.54 m yüksekliğindedir. Bu noktadan sonra minarenin tuğla gövdesi başlamaktadır (Şekil B.35). +15.40 kotunda minarenin şerefesine ulaşılmaktadır. Taş bir korkulukla çevrili olan şerefenin genişliği 35 cm'dir (Şekil B.36). Minare kurşun bir külahla örtülüdür ve şerefeye çıkılan kotta külahın içindeki ahşap konstrüksiyon görünmektedir (Şekil B.37). Alem +25.83 kotunda başlamaktadır. Minarenin en üst kotu +27.46'dır.

3.3.2 Cephe özellikleri

Cankurtaran Köyü Camisi'nin girişinin bulunduğu kuzeybatı cephesi, caminin avlusuna; mihrabın bulunduğu güneydoğu cephesi köyü boydan boya geçen asfalt yola; kuzeydoğu cephesi, asfalt yoldan camin avlusunun girişine bağlanan toprak yola, minarenin bulunduğu güneybatı cephesi ise aşağısında köy misafirhanesinin bulunduğu yamaca bakmaktadır.

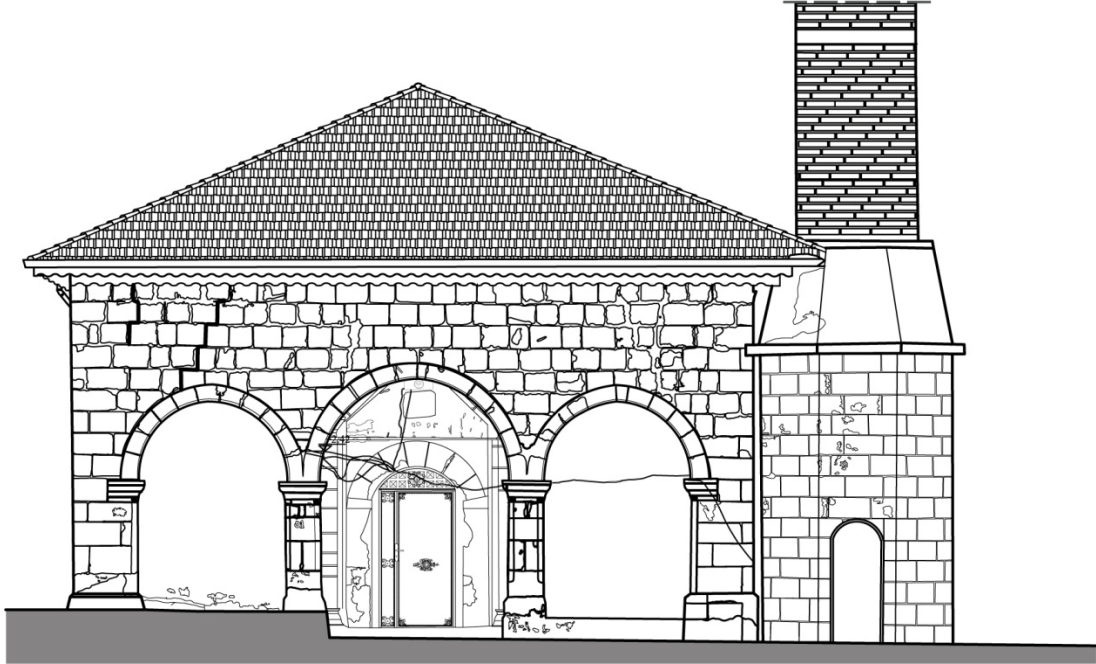
Caminin güneydoğu cephesinde herhangi bir giriş ya da açıklık bulunmamaktadır. Girişin bulunduğu kuzeybatı cephesinde ise ikisi serbest dört sütuna oturan üç yuvarlak kemer bulunmaktadır. Bu kemerlerden ortadaki daha geniş açıklıklı ve yüksek, kenardakiler daha dar açıklıklı ve alçaktır. Yarı açık son cemaat yerinden demir bir kapı ile yapıya girilmektedir.

Kuzeydoğu ve güneybatı cephesi benzer boyut ve görünüştedir. Her iki cephede de ikişer adet yuvarlak taş kemerlerle çevrilmiş pencere açıklıkları mevcuttur ve bu kemerler dışa taşkındır. Yine her iki cephede kadınlar mahfiline açılan küçük pencere açıklıkları bulunmaktadır. Bütün cephelerde çatıdaki marsilya tipi kiremit

kaplamanın bitiminde pvc oluklar ve ahşap saçak silmesi görülmektedir. Saçak silmesinin bir örneği de bina beden duvarlarının saçak ile birleştiği kotta da devam etmektedir.

Yapının bütün cephelerinde kesme taş duvar örgüsü görülmektedir. Minarenin betonarme alt gövdesine boya ile taş örgüsü ve derz görüntüsü verilmiştir. Minarenin ana gövdesi tuğladır. Caminin bütün cephelerinde yanlış onarımlardan, doğal etkenlerden ve depremten dolayı oluşmuş hasarlar bulunmaktadır. Bu hasarlar; çimento esaslı onarımlar, yanlış derz dolgusu uygulaması, strüktürel çatlaklar, malzeme ve yüzey kayıpları, yüzey kirliliği olarak özetlenebilir.

3.3.2.1 Kuzeybatı (giriş) cephesi

Şekil 3.2 : Cankurtaran Köyü Camisi kuzeybatı cephesi.

Cankurtaran Köyü Camisi'nin girişi kuzeybatı cephesinde yer almaktadır (Şekil 3.2, B.8). Kesme taş duvar örgüsü olan kuzeybatı cephesi avluya bakmaktadır (Şekil B.8). Cephenin uzunluğu 9.37 m'dir. Cephede ikisi serbest ikisi duvara bitişik dört sütun üzerine oturan 3 adet kemer bulunmaktadır (Şekil B.38). Bu kemerlerden ortadaki kemerin açıklığı 2.60 m'dir ve üzengi seviyesinden 1.40 m yüksekliktedir. Ortadaki kemerin kuzeydoğusundaki kemer açıklığı 2.03 m olup üzengi seviyesinden 1.08 m yüksekliktedir. Orta kemerin güneybatısındaki kemerin açıklığı 2.01 m'dir ve üzengi seviyesinden 1.08 m yüksekliktedir. Üç kemerde de kemeri duvardan ayıran sırt çizgisi mevcuttur. Köşeleri pahlı, kare kesitli taşıyıcı sütunlar, cephe taşlarıyla

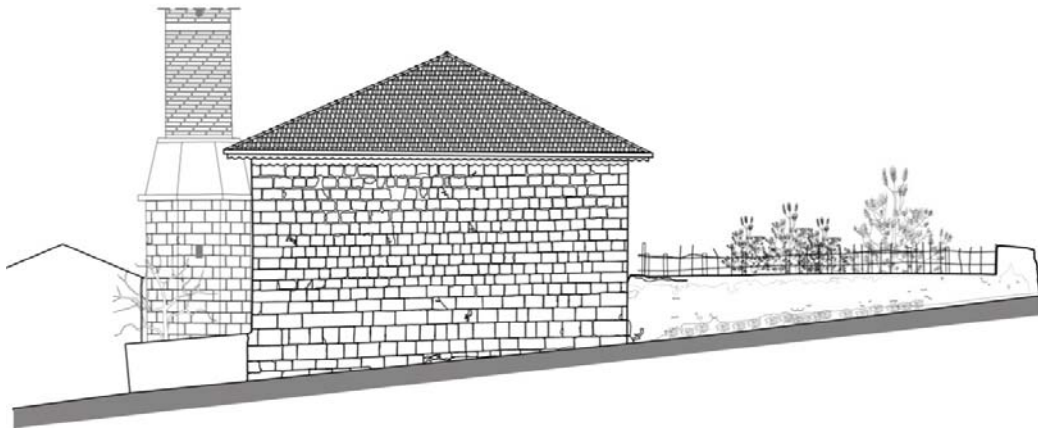
aynı cinstir fakat taş yükseklikleri daha fazladır (Şekil B.39). Sütun başlıkları iki başta duvara gömülüdür (Şekil B.40, B.41). Sütun başlıkları kare kesitli, sade yastıklar şeklindedir. Alt köşelerinde koç boynuzu kıvrımlar bulunmaktadır (Şekil B.39). Sütun kaideleri son cemaat yeri Z05 ve Z07 mahalleri zeminine oturmaktadır (Şekil B.11, B.42). Kaidelerde çimento sıva uygulaması sebebiyle özgün taş yüzeylerin büyük kısmı kapanmıştır. Kemerlerin birleştiği noktalarda taşlara dairesel profillerle bitmiştir (Şekil B.43). Kemer karnından kemer alnına doğru, 5 cm kadar içeriden bir çizgi geçmektedir. Kemer taşları bu çizgiden itibaren pahlı dönmektedir (Şekil B.44). Kuzeydoğudaki kemerin üzerinden saçağa kadar uzanan strüktürel bir çatlak bulunmaktadır (Şekil 3.2, B.8). Bu çatlak duvarın iç yüzeyindeki moloz taş duvar örgüsünde de gözlenmektedir (Şekil B.45). Cephenin kesme taş duvar örgüsündeki taş formları belirli bölümlerde niteliksiz derz dolgusu uygulaması sonucu belirginliğini kaybetmiştir. Kesme taş duvar örgüsünün en üst kotundan dairesel kıvrımlı 10 cm yüksekliğinde ahşap bir silme geçmektedir (Şekil 3.2, B.8). Bu silme saçak silmesiyle aynı formadadır. Saçak silmesinin üzerinde pvc yağmur oluğu görünmekte ve oluğun üzerinde çatı kaplaması başlamaktadır. Saçak silme kotu +4.83, mahya kotu +7.35'tir.

Son cemaat yerinin iç duvarlarında, kuzeydoğu, güneydoğu ve güneybatı yönünde boya, kuzeybatı yönünde ise moloz taş duvar örgüsü görünmektedir (Şekil B.46, B.47). Bu duvarlarda yer yer boya ve sıva dökülmeleri gözlenmektedir. Güneydoğu duvarının ortasında 4.30 m yüksekliğinde üçgen alınlıklı giriş kapısı bulunmaktadır (Şekil B.13). Bu üçgen alınlık iki kenarda pilastırlara oturmaktadır. Pilastırlarda kesme taş gözükmemektedir. Bu noktalardaki pilastır profilleri de cephedeki taş sütunlar gibi sade bir üsluptadır. Üçgen alınlığın ortasında 43x35 cm boyutlarında caminin kitabesi bulunmaktadır (Şekil B.14). Kitabenin yukarısında bir hoparlör bulunmaktadır. Yuvarlak kemerli giriş kapısı açıklığına muhtes demir bir kapı yapılmıştır (Şekil B.13). Kemerin üzengi noktasından itibaren kemer taşları sırasıyla bordo ve maviye boyanmıştır. Kilit taşı kemerden dışa taşkın ve üzeri işlenmiştir (Şekil B.13). Kemer tepe noktasının üzerinden geçen taş bir profil pilastırları birbirine bağlamaktadır. Demir kapının kenarlarında çimento uygulamaları görünmektedir. Giriş kapısının güneydoğusunda, duvara asılı bir klima dış ünitesi bulunmaktadır. Hoparlör ve klimaya ait kablolar giriş kapısı üzerinden duvardan ilerleyerek güneybatı-kuzeybatı cepheleri kesişimindeki köşeye kadar devam

etmektedir. Giriş kapısı kemer, alınlık ve profilleri 1997 tarihinden sonraki bir müdahale ile boyanmıştır, yalnızca kitabenin üzerine boya sürülmemiştir (Şekil B.14).

Giriş cephesinin güneybatısında sonradan eklenmiş minare bulunmaktadır. Taş görünümlü minare alt gövdesi betonarmeden yapılmıştır ve taş görüntüsü vermek için betonarme yüzey üzerinde derzler açılmıştır (Şekil B.32). 1997 tarihli fotoğraflarda minare alt gövdesinin daha pastel yeşil bir tonda olduğu görünmektedir (Şekil C.1). Alt gövdeden 72 cm açıklığındaki demir bir kapıdan minareye girilmektedir. Minare alt gövdesi altıgen prizma şeklindedir ve üstünde pabucun oturduğu yine altıgen planlı 14 cm yüksekliğinde, alt gövdeden 15 cm çıkıntı yapan betonarme bir yastık bulunmaktadır. Pabucun yüksekliği 1.41 m'dir. Pabucun üzerine +5.32 kotuna, tuğladan yapılmış minarenin ana gövdesi oturmaktadır (Şekil B.34). +8.00 ve +10.76 kotlarında 20 cm yüksekliğinden beyaz boyalı betonarme hatıl bulunmaktadır. Şerefenin altında sırasıyla iki sıra kirpi saçak profili, bir sıra beyaz boyalı bant, iki sıra kirpi saçak profili, bir sıra beyaz boyalı bant, bir sıra kirpi saçak profili, bir sıra borda bant ve bir sıra beyaz bant bulunmaktadır (Şekil B.48). Şerefede 97 cm yüksekliğinde baklava formunda boşlukları bulunan taş bir korkuluk bulunmaktadır. Şerefenin dışına yerleştirilmiş aydınlatma elemanları ve kabloları görünmektedir (Şekil B.35). Şerefenin üzerindeki petek kısmında da tuğla duvar örgüsü görünmektedir. Bu kısımda +18.33 kotunda 25 cm yüksekliğinde beyaz boyalı bir betonarme hatıl daha bulunmaktadır. Peteğin üst kısmında bordo ve beyaz üçgen boyanmış bir geçisin ardından külah kısmı başlamaktadır. Külah 5.40 m yüksekliktedir. +25.83 kotunda alem başlamakta ve +27.46 kotunda sona ermektedir.

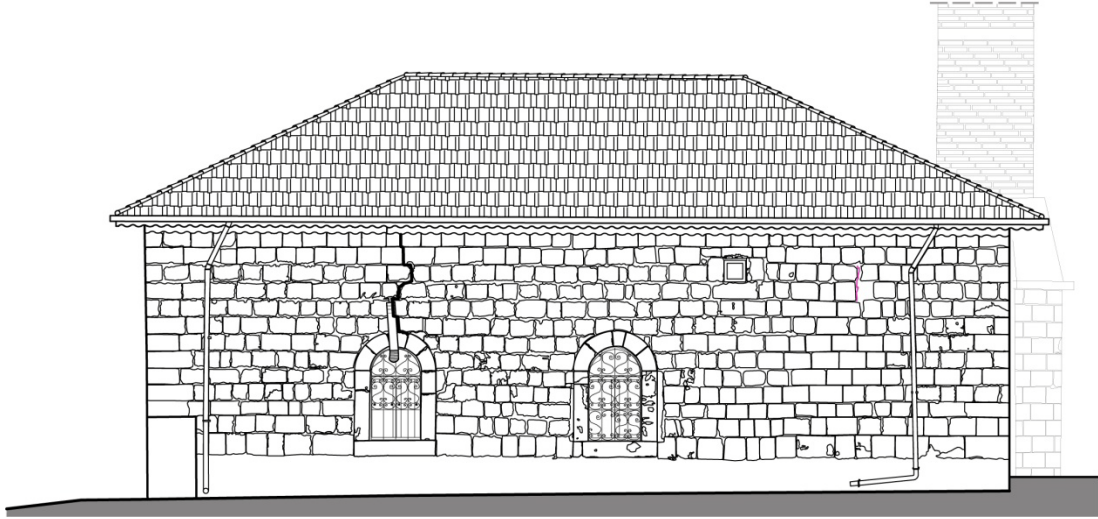
3.3.2.2 Güneydoğu cephesi

Şekil 3.3 : Cankurtaran Köyü Camisi güneydoğu cephesi.

Cankurtaran Köyü Camisi'nin güneydoğu cephesi asfalt yola bakmaktadır (Şekil 3.3). Yapının bu cephesinde de kesme taş duvar örgüsü görünmektedir. Yapının güneybatı ve kuzeydoğu yönünde cepheye bitişik olarak devam eden bahçe duvarları bulunmaktadır. (Şekil B.49, B.50). Cephenin uzunluğu 9.43 m, güneybatı bahçe duvarının uzunluğu 3.20 m, kuzeydoğu bahçe duvarının uzunluğu 10.33 m'dir. Kesme taş cephenin üst kısımlarında taş genişlikleri 30-40 cm arasında değişirken alt kısımlarda 80-90 cm'e kadar çıkmaktadır. Cephenin güneybatı köşesinde +0.53 kotunda başlayan taş sırasından ilk iki tanesi ve sıranın sonundaki taş, +0.14 kotunda devam eden taş sırasından itibaren zemine kadar olan cephe taşları, cepheden çıkıntı yapmıştır. Derz dolgusu yenilemesi sırasında yapılan yanlış uygulamalar sebebiyle kesme taş formlarında bozulmalar gözlenmektedir. Cephenin güneydoğusundaki bahçe duvarının iç yüzeyinde moloz taş örgü görünmesine karşın yola bakan dış yüzeyine çimento sıvanmıştır (Şekil B.51). Bu duvarın yüksekliği 1.24 m'dir. Cephenin kuzeydoğusundaki bahçe duvarının yüksekliği cepheye bitişik olduğu noktada 1.72 m, en dış köşesinde 1.35 m'dir. Bahçe duvarının iç ve dış yüzeyi de çimento sıva ile kaplanmıştır. Cephenin diğer tarafındaki bahçe duvarı üzerindeki sıvadan daha yeni görünmektedir. Fakat bu duvarın özgün duvar örgüsünün kabayonu olduğu Ankara Kültür Varlıklarını Koruma II.Kurulu Arşivi'ndeki 1997 tarihli fotoğraflarında görünmektedir (Şekil C.2). Bahçe duvarı üzerine demir dikmeler arasında demir çubuklar gerilerek parmaklık yapılmıştır. Kesme taş duvar örgüsünün en üst kotunda bütün cephelerde devam eden dairesel kıvrımlı ahşap silme bulunmaktadır (Şekil 3.3, B.50). Bu silme saçak silmesiyle aynı formadadır. Saçak silmesinin üzerinde pvc yağmur oluğu, onun üzerinde de marsilya tipi kiremit çatı örtüsü görünmektedir. Saçak silme kotunun +4.84 olduğu cephede mahya kotu +7.40'tır. Arka planda gözüken minarenin alt gövdesinde bir adet, tuğla gövdesinde 3 adet delikli metal levha ile örtülmüş, küçük dikdörtgen pencere açıklıkları bulunmaktadır.

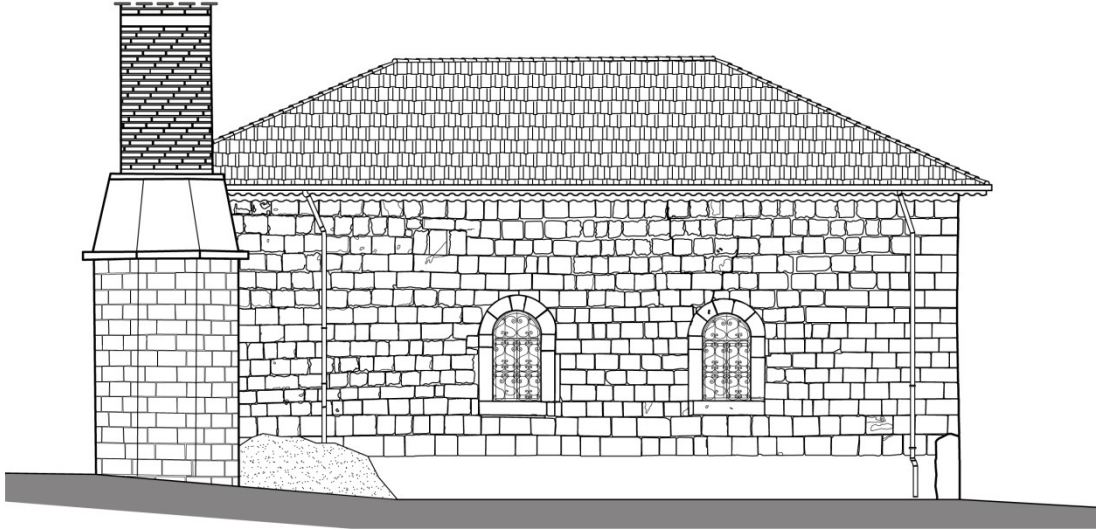
3.3.2.3 Kuzeydoğu cephesi

Şekil 3.4 : Cankurtaran Köyü Camisi kuzeydoğu cephesi.

Cankurtaran Köyü Camisi'nin kuzeydoğu cephesi hazirenin de bulunduğu avlunun bahçesine bakmaktadır (Şekil 3.4, B.52, B.53, B.54). Cephenin uzunluğu 14.80 m'dir. Diğer cephelerde olduğu gibi kesme taş duvar örgüsü görünmektedir. Cephede iki adet kemerli pencere ve üst hizada küçük bir kare pencere bulunmaktadır. Bütün pencere doğramaları pvc'dir. Kemerli pencerelerin etrafında, cepheden 5 cm taşkın kemerli taş söveler bulunmaktadır (Şekil B.55, B.56). Sövelerin genişliği 26 cm'dir. Pencerelerin taş denizlikleri vardır ve derinlikleri P3 penceresinde 23 cm, P4 penceresinde 16 cm'dir. P4 penceresinden dışarı çıkan bir soba bacası vardır. Bacadan çıkan duman sebebiyle bu hizadaki taşlarda is oluşumu gözlenmiştir. Pencerelerin önünde söve dış hizasından 10 cm içerde yeşil boyalı demir parmaklıklar vardır. Bu parmaklıklar özgün değildir. Cephede iki noktadan aşağı inen iki adet pvc yağmur tahliye borusu mevcuttur. P4 pencere sövesinin kilit taşı yakınından başlayan strüktürel çatlak ahşap saçak silmesine kadar devam etmektedir (Şekil B.52). Cephede zeminden söve alt hizasına kadar çimento sıva uygulaması görünmektedir. Çimento sıva uygulanan alanın yüksekliği 65 cm'dir. Kuzeydoğu cephesinde de derz dolgusu uygulamasındaki hatalardan dolayı kesme taş formlarında bozulmalar göze çarpmaktadır. Cephenin +4.71 kotunda diğer cephelerde de devam eden ahşap dairesel kıvrımlı silme başlamaktadır. Ahşap saçak silme kotu +4.83, mahya kotu güneydoğu uçta +7.40, kuzeybatı uçta +7.35'tir.

3.3.2.4 Güneybatı cephesi

Şekil 3.5 : Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı cephesi.

Cankurtaran Köyü Camisi'nin güneybatı cephesi, yapının aşağısında misafirhanenin olduğu yamaca bakmaktadır (Şekil 3.5, B.57, B.58, B.59). Cephenin uzunluğu 14.94 m'dir, fakat 1.86 m'si minarenin arkasında kalmaktadır. Kuzeydoğu cephesi ile benzer özellik göstermektedir. Güneybatı cephesi de kesme taş duvar örgüsüyle yapılmıştır. Cephede iki adet kemerli pencere ve üst hizada küçük kare bir pencere vardır. Pencere doğramaları pvc'dir. Kemerli pencerelerin dışında, cepheden 5 cm taşkın olacak şekilde taş söveler bulunmaktadır (Şekil B.60, B.61). Söve genişlikleri 26 cm'dir. P2 penceresinin taş sövesinin altında 3.5x117 cm'lik ahşap bir eleman görünmektedir (Şekil B.62). Pencerelerin taş denizlikleri vardır ve derinlikleri P1 penceresinde 23 cm, P2 penceresinde 26 cm'dir. Pencere doğramalarının önünde söve dış hizasından 10 cm içeride konumlanan yeşil boyalı demir parmaklıklar bulunmaktadır. Bu parmaklıklar özgün değildir. Cephede iki noktadan aşağıya inen pvc yağmur tahliye boruları bulunmaktadır. P1 penceresi söve üstünden başlayan iki strüktürel çatlaktan biri ahşap saçak silmesine kadar uzanırken diğeri dört taş sırası kadar devam etmektedir (Şekil B.57). Bu cephede zemin kotu daha aşağıdadır. Kuzeydoğu cephesinde görülen çimento sıva uygulaması bu cephede de mevcuttur. Çimento sıvalı alanın yüksekliği 81 cm'dir. Söve alt hizasından iki taş sırası aşağıda başlayıp zemine kadar inmektedir. Bütün cephelerde kesme taş formlarının bozulmasına sebep olan yanlış derz dolgusu uygulaması güneybatı cephesinde de görünmektedir. Bütün cephelerde devam eden dairesel kıvrımlı ahşap silmenin

güneybatı cephesindeki kotı +4.83'tür. Aynı formdaki ahşap saçak silmesinin kotu +4.93, mahya kotu kuzeybatı uçta +7.35, güneydoğu uçta +7.40'tır.

Minare bu cephede ana yapının önünde bulunmaktadır. Fakat yapının cephesine yapışık değildir. Minare ile ilgili detaylı anlatım '3.3.2.1 Kuzeybatı(giriş) cephesi' başlığı altında mevcuttur.

3.3.3 Yapım tekniği, strüktür ve malzeme özellikleri

Cankurtaran Köyü Camisi'nin taşıyıcı beden duvarları kesme taş ile inşa edilmiştir. Minare ise alt gövdede betonarme, ana gövdede yığma tuğladır fakat aralarda üç adet betonarme hatıl bulunmaktadır. Minarenin iç yüzeyi çimento sıvanmıştır. Cami duvarlarının iç yüzeyi ise beyaz boyalıdır. Taşıyıcı duvarların kalınlığı; güneydoğu duvarında 79.5 cm, kuzeydoğu duvarında 65.5 cm, güneydoğu duvarında 81 cm, güneybatı duvarında 75.5 cm'dir.

Caminin strüktür sisteminin bileşenleri; temel, taşıyıcı duvarlar, döşemeler, dikdörtgen kesitli ahşap taşıyıcılar ve örtü sistemidir. Yapının temel sistemi ya da derinliği ile ilgili bilgilere ulaşabilmek için kazı ve sondaj çalışması yapılması gerekmektedir. Ek olarak temel ile ilgili edinilen tek bilgi, köy sakinlerinden Bayram Göçer'in yapının inşasında temel kazısı yapıldıktan sonra çalışmayı yapan insanların köyden ayrılıp bir kaç sene sonra temeli atmak için zeminin hazır olduğunu düşünerek geri geldikleri hikayesidir.

Yapının düşey taşıyıcıları; yığma duvarlar, yığma sütunlar ve ahşap sütunlardır. Ahşap döşeme ve kirişleri olan kadınlar mahfili katı ahşap sütunları tarafından taşınmaktadır. Ahşap kirişler güneydoğu duvarına saplanmaktadır. Tavan kaplaması sebebiye yatay taşıyıcı sistem net olarak okunamamaktadır. Bina cephesinde ya da beden duvarlarında görünürde herhangi bir metal ya da ahşap gergi sistemi veya kılıç görünmemektedir. Çatının strüktürü ahşaptır. Yakın zaman bir onarımda çatının yenilendiği söylenmekle birlikte 101 mahalinde güneybatı duvarı ile kuzeybatı duvarının birleştiği köşede bulunan eğrisel girintiden çatının ahşap sistemi net olarak görünememesine karşın kadınlar mahfili tavanından çatının iyi durumda olmadığı anlaşılmaktadır (Şekil B.7, B.27). Kadınlar mahfili ve ahşap çatının yükü kirişler aracılığıyla beden duvarlarına, oradan da zemine aktarılmaktadır. Harim, kadınlar mahfili ve son cemaat yeri tavanlarında düz çıtalı ahşap kaplama görülmektedir.

Harimin tavanı dört kademeli kırkangıç ahşap tavadır. Giriş holü ve hole bağlantılı odalarda tavan kaplaması onarım sırasında lambri olarak değiştirilmiştir.

3.3.3.1 Duvarlar

Cankurtaran Köyü Camisi'nin taşıyıcı beden duvarları kesme taştır ve duvar kalınlıkları; güneydoğu duvarında 79.5 cm, kuzeydoğu duvarında 65.5 cm, güneydoğu duvarında 81 cm, güneybatı duvarında 75.5 cm'dir. Taşıyıcı duvarlar iç mekanda sıvalı ve boyalıdır. Zemin kotundan +1.07 kotuna kadar ise kontrplak levhalarla kaplıdır (Şekil B.63, B.64). Dış duvarlarda kesme taş duvar örgüsü görünmektedir. Beden duvarlarında iki cins taş olduğu tespit edilmiştir; bunlardan pembe olanların andezit, sarı olanların sarı tüf olabileceği düşünülmektedir. Ancak taşların cinsinin kesin olarak belirlenebilmesi için ince kesit analizi yapılması gerekmektedir.

Kuzeybatı duvarında, sırasıyla 2.03 m, 2.60 m, 2.01 m açıklığında üç adet kemer bulunmaktadır. Bu üç kemer ikisi duvar içinde, ikisi serbest dört adet sütuna oturmaktadır (Şekil B.8). Kuzeybatı duvarının dışında kesme taş duvar örgüsü, iç kısmında ise moloz taş duvar örgüsü görünmektedir (Şekil B.8, B.46). Son cemaat yerinde mihrap aksında bulunan kapının açıklığı 1.05 m, yüksekliği 2.20 m'dir. Kapı kesme taş bir kemer içerisine oturmaktadır ve üst kısmında üçgen bir alınlık bulunmaktadır (Şekil B.13). Son cemaat yerinde kapının olduğu duvarın üzerine kalın bir kaba sıva atıldıktan sonra boyandığı duvarın tavan ile birleştiği yerden görünmektedir. Bu duvarında kesme taş duvar örgüsüyle yapıldığı düşünülmektedir. Kuzeydoğu duvarında +1.11 (P4) ve +1.14 (P3) kotlarına oturan iki pencereden P3 penceresinin açıklığı 91.5 cm, P4 penceresinin açıklığı 86 cm, yükseklikleri 1.60 cm'dir. Bu iki pencere açıklığının etrafında kesme taştan yuvarlak kemerli söveler bulunmaktadır (Şekil B.55, B.56). Güneybatı duvarında ise +1.17 kotuna oturan 88 cm açıklığındaki iki pencereden P1 penceresinin yüksekliği 1.65 cm, P2 penceresinin yüksekliği 1.60 cm'dir (Şekil B.60, B.61). Güneydoğu cephesinde herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Bu duvarın iç kısmında 45 cm derinliğinde bir mihrap bulunmaktadır (Şekil B.19).

İç mekanda sonradan inşa edilmiş ahşap bölücü duvarlar bulunmaktadır (Z03). Müezzin odasının (Z04) duvarları da zemini gibi halı kaplanmıştır.

Minare 1985-1986 yıllarında yapılmıştır ve yapım tekniği camiden farklıdır. Alt gövdesinin duvarları betonarme, ana gövdesi ise yığma tuğladan yapılmıştır. Yığma tuğla olan kısımda +8.00, +10.76 ve +18.33 kotlarında betonarme hatıllar bulunmaktadır. Minarenin iç kısımlarında çimento sıvanmıştır.

Bahçe duvarlarının bir kısmı özgündür ve çeşitli onarımlardan geçmiştir. Güneydoğu bahçe duvarının duvar örgüsünün kabayonu olduğu yapılan çimento sıva uygulamasının arkasında okunabilmektedir. Güneybatı cephesinde saplanan bahçe duvarının iç kısmında duvar örgüsü açıkça görünmektedir (Şekil B.51). Kuzeydoğu bahçe duvarı ise dışardan ve iç kısımdan çimento sıvanmıştır. Dış kısımda dökülen çimento sıvanın ardından duvar örgüsündeki taşlar kısmen görünse de iç kısımda çeşme hariç bütün duvar çimento ile sıvanmıştır. Çeşme kısmında ise kesme taş görünmektedir ve bu taşlardan birinin üzerinde Osmanlıca yazı mevcuttur (Şekil B.6). Güneybatı bahçe duvarının bir kısmı avluyu genişletme çalışmaları sırasında yıkılmıştır. Yıkılmadan evvel kuzeybatı bahçe duvarı ile birleştiği yıkım uygulamasını yapan Bayram Göçer tarafından anlatılmıştır.

3.3.3.2 Döşemeler

Cankurtaran Köyü Camisi'nde iç ve dış mekanlarda özgün döşeme kaplamalarından hiç bir örnek kalmamıştır. Avluda beton kilit taşı kullanılmıştır. Beton kilit taşı yeni bir malzeme olduğundan cami avlusunun özgün döşeme kaplaması hakkında bir bilgi edinilememiştir. Son cemaat yerinin Z05 ve Z07 numaralı mahallerinde zeminde beton şap görülmektedir (Şekil B.65). Z07 mahalinde beton döşemenin üzerine halı serilmiştir. Z05'te ise beton döşemenin üzerinde hiç bir kaplama yoktur (Şekil B.66).

Kapıdan girildiğinde ulaşılan giriş holünün (Z03) zemini halı kaplanmıştır. Halının altında ise ahşap laminant kaplama görünmektedir. Z02 mahalindeki odanın zemini ahşaptır. Oda depo gibi kullanıldığından döşemelerde oldukça bakımsız ve haraplıdır. Z04 mahal numaralı müezzin odasının zemini de halı kaplanmıştır. Altında ahşap laminant kaplama bulunmaktadır.

Harimin zemini de halı kaplanmıştır. Halı kaplamanın altında ahşap laminant kaplama bulunmaktadır (Şekil B.67). Ahşap laminantın altına da 30 cm yüksekliğinde beton atıldığı, beton uygulamasını yapan usta Osman Göçer tarafından anlatılmıştır. Osman Göçer'in anlattıklarına göre bir kaç sene evvel define bulma ümidiyle cami mihrabının önü 1.5 metre kadar kazılmıştır. Bunun üzerine önlem

amaçlı cami zeminine beton atılmasına karar verilmiştir. Beton atılmadan evvel caminin döşemesinin toprak üzerine ahşap döşeme olduğu da Osman Göçer tarafından anlatılmıştır.

Ahşap niteliksiz bir merdivenle çıkılan kadınlar mahfilinin en üst katmanında ahşap döşeme kaplaması görülmektedir. Bunun altında olan ahşap döşeme kaplaması merdivenin çıktığı yerde görülmektedir (Şekil B.68). Mahfilden çıkma yapan ahşap balkonun da döşemesi ahşaptır (Şekil B.69). Ahşap döşeme kaplamasının altında ise ahşap kirişler bulunmaktadır.

3.3.3.3 Örtü sistemi

Cankurtaran Köyü Camisi'nin kapalı mekanlarında ve son cemaat yerinin tavanında ahşap örtü sistemi bulunmaktadır. Son cemaat yerinin tavanı ahşap lambridir, özgündeğildir (Şekil B.12). Son cemaat yerinde tavan kotu, son cemaat yerinin kuzeybatı kenarında +4.44, güneydoğu duvarı kenarında +4.36'dır.

Giriş holüne geçildiğinde ahşap lambri tavan kaplaması görünmektedir (Şekil B.70). Kadınlar mahfilini taşıyan kirişleri kapatan kaplama, sonradan yapılmış bir müdahalede eklenmiş olup, özgün tavan kaplaması değildir. Giriş holünden geçilen Z02 mahalinin tavanında da ahşap lambri görülmektedir. Buradaki tavan kaplaması da özgün değildir. Müezzin odasının tavanındaki kaplama malzemesi de ahşap lambri olup özgün değildir (Şekil B.71).

Yapının en özgün detaylarından biri harimin ahşap tavanıdır. Dört kademeli kırlangıç tavan biçiminde olan ahşap tavan düz çıtalı ahşaplarla oluşturulmuştur (Şekil B.24). Köşelerdeki üçgen parçalar tavanın en alt kotunda bulunmaktadır. Üçgenlerin serbest kenarlarında ahşap delikli, eğrisel profilde detaylar mevcuttur (Şekil B.72). Bu üçgen parçaları bağlayan ahşap çıtalar tavanın ikinci kademesidir (Şekil B.73). Üçüncü kademe güneybatı ve kuzeydoğu kenarında bulunmaktadır ve iki sıra ahşap çıtadan oluşmaktadır (Şekil B.73). Tavanın en üst kotunda 19 sıra çıtalı ahşap bulunmaktadır ve zeminden yüksekliği ortalama 4.70 m'dir. Tavanın ortasında ahşap, yeşil boyalı, yuvarlak bir tavan göbeği bulunmaktadır (Şekil B.25). Tavan göbeğinin ortasından bir avize sarkıtılmaktadır.

Kadınlar mahfilinin tavan kaplaması özgün haliyle kalmıştır. 9 sıra çıtalı ahşaptan oluşmaktadır (Şekil B.74). Zeminden yüksekliği 2.13 m'dir. Tavanın güneybatı duvarı ile kuzeybatı duvarın kesiştiği köşesinde çatıya çıkılan bir delik vardır (Şekil B.27).

Fakat tavanın güneybatı ucuna doğru bir sarkma mevcuttur. Söz konusu delik de malzeme yığınyla kapalı olduğundan çatıya çıkmak mümkün olmamaktadır.

Çatı strüktürü çatıya çıkılamadığı için incelenememiştir. Kadınlar mahfili tavanındaki delikten strüktürün ahşap olduğu görünmektedir (Şekil B.27). Kırıkkale Bayrak gazetesinin 28.07.2013 tarihli haberinde bahsedilen onarımların çatı onarımını da kapsadığı köyün imamı Ferhat Böge tarafından aktarılmıştır⁶. Köylülerle yapılan görüşmelerde bu onarım sorulduğuna aslına uygun olarak onardıklarını söylemişlerdir. Çatı formu, ahşap strüktürlü kırma çatıdır. Üzeri marsilya tipi kiremitle örtülüdür. 50 cm genişliğinde ahşap çatı saçağı bulunmaktadır. Saçağın üzerinde bütün çatıyı dolaşan pvc yağmur tahliye borusu bulunmaktadır ve su, güneybatı ve kuzeydoğu cephelerinde ikişer adet düşey pvc borusuyla tahliye edilmektedir.

3.3.3.4 Ahşap elemanlar

Cankurtaran Köyü Camisi'nde harim giriş holünden ikisi duvara bitişik dört ahşap dikme ile ayrılmaktadır (Şekil B.22). Ahşap taşıyıcıların aralıkları ortada 256.5 cm, kenarlarda 231.5 cm ve 229.5 cm'dir. Bu sütunlar aynı zamanda kadınlar mahfilini de taşımaktadır. Ahşap taşıyıcıların ölçüleri de birbirinden farklıdır. Güneybatı duvarına bitişik olan 9x15 cm, kuzeydoğu duvarına bitişik olan 16x24 cm, ortadaki dikmeler ise 19x25 cm ve 34x25 cm'dir. Serbest dikmelerden güneybatıdaki dikmenin +1.64 kotunda, diğerinin ise +1.57 kotunda sütun başlığı görüntüsü veren ahşap profilleri bulunmaktadır. Bu profiller 30 cm genişliğindedir fakat kuzeydoğudaki sütunun üzerindeki profilin yarısı yoktur (Şekil B.75). Orta açıklığa 46 cm yüksekliğinde ve 46 cm genişliğinde dairesel kıvrımlı profillerle kemer görüntüsü verilmiştir (Şekil B.76, B.77).

Kadınlar mahfili korkulukları da ahşaptır ve 52 cm yüksekliğindedir. Korkuluklarda düşey doğrultuda sapmalar mevcuttur. Aynı korkulukların şu an müezzin odası olan odayı ve merdivenin bulunduğu odayı harimden ayırmak için de kullanıldığı fakat köylülerin camide yaptığı onarımlarda pvc pencereler eklenirken kapatıldığı bilinmektedir.

⁶Url-6 <http://bayrakgazetesi.com.tr/haber_detay.asp?haberID=4760>, alındığı tarih:27.04.2014

Harimde bulunan minber ve vaaz kürsüsü ahşaptan yapılmıştır (Şekil B.20, B.21). Minberin 1997 tarihli bir fotoğrafı Ankara Kültür Varlıklarını Koruma II.Kurulu Arşivi'nde bulunmaktadır (Şekil C.3).Minber mihrabın güneybatısında, vaaz kürsüsü ise kuzeydoğusunda bulunmaktadır. Minberde yedi adet basamak bulunmaktadır. Bu basamakların kenarında ahşap korkuluk bulunmaktadır. Zeminden 2.50 m yukarısında bulunan zemine 1.31 m yüksekliğindeki külah oturmuştur. Minberin kuzeydoğuya bakan tarafında sol tarafta minberin altına girilen bir açıklık bulunmaktadır (Şekil B.78).Bu açıklığın üzerinde dairesel kesimli ahşap profillerden korkuluk görülmektedir. Korkuluğun üzerindeki 45 cm'lik açıklıkta, korkuluktan 10 cm yukarıda başlayan dairesel kıvrımlı ahşap bir elemanla kemer görüntüsü verilmiştir. Minberin taşıyıcı dikmelerinin üzerinde 22 cm yüksekliğinde üç parçada oluşan profiller bulunmaktadır. Vaaz kürsüsü güneydoğu ve kuzeydoğu duvarlarına bitişik yaklaşık çeyrek çember formunda bir kürsüdür. Kürsünün oturulan zemini ise cami zemininden 1.17 m yüksekliktedir. Üç basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Kürsü de minber de eflatun tonlarında bir boya ile boyanmıştır.

3.3.3.5 Kapı ve pencereler

Cankurtaran Köyü Camisi'nde bulunan kapı ve pencerelerin hiç biri özgün değildir. Harimde bulunan dört adet kemerli pencere ve kadınlar mahfilinde bulunan iki adet kare pencerenin doğramaları pvc'dir. Caminin giriş kapısı demir kapıdır ve bir kaç sene önce değiştirilmiştir. Bundan önce yerinde bulunan demir kapı 1997 tarihli Ankara Kültür Varlıklarını Koruma II.Kurulu Arşivi'ndeki fotoğraflarda şimdikinden farklı bir demir kapı bulunmaktadır (Şekil C.4, C.5). Caminin imamı Ferhat Böge, bugünkü demir kapıdan önce ahşap bir kapı olduğunu belirtmiştir.

Ankara Kültür Varlıklarını Koruma II.Kurulu Arşivi'nde bulunan, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait 1997 tarihli Abide ve Eski Eser Onarım Fişi'nin altıncı maddesinde 'Caminin ahşap pencere doğramaları yenilenecek' ve yedinci maddesinde 'Cami giriş kapısı ahşap tablalı kapı olarak yapılacak' kararları belirtilmiştir (Şekil E.6). Bu bilgiye dayanarak caminin özgün pencere doğramalarının ahşap olduğu sonucuna ulaşılabilir.

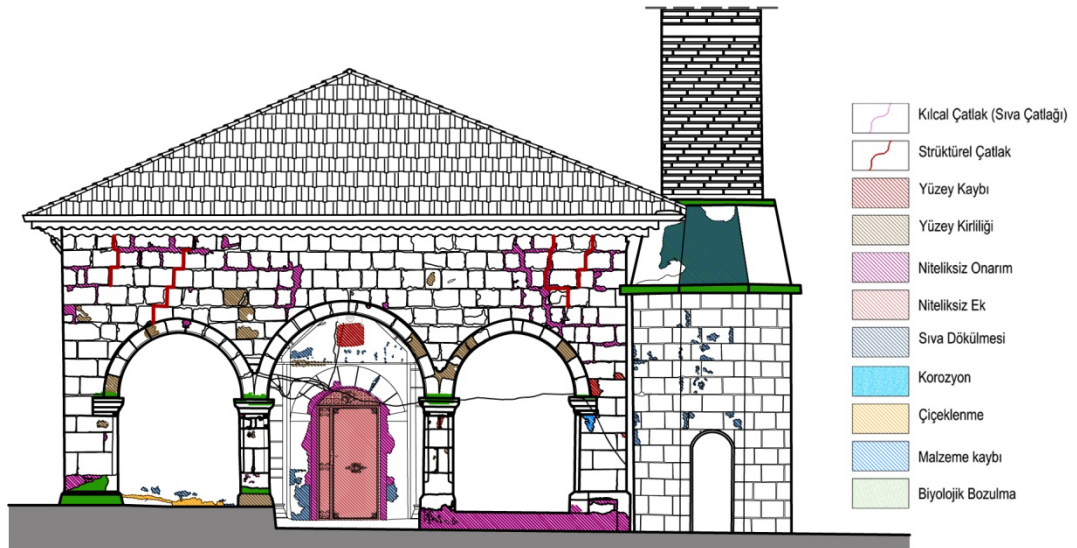
Giriş holü kuzeybatı duvarında kapıya yakın demir halkalar olduğu görülmüştür (Şekil B.79, B.80). Bu halkalar yapının özgün kapısının ağır bir demir kapı olduğu ve

bu halkaların kapının ve kapıyı tutan kancanın takıldığı takıldığı halkalar olduğu düşünülmektedir.

3.4 Yapıda Tespit Edilen Bozulmalar ve Nedenleri

Cankurtaran Köyü Camisi günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır. Köy nüfusu kışın çok kalabalık değildir, bu sebeple cemaati azdır. Vakit namazlarında cemaatin sayısı beşi geçmemektedir. Cuma namazi vakitleri, köyün doğusunda bulunan organize sanayi bölgesinden gelen insanlarla birlikte cemaat kalabalıklaşmaktadır. Caminin bakım ve onarımı köy halkı tarafından gerçekleştirilmekte, masraflar köy halkından toplanmaktadır.

Yapıda görülen bozulmaları, doğal etkenlerden kaynaklanan bozulmalar, bakımsızlık ve yanlış müdahaleden kaynaklanan bozulmalar olarak sınıflandırmak mümkündür. Yapıdaki mevcut hasarları belgelemek için, yapının analitik rölövesi hazırlanmıştır. Bu rölöve üzerinden lejantlar hazırlanarak renki paftalarda hasarlar ifade edilmiştir (Şekil 3.6).

Şekil 3.6 : Hasar analizi lejandı ve örnek cephe.

3.4.1 Doğal etkenlerden kaynaklanan bozulmalar

Cankurtaran Köyü Camisi İç Anadolu kırsalında yer aldığından soğuk kışlara maruz kalmaktadır. Köy genel olarak çukurda kaldığından zemin suyu problemleri de görülmektedir. Köy civarında yeraltı su kaynakları olduğu köylüler tarafından

söylenmektedir. Bu durum yapıda nem problemlerine sebep olmaktadır. İç mekanda nem sorunu varsa döşeme kaplamalarından tespit edilememekle birlikte son cemaat yerinde zeminde ıslanmalar ve duvarda sıva dökülmeleri görülmektedir.

Yağışlar, don olayları ve sıcaklık değişimleri malzeme bozulmalarına sebep olmaktadır. Cephe taşlarında çok derin olmayan yüzey aşınmaları ve malzeme kayıplarına rastlanmıştır.

Yapının kuzeydoğu, kuzeybatı ve güneybatı cephelerinde görülen strüktürel çatlakların 1938 depreminde oluştuğu bilgisine ulaşılmıştır (Şekil B.8, B.52, B.57). Güneybatı cephesindeki çatlak Ankara Kültür Varlıklarını Koruma II.Kurulu Arşivi'ndeki 1997 tarihli fotoğraflarında görünmektedir (Şekil C.6). Bu çatlaklar köy halkının çabalarıyla tamir edilmeye çalışılmış fakat başarılı olunamamıştır. Yapım sisteminde herhangi bir ahşap ya da metal gergi elemanı ya da hatıl sistemi tespit edilememiştir. Konuyla ilgili İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Prof.Dr.Feridun Çılı'ya danışıldığında çatlakların sebebinin yapıda gergi ya da hatıl sistemi olmayışı sonucuna varılmıştır. Ancak kesin bir sonuca ulaşılabilmesi için yapıda gerekli bilimsel çalışmaların ve zemin etütlerinin yapılması gerekmektedir.

Sütun başlıkları üzerinde biyolojik bozulmalar gözlenmiştir (Şekil B.42). Bu bozulmalar yosunlanma biçimindedir. Güneybatı bahçe duvarı ve haziredeki taş mezarlar üzerinde de biyolojik bozulmalar saptanmıştır (Şekil B.81, B.82.).

Güneybatı cephesinde diğer cephelerde görünmeyen bir böceklenme sorunu vardır. Yapının bu cephesi daha çok güneş aldığından ve avluya baktığından derzlerde böceklerin dolaştığı görülmektedir.

3.4.2 Bakımsızlık ve yanlış müdahaleden kaynaklanan bozulmalar

Cankurtaran Köyü Camisi'nde tespit edilen müdahalelerin büyük kısmı köy halkı tarafından gerçekleştirilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü kayıtlarında 1997 senesinde tez konusu yapıda uygulanmasına karar verilen onarımların bir listesi mevcuttur. Ancak yapıda bozulmalara sebep olan, niteliksiz onarım veya niteliksiz ek olarak adlandırılan bozulmalar, köy halkının gayretleriyle köyde yaşayan inşaat ustalarına yaptırılmıştır. Bu bozulmaları mekansal ölçekte veya malzeme ölçeğinde sınıflandırmak mümkündür.

Analitik rölövede niteliksiz ek lejantıyla belirtilen mekansal bozulmaları iki grupta incelemek mümkündür. Bu gruplardan ilki caminin özgün plan şemasında var olan fakat sonradan uygun olmalayan malzemeler ile kapatılan ya da ayrılan mekanlardır. İkinci grup ise yapının özgün plan şemasında bulunmayan, yapıya sonradan eklemlenmiş olan mekanlardır. Bu mekanları incelemek için yapıyı vaziyet planı ölçeğinde incelemek gerekmektedir. Zira yapıya eklemlenen mekanlar, 29 sene evvel yapılmış minare ve avluya konumlandırılmış betonarme yapılarıdır.

Z02 ve Z04 mekanlarının yapının özgün durumunda şimdiki gibi kapalı olmadığı anlaşılmaktadır. Giriş holüyle birlikte, kadınlar mahfilinin altında, ahşap korkuluklarla harimden ayrılan mekanlardır. Bu mekanlar yapının özgün plan şemasında alt galeriler olarak tanımlanmıştır. Z04 mahal numaralı müezzin odası ve Z02 mahal numaralı oda lambri kaplama ahşap duvarlarla giriş holünden ayrılmıştır (Şekil B.83, B.84). Bu mekanların tavanları da lambri kaplanarak özgün tavan görüntüsü bozulmuş, mekanlara giriş niteliksiz pvc kapılardan yapıldığından camiyle bütünleşmeyen bir görüntü oluşmuştur (Şekil B.16, B.18). Z02 ve Z04 mahallerini harimden ayıran özgün durumda kadınlar mahfilinde görünen ahşap korkulukların aynısıyken, mevcut durumda pvc doğramalarla ayrılmıştır. Pvc doğramaların altında kalan ahşap korkuluklar ise ahşap plakalarla kapatılmış, Z04 mahalının korkulukları üzerindeki ahşap plaka ise beyaza boyanmıştır. Kadınlar mahfili de pvc doğramalarla kapatılarak harim kısmından ayrılmıştır (Şekil B.22). Bu alanlarda kullanılan malzemeler yapının özgün malzemeleriyle bir bütünlük sağlayamadığı gibi mekansal bütünlüğü de bozmaktadır.

Yapının özgün plan şemasında bulunmayan ve sonradan eklenerek ikinci grup mekansal bozulmaların başında 1985-1986 yıllarında inşa edilen minare incelenmiştir (Şekil B.36). Minarenin yapım tekniği ve strüktürü camide görülen geleneksel yapım tekniği ve malzemelerden farklıdır. Minarenin yapım tekniği ve malzemeleri '*3.3.3 Yapım Tekniği, Strüktür ve Malzeme Özellikleri*' başlığı altında anlatılmıştır. Minare yapılmadan evvel ezanın, halen cami avlusunda bulunan devşirme mermer taş üzerine çıkılarak okunduğu söylenmektedir. Daha sonra köylüler tarafından minare yapılması kararı alınmış fakat seçilen malzemeler ve yapım tekniği cami ile bir bütünlük sağlayamamıştır. Minare yapılırken camiye çatı saçağı dışında temas etmemekle birlikte, görsel olarak bir uyum sağlayamamıştır.

Minare dışında avluda sonradan yapılmış ve halen yapılmakta olan betonarme yapılar mevcuttur. Köy halkı cami avlusuna bir şadırvan ve yer altına bayan ve erkek tuvaleti yapmak niyetiyle inşaya başlamışlardır. Bu çalışmalar devam etmektedir. Caminin hemen güneybatısına odunluk ve depo olarak kullanılan dikdörtgen planlı, betonarme strüktürlü, tuğla duvarları olan bir mekan inşa edilmiştir. Güneybatı bahçe duvarı bu yapının güneydoğusuna saplanmıştır ve bu odunluğun inşası sırasında bahçe duvarının büyük kısmı yıkılmıştır. Vaziyet planı ölçeğinde bakıldığında avluyu sınırlayan duvarların bütünlüğü bozulmuş ve yapım tekniği ve malzeme bakımından camiyle bütünleşmeyen mekanlar yapılmış ve bir kısmının inşası günümüzde de devam etmektedir (Şekil B.85, B.86, B.87).

Yanlış müdahalelerden kaynaklanan malzeme ölçeğinde bozulmalar, onarım sırasında seçilen malzemelerin özgün veya yapıyla uyumlu olmamasından dolayı özgün malzemelere zarar vermiş veya yapının estetik bütünlüğünü bozmuştur. Hasar analizinde yanlış müdahale kaynaklı malzeme ölçeğinde bozulmalar niteliksiz onarım lejantı ile anlatılmıştır.

Malzeme ölçeğinde bozulmalarının nedenlerinin başında onarımlar sırasında yapılan çimento sıva uygulaması gelmektedir. Çimento sıvanın en yoğun uygulandığı yer yapının bahçe duvarlarıdır. Bahçe duvarlarında özgün duvar dokusunun çimento sıva sebebiyle kaybolduğu gözlenmektedir. Çimento sıva taş duvarların hava ile temasını engellediğinden malzemelerde bozulmalara yol açmaktadır. Kuzeydoğu bahçe duvarının iç kısmında yalnızca çeşmenin olduğu kısım sıvanmamıştır (Şekil B.5). Güneybatı ve kuzeydoğu cephelerinde zeminden 68-82 cm arasında değişen yükseklikte çimento sıva uygulaması görülmektedir (Şekil B.52, B.88).

Giriş kapısı etrafındaki kemer ve üçgen alınlığı boyarken seçilen renkler yapıyla son derece uyumsuzdur (Şekil B.13). Aynı zamanda demir kapının içine oturduğu kemerle birleştiği noktalarda oluşan malzeme kayıpları çimento esaslı malzemeye onarılmış, bu onarım da yapıyla bütünlük sağlayamadığı gibi görsel açıdan ve nitelik olarak yapıya zarar vermiştir (Şekil B.13).

Caminin pencere ve kapıları özgün değildir. Bütün pencere doğramaları muhdes pvc doğramalarla değiştirilmiştir. Pencere önlerinde bulunan demir parmaklıklar da yapıya sonradan eklenmiş parmaklıklardır. Yapının özgün doğramalarının ahşap

olduğu düşünülmektedir. Kapının özgün durumunun şimdiki muhdes demir kapı yerine ahşap olduğu düşünülmektedir. Z02, Z04 ve 101 mekanlarını ana sahından ayıran muhdes pvc doğramalar yapıyla bir bütünlük sağlamamaktadır.

Yapının ana sahınında iç mekan duvarları 1.10 m yüksekliğinde kontrplakla kaplanmıştır (Şekil B.64). Aynı kontrplak malzeme ile niteliksiz bir mihrap oluşturulmuştur (Şekil B.19). Yine ana sahında bulunan ahşap minber ve vaaz kürsüsü eflatun yağlı boya ile boyandığından özgün rengi okunamamaktadır.

Yapının zemin seviyesinin 30 cm yükseltildiği bilinmektedir. Özgün döşemeleri de kaybolmuş yerine ahşap laminant kaplama yapılmıştır. Yalnızca minberin altından yapının özgün zemin kotuna ulaşılabilir (Şekil B.89).

Cephede taşları arasındaki derz dolgusunu yenilemek veya çatlakları doldurmak için yapılan derz dolgusu müdahalesi, kesme taşların formunun algılanamamasına sebep olmuştur (Şekil B.8, B.53). Derzler de yer yer kaybolmuş, derz dolgusunun büyük kısmı taşların üzerine taşmıştır. Kullanılan derz dolgusu malzemesi de geleneksel bir malzeme olmadığından renk ve nitelik açısından taşlarla bir uyum sağlayamamıştır.

Ana sahına kurulan soba bacası kuzeydoğu cephesinde P4 pencersinden çıkmaktadır. Bacadan çıkan is cephe taşlarında yüzey kirliliklerine sebep olmuştur.

Yapının ana sahın ve kadınlar mahfilindeki ahşap tavanında bakımsızlıktan dolayı bozulmalar vardır. Ana sahın tavanındaki ahşap tavanda böceklenmeler ve örümcek ağları bulunmaktadır. Kadınlar mahfili tavanında ise güneybatı tarafında sarkma ve çökmeler bulunmaktadır.

Yapının çatısı onarılırken ahşap silme ve saçaklar da yenilenmiş, aslına uygun olarak yenilediği söylense de ahşap silmeler renk açısından yapıyla uyum sağlamamıştır. Saçakta kullanılan ahşap plakaların da özgün saçak malzemesi olmadığı açıktır (Şekil B.90). Yağmur tahliyesi için pvc borular kullanılmıştır ve kullanılan bu malzemenin de özgün olmadığı, niteliksiz bir onarım olduğu açıktır (Şekil B.54, B.57).

Son cemaat yeri döşemesine beton şap dökülmüştür. Özgün döşeme kaybolmuştur. Avluda ise döşeme malzemesi olarak beton kilit taşı kullanılmıştır. Avlunun da özgün döşemesi bu uygulama sebebiyle tespit edilememektedir (Şekil B.9).

4. İÇ ANADOLU KIRSALINDA DİNİ YAPI ÖRNEKLERİ

İç Anadolu Bölgesi'nde kültür mirası olarak listelenen çok sayıda dini yapı vardır. İnşa tarihi, yapım tekniği ve mimari özellikleri bakımından farklılıklar göstermektedir. Dini ve etnik farklılıklardan dolayı ibadethaneler de sadece camilerden ibaret değildir. Tez kapsamında seçilen Cankurtaran Köyü Camisi müslümanlara ait bir ibadethane olduğundan, bu başlık altında incelenecek örnekler İç Anadolu Bölgesi kırsalında yer alan cami ve mescitlerdir. Tezin bu bölümü oluşturulurken daha önce İç Anadolu Bölgesi'nde yapılan araştırmalar ve bunlarla ilgili yayınlardan, İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan şehirlerin kültür envanterlerinden ve bölgeyle ilgili yürütülen tez çalışmalarından faydalanılmıştır.

4.1 Mescitler

Mescitler Müslümanlar'ın vakit namazını birlikte kıldıkları, camilere oranla daha küçük ölçekli yapılardır. Mescitlerde vakit namazı kılınırken, Cuma namazı kılınmamaktadır. Mescitlerde hutbenin okunduğu minber bulunmamaktadır (Göncüoğlu ve Kumbasar, 2006, s.25). Kelimenin kökeni arapçadır ve ibadet yeri, secde edilen yer anlamına gelmektedir. İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan mescitlere bakıldığında çoğunun kare planlı, ahşap tavanlı olduğunu görülmektedir. Kabayonu ya da moloz taş duvar örgüsü hakimdir. Kimi mescitler kırma çatıyla örtülüyken, kiminin yuvarlak bir kubbesi kimininde konik kubbesi olduğu görülmektedir.

Sivas'ın Divriği ilçesinde bulunan Turabali Mescidi kare planlıdır ve üzeri kırma bir çatı ile örtülüdür. Beden duvarına bitişik bir minaresi bulunmaktadır. Beden duvarları da minaresi kabayonu taş duvar örgüsüyle inşa edilmiştir⁷ (Şekil D.11).

Ankara'nın Nallıhan ilçesine bağlı Soğukkuyu Köyü'nde bulunan mescit 13.-14. yüzyıllara tarihlenmektedir. Mescit bakımsızlıktan oldukça kötü durumdadır. Mimari

⁷Url-7 <<http://www.sivaskulturenvanteri.com/etiket/turabali-mescidi/>>, alındığı tarih:05.05.2014

özelliklerine bakıldığında kare planlı, kabayonu taşlarla örülmüş beden duvarlarının üzerini tuğladan yapılmış bir kubbe örtmektedir ⁸(Şekil D.12).

Kayseri'nin Kocasinan ilçesinde bulunan Kalaycıoğlu Mescidi, dikdörtgen planlı ve tek katlıdır. Beden duvarları kesme taştan inşa edilmiştir. Mescitte son cemaat yeri bulunmaktadır ve mescit bir avlu içinde konumlanmıştır (Şekil D.13). Avlunun kuzeybatı köşesinde taş basamaklarla çıkılan bir köşk minaresi bulunmaktadır (KKE, c.1, s.48).

4.2 Camiler

Cami kelimesi arapça 'cem' kökünden türemiştir ve anlamı 'toplayan, bir araya getiren'dir (Göncüoğlu ve Kumbasar, 2006, s.25). İç Anadolu'ya bakıldığında ilçe ve köylerde çok sayıda cami vardır ve bir çoğu kültür mirası olarak listelenmiştir. Ele alınan Eskişehir'e bağlı Çandır Köyü Cami, Kaldırım Köyü Cami; Kırıkkale'ye bağlı Hasandede Cami, Ballı Cami, Yeşilyazı Cami; Kayseri'ye bağlı Cürcürler Cami, Yazı Cami, Kastamonu'ya bağlı Kemah Köyü'ndeki Halil Bey Cami, Kasaba Köyü'ndeki Mahmut Bey Cami; mekansal düzenler, cephe düzeni, yapım tekniği, strüktür ve malzeme özellikleri başlıkları altında incelenmiştir.

4.2.1 Mekansal düzenler

Kırsal mimaride yer alan camiler incelendiğinde harim, kadınlar mahfili, alt galeriler ve giriş holü, son cemaat yeri ve minare bileşenlerinden oluşmaktadır.

4.2.1.1 Harim

Harim, camilerde namaz kılınan, ibadet edilen ana mekan tanımlamak için kullanılan terimdir. Merkezi bir plan çerçevesinde kurgulanan camiler genellikle kare ya da dikdörtgen planlıdır. Dikdörtgen planlı harimi olan camilere Halil Bey Cami (Şekil D.14), Ballı Cami ve Mahmut Bey Cami gösterilebilir (Kızıltan, 1958, s.52-55). Kare planlı harimi olan camilere ise Yazı Cami, Cürcürler Cami (Özkeçeci, 1997, s.40,202) Kaldırım Köyü Cami, Çandır Köyü Cami (Şekil D.15) örnek verilebilir (Parla, 2005, s.48,160). Harimin bir duvarında mihrap bulunmaktadır. Mihrabın güneybatısındaki köşede ise minber konumlandırılmıştır. Minberler

⁸**Url-8** <http://www.zaman.com.tr/gundem_tarihi-mescit-restore-edilmeyi-bekliyor_1063731.html>, alındığı tarih:05.05.2014

genellikle ahşaptan yapılmıştır. Mihraplar ise ya beden duvarı içine oyulmuş kenarlar taş sövelerle belirginleştirilmiş ya da alçıdan yapılmıştır.

Harimi aydınlatmak için çoğunlukla mihrabın olmadığı yan duvarlarda pencere açıklıkları mevcuttur. Bu pencereler bazı örneklerde tek sıra bazı örneklere iki sıradır.

Harimin tavanı incelenen örneklerde ahşaptır. Kimi örneklerde ahşap strüktürün üzerine ahşap tavan kaplaması da yapılmıştır. Tez kapsamında incelenen Cankurtaran Köyü Camisi 'nin tavanı gibi kırlangıç tavanlı cami örnekleri mevcuttur. Bazı kaynaklarda bindirme tavan olarak da isimlendirilen tavan örneği Çandır Köyü Cami (Şekil D.16) ve Kaldırım Köyü Cami'nde (Şekil D.17) görülmektedir (Parla, 2005, s.48,160).

Harimde bazı örneklerde tavana kadar yükselen dikmeler mevcuttur (Şekil D.18) (Özkeçeci, 1997, s.41).

4.2.1.2 Kadınlar mahfili

İç Anadolu kırsalında incelenen dini yapı örneklerinin büyük kısmında kadınlar mahfili mevcuttur. Camiye girildikten sonra iki köşeden birinde bulunan genellikle ahşap bir merdivenle kadınlar mahfiline çıkılmaktadır. Kadınlar mahfili ahşap dikmelere oturan ahşap bir döşeme ile taşınmaktadır. Cürçürler Cami (Şekil 5.2) (Özkeçeci, 1997, s.41), Halil Bey Cami (Şekil D.19) (Kızıltan, 1958, s.53), Çandır Köyü Cami'nde (Şekil D.20) (Parla, 2005, s.52) tez konusu yapıdaki gibi ahşap strüktürlü, ahşap korkulukları bulunan kadınlar mahfili mekanı bulunmaktadır. Kadınlar mahfili düz bir satıhla sınırlandırılmamıştır, balkon şeklinde bir çıkmayla harime taşmaktadır. Kadınlar mahfillerinin tavanlarının, harimin tavan planlamasıyla bir bütünlük oluşturulacak şekilde birlikte planlandığı gibi, harimin tavanında ayrıştırılarak farklı bir düzende planlandığı da görülmüştür.

4.2.1.3 Alt galeriler ve giriş

Kırsalda yer alan camiler küçük ölçekli camiler olduklarından üst galeri kadınlar mahfili olarak düzenlenmiş, alttaki galeriler ise yapının ana zemin kotundan yükseltilerek harimden ayrılmıştır. Kadınlar mahfilinin altında yer almaktadırlar. Belirtilen örnekler incelendiğinde yapının orta aksında bulunan giriş kapısından girildiğinde, harimle aynı kotta bir giriş holüne ulaşılmaktadır. Bu giriş holünün

sağında ve solunda harim kotundan yükseltilmiş küçük, kare planlı alt galeriler bulunmaktadır. Çandır Köyü Cami, tez konusu Cankurtaran Köyü Camisi ile en çok benzeşen örnektir (Şekil D.20). Bu alt galeriler ahşap korkuluklarla harimden ayrılmaktadır. Alt galerilerden birinde kadınlar mahfiline çıkılan merdivenler konumlandırılmıştır. Özgün durumlarında ne kadınlar mahfili ne de alt galerilere kapalı olacak şekilde planlanmamıştır. Mekansal olarak her bir galerinin harimle bir bütünlük içerisinde olduğu belirtilmektedir (Parla, 2005, s.50-53).

4.2.1.4 Son cemaat yeri

İncelenen camiler belirtildiği üzere kırsal bölgede yer alan küçük ölçekli camiler olmasına karşın bir çoğunda son cemaat yeri mevcuttur. Son cemaat yeri olmayan camilere Hasandede Cami ve Yeşilyazı Cami örnek olarak gösterilebilir (Aslıyüce, 1974, s.154). Bunun dışında incelenen tüm örneklerin plan şemasında, cephede sütunlara oturan kemer düzenleriyle avludan ayrılan açık son cemaat yeri olduğu görülmektedir (Şekil D.14, D.15, D.21, D.22, D.23). Son cemaat yeri bazı örneklerde sonradan yapılan müdahalelerle kapatılarak özgün durumu bozulmuştur (Şekil D.24)(Parla, 2005, s.53) . Fakat özgün halini koruyan örnekler de mevcuttur. Son cemaat yerinin tavan kaplamaları incelenen örneklerde genellikle ahşaptır.

4.2.1.5 Minare

İncelenen örneklerde minarelerin kimi özgün planlamada bulunurken bir kısmı yapılara sonradan eklenmişlerdir. Minarelerin sonradan eklendiği örneklerde, özgün minarenin caminin çatısında görülen ezanlık/minare tipinde olduğu görülmektedir. Ezanlık/minarelerin bir kısmı günümüze kadar ulaşamamıştır. Tez kapsamında incelenen caminin de ezanlık/minaresi günümüze kadar varlığını sürdürememiştir. Cürcürler Cami ve Yazı Cami'nde ezanlık/minare görülmektedir (Şekil 5.3, D.25) (Özkeçeci, 1997, s.41,303). Özgün durumunda var olan minareler ise caminin beden duvarlarıyla aynı yapıım tekniğinde inşa edilmiş, genellikle yapıya bitişik olarak konumlandırılmış. Minarenin özgün olduğu örneklerde Yeşilyazı Cami ve Hasandede Cami örnek olarak gösterilebilir.

4.2.2 Cephe düzeni

Kırsal mimaride yer alan camilerden bahsedilen örneklerde bakıldığında, cephelerde özgün duvar dokusunun okunduğu görülmektedir. Başka örneklerde, taş duvarların

üzerinin sıvandığı ve boyandığı ve özgün dokunun kaybolduğu görülmektedir. Tez konusu camide de özgün duvar dokusu okunabilmektedir.

Söz konusu camilerde cephe düzenine bakıldığında kesme taş ya da kabayonu taş ile örülmüş duvarlar görülmektedir. Pencere formları için genelde kemerli pencereler kullanılmış ve pencerelerin etrafında taş söveler olduğu saptanmıştır. Bu söveler kimi örneklerde cepheden taşkın, kimi örneklerde cepheyle hemyüzdür.

Pencerelerin tek sıra olduğu örnekler olduğu gibi iki sıra olduğu örnekler de vardır. Tez konusu camide de Cürcürler Cami, Yazı Cami (Özkeçeci, 1997, s.41,303)ve Hasandede Cami'nde olduğu gibi tek sıra kemerli pencereler görülmektedir. Halil Bey Cami ve Mahmut Bey Cami (Kızıltan, 1958, s.53,57) ve Çandır Köyü Cami'nde (Parla, 2005, s.51) iki sıra pencere görülmektedir. Halil Bey Cami ve Mahmut Bey Cami'nde alttaki pencereler büyük, dikdörtgen formudur ve üzerlerinde sivri kemer formunda hafifletme kemeri bulunmaktadır (Şekil D.26,). Üst sıradaki pencereler ise daha küçük ve düz atkılıdır. Çandır Köyü Cami'nde ise iki sıra pencere sistemlerinin formu aynıdır ve yuvarlak kemerlidir. Fakat üst sıradaki pencereler alt sıradakilerden daha küçük boyuttadır (Parla, 2005, s.52).

Camilere giriş genellikle taş kemerli bir kapıdan yapılmaktadır. Son cemaat yeri bulunan örneklerde, cephede sütunlar üzerine oturan kemerler görülmektedir. Sütun başlıkları yapıdan yapıya farklılık göstermektedir.

4.2.3 Yapım Tekniği, Strüktür ve Malzeme Özellikleri

İç Anadolu kırsalında bulunan ibadet yapıları genellikle kaba yonu ya da kesme taşla nadiren moloz taşla inşa edilmişlerdir. Alt sıralardaki taşlar daha büyüktür ve yukarı doğru taş boyutlarının küçüldüğü görülmektedir. Camilerin iç duvarları genellikle sıvalı ve boyalı olduğundan bu alanlarda duvar örgüsü okunamamaktadır. Dış duvarlar genellikle özgün duvar örgüsü okunacak şekilde bırakılmıştır.

Ballı Cami (Şekil D.27) moloz taşla inşa edilmiş yapılara örnekken, Yeşilyazı Cami (Şekil D.28) tez konusu yapıda olduğu gibi kesme taşla inşa edilmiştir.

Pencere doğramalarının özgün malzemesi ahşaptır. Bazı yapılarda özgün malzemede doğramalar kullanılmışken, yapılan onarımlar ve müdahalelerle pvc ya da aliminyum doğramalarla değiştirilmiş olanlar da vardır.

Cami beden duvarlarıda kullanılan taş malzeme özgün minarelerin kadielerinde de kullanılmış, minare gövdelerinde Yeşilyazı Cami'nde kesme taş kullanılmışken, Hasandede Cami'nde tuğla malzeme kullanılmıştır (Aslıyüce, 1974, s.155). Ezanlık/minare örneklerinde ise yapım malzemesi olarak taş ya da ahşap görülmektedir.

4.2.3.1 Taşıyıcı elemanlar

'4.2.1.1 Harim' başlığı altında bahsedildiği üzere İç anadolu Bölgesi'nde yer alan küçük ölçekli camilerde ahşap taşıyıcı dikmeler görülebilmektedir. Cürcürler Cami'nde harimi üç kısma ayıran altı adet dairesel kesitli ahşap dikme bulunmaktadır (Özkeçeci, 1997, s.41). Bu dikmelerden ikisi kadınlar mahfilini taşımaktadır (Şekil 5.2). Yazı Cami'nde ise ikisi kadınlar mahfilini taşıyan ikisi harimde serbest bulunan dört adet dairesel kesitli ahşap taşıyıcı dikme bulunmaktadır (Şekil D.22) (Özkeçeci, 1997, s.303). Mahmut Bey Cami'nde harimde 4 adet dairesel kesitli ahşap dikme bulunmaktadır (Kızıltan, 1958, s.56). Kadınlar mahfili daha küçük dikdörtgen kesitli ahşap dikmelerle taşınmaktadır (Şekil D.21). Bunlar gibi örnekler çoğaltılabilir. Çandır Köyü Cami ve Kaldırım Köyü Cami'nde ise tez kapsamında incelenen yapıda olduğu gibi harim kısmında serbest taşıyıcı dikme bulunmamakta, planlarda görülen ahşap dikmeler kadınlar mahfilini taşımaktadır (Parla, 2005, s.50,162).

Cephelerde gözlemlenen ve kemerleri taşıyan taşıyıcı sütunlar beden duvarlarıyla aynı malzemedен inşa edilmiştir. Kaldırım Köyü Cami'nde dairesel kesitli olan taş sütunlar, Çandır Köyü Cami'nde dikdörtgen kesitlidir.

4.2.3.2 Örtü sistemi

İç Anadolu kırsalında yer alan küçük ölçekli köy ya da kasaba camileri dikdörtgen planlıdırlar ve bu plan şeması genellikle kırma çatıyla örtülmüştür. Çatıların üzeri marsilya tipi kiremitle kaplıdır. Kırma çatıyla örtülü camilerin tavan sistemi de birbiriyle benzerlik göstermektedir. Tavan sistemlerini iki grupta incelemek mümkündür. Bunlardan ilki tavan ve çatı strüktürünün tavan kaplamasıyla gizlendiği örnekler; ikincisi ise tavan kirişlerinin görüldüğü ahşap kaplamanın kirişlerin üzerinde olduğu ve çatı strüktürünü gizlediği örneklerdir. Tez konusu yapı bu gruplardan ilkinde dahildir. İlk gruba örnek olarak Çandır Köyü Cami (Şekil D.16) (Parla, 2005, s.50-51) ve Kaldırım Köyü Cami (Parla, 2005, s.165) gösterilebilir.

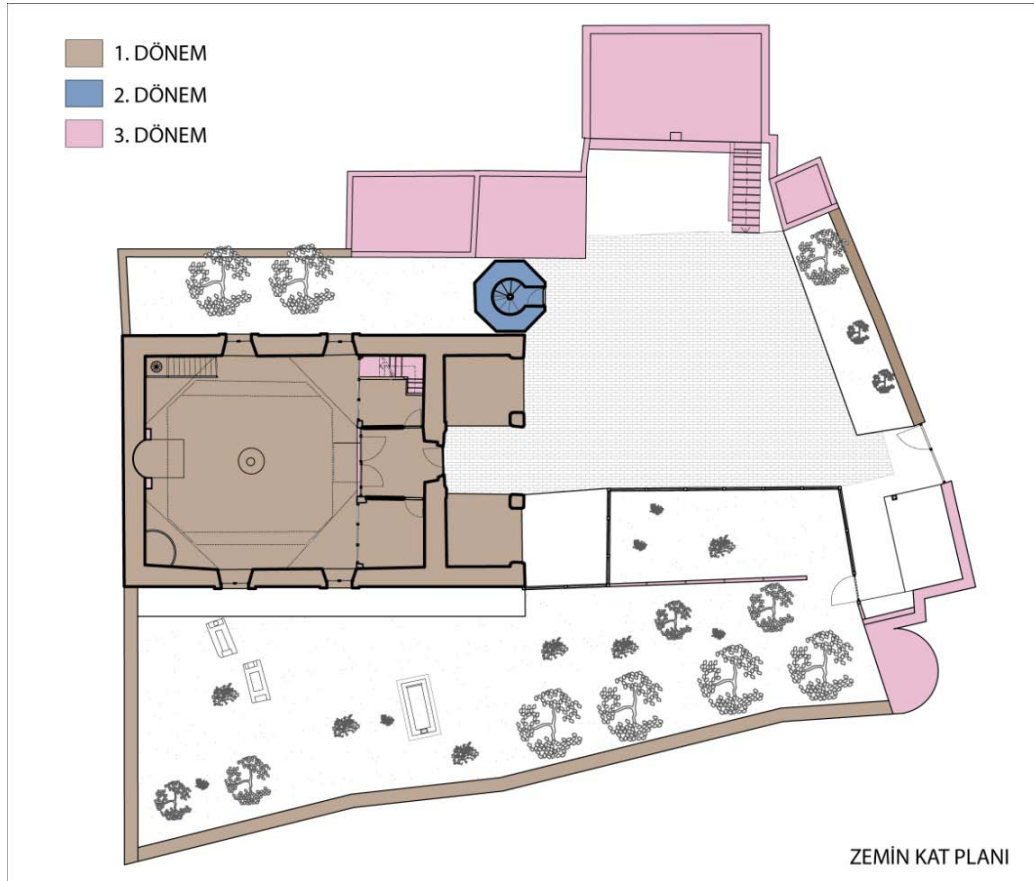
Bindirme ya da kırlangıç taban diye isimlendirilen bir tavan sistemiyle örtölmüşlerdir. Cürcürler Cami ise ikinci gruba dahil olmaktadır ve tavan kirişleri açık bir şekilde görünmektedir (Özkeçeci, 1997, s.41).

İncelenen örnekler arasında Hasandede Cami örtü sistemiyle farklılık göstermektedir (Aslıyüce, 1974, s.155). Merkezi kare planlı cami kubbe ile örtölmektedir (Şekil D.2).

5. RESTİTÜSYON

Cankurtaran Köyü Camisi inşa edildiğinden bu yana özgün işlevi olan cami işleviyle kullanılmaktadır. Bu sebeple özgün mekan kurgusu büyük ölçüde korunmuştur. Restitüsyon çalışması yapıda gözlemlenen izlere ve benzer yapı örneklerine dayandırılmıştır. Sonradan eklenen minare, kadınlar mahfilinde güneybatı ile kuzeybatı duvarının birleşimindeki eğrisel girinti tespit edilen izlerden bazılarıdır. Restitüsyon için yapılan araştırma sırasında, yapıyla ilgili detaylı eski bilgi ve belgelere ulaşılamadığından, köy halkının yaşlılarının anlattıklarından, yapıda gerçekleştirdikleri onarım çalışmalarını yapan şahısların bizzat kendilerinden faydalanılmıştır.

Restitüsyon çalışmasının ilk aşamasında yapı üzerinde tespit edilen izlerden yola çıkılarak kronolojik analiz çalışması yapılmıştır (Şekil 5.1).

Şekil 5.1 : Kronolojik analiz.

Kronolojik analiz çalışmasına göre yapıda üç ayrı dönem gözlenmiştir. Bu dönemler 1. dönem, 2.dönem ve 3.dönem olarak tanımlanmıştır. 1. dönem olarak tanımlanan ve kahverengi renk ile ifade edilen kısım yapının inşa edildiği özgün tarihten 1985 yılına kadardır. 2. dönem olarak tanımlanan ve mavi renk ile ifade edilen minare 1985-1986 yıllarında inşa edilmiştir. Minarenin inşa edildiği tarihle ilgili bilgi, minareyi babasıyla birlikte inşa eden Nadir Göçer'den alınmıştır. 3.dönemde yapılan değişiklikler ise çoğunlukla vaziyet planında gözükmektedir ve bu değişiklikler halen devam etmektedir. İç mekanda da küçük müdahaleler bulunmakla birlikte, bahçe duvarları ve avluya eklenen yapıları kapsayan bu dönem pembe renkle ifade edilmiş, minarenin yapım tarihi olan 1985 yılından günümüze kadar olan süreç olarak tanımlanmıştır.

Cankurtaran Köyü Camisi için hazırlanan restitüsyon projesinde yapılan kronolojik analiz sonrasında 1.dönem restitüsyonu çizilmiştir.

5.1 Restitüsyon Sorunları

Yapılan restitüsyon çalışmasında caminin kendi bünyesinde ve avlusunda özgün durumu bozan unsurlar saptanmıştır. Bunlar üç başlık altında incelenmiştir. Yapıda karşılaşılan restitüsyon sorunları; mekansal sorunlar, yapı elemanı ölçeğindeki sorunlar ve malzemelere ilişkin sorunlar olarak sıralanmıştır.

Yapıya eklenen minare, i mekandaki özgün yapıya uygun olmayan onarımlar, cami avlusuna eklenen yapılar ve vaziyet planı sorunları gibi sorunlar restitüsyon projesinde çözülmesi gereken sorunlardır.

5.1.1 Mekansal sorunlar

Cankurtaran Köyü Camisi'nde tespit edilen mekansal sorunların başında kadınlar mahfilinin altında bulunan ve sonradan kapatılan Z02 ve Z04 mekanları gelmektedir. Bu mekanlar eklenen ahşap duvarlar ve pvc doğramalarla giriş holü ve ana sahindan ayrılmaktadır. Z02 mahali işlevsiz bir odadır ve buradaki muhdes merdivenden kadınlar mahfiline çıkılmaktadır. Z04 mahali ise müezzin odasıdır. Bu mekanlar oluşturulurken seçilen malzemeler de yapıyla uyum sağlamadığı gibi, kapatılan mekanlar yapının mekansal bütünlüğünü bozmuştur.

101 mahal numaralı kadınlar mahfilinin muhdes doğramalarla ana sahından ayrılması ve kapatılması yapının mekansal bütünlüğünü bozduğu gibi görsel açıdan estetik sorunlara da sebep olmuştur.

Kadınlar mahfilinin bir dönem eki olup olmadığı konusunda şüpheler mevcuttur. Ana sahnı örten kırlangıç tavandaki ahşap çıta yönü ile kadınlar mahfilindeki ahşap tavandaki çıtaların yönü farklı olmakla birlikte aynı malzemeden yapılmışlardır. Aynı zamanda eğerki kadınlar mahfili sonradan eklenmiş olsaydı bu mekanda duvarda bulunan eğrisel boşluğun zemin kotuna kadar inmesi gerektiği kabulüne ulaşmak mümkündür. Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda kadınlar mahfilinin dönem eki olmadığını düşündürse de nihai sonuç için yapıda gerekli söküm veya analiz çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

5.1.2 Yapı elemanı ölçeğindeki sorunlar

Cankurtaran Köyü Camisi'nde karşılaşılan yapı elemanı ölçeğindeki sorunların başında kadınlar mahfiline çıkan merdivenleri irdelemek gerekir. Yapıda görüldüğü üzere kadınlar mahfiline Z02 mahalindeki ahşap merdivenden çıkılmaktadır. Fakat merdiven incelendiğinde basamak genişlikleri, rıhtları ve merdivenin biçimi nitelik olarak yapıyla bir bütünlük göstermemektedir. Merdiven son derece uygunsuzdur (Şekil B.15). Ayrıca merdivenin yeriyile ilgili de şüpheler mevcuttur. Zemin kotuyla kadınlar mahfili kotu arasında yaklaşık 2.60 m'lik bir fark bulunmaktadır. Bu yüksekliği çıkmak için mevcut yerinde minimumlarda bir merdiven çözümü önerildiğinde merdivenin kapladığı yer ve 'L' merdiven olma durumu kadınlar mahfilinden çıkılan ve bu başlık altında incelenecek olan özgün minareye çıkışı engellemektedir. Merdivenin şu an müezzin odası olan mahalde olma durumu ya da mevcut yerindeyse de niteliği ve biçimiyle ilgili durumu yapıda gerekli söküm ve analizlerden sonra belirlenebilecektir. Zira şu anki durumunda zemin ve tavan kaplamalarından dolayı varsa döşemede olan izler okunamamaktadır.

İkinci olarak özgün minareden bahsetmek gerekmektedir. '3.3 Ayrıntılı Tanım' başlığında da anlatıldığı üzere kadınlar mahfilinde güneybatı duvarı ile kuzeybatı duvarının kesişiminde eğrisel bir girinti bulunmaktadır. Anadolu kırsalındaki diğer örnekler incelendiğinde ve köy sakinlerinin ifadelerine bakıldığında bu girintiden çatıda var olan özgün minareye çıkıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Çatı planına bakıldığında bu boşluğun üzerine denk gelen bir metal kapak görülmektedir.

Yapıdaki izler de göz önünde bulundurulduğunda özgün ezanlığın varlığı ve yeri konusunda şüphe kalmamıştır. Ancak ezanlık/minareye ait olduğu düşünülen bu dairesel girintinin duvarlar ile ilişkilenişi ve duvar kalınlıklarının bu birleşimlerde incelenmesi, ezanlık/minarenin de erken dönem eki olabileceğinin düşündürmüştür. Bu düşünceyi doğrulayacak herhangi bir fiziksel iz görünürde mevcut olmasa da, köyün Osmanlı döneminde Kırşehir sancağına bağlı bir yörük köyü olması ve yapının tavan biçimlenişi, giriş kapısının mimari özellikleri ve köyün imamı Ferhat Böge ve caminin onarımında aktif olarak bulunan Nadir Göçer'in bahsettiği iç mekanlarda ve son cemaat yeri duvarlarında bulunan duvar resimleri, yapının minare eklenmeden evvel Bektaşî tekkesi ya da Alevî dergahı olarak inşa edilmiş olabileceği şüphesini uyandırmıştır. Ferhat Böge ve Nadir Göçer'in ifadelerine göre duvarlarda karpuz dilimleri, meyve tabaklarının resmedildiği duvar bezemeleri bulunmaktadır. Benzer bezemeler Afyon iline bağlı Bademli Köyü'nde Merkez Cuma Cami'nde bulunmaktadır (Şekil 5.2). Yapılan çalışmaların ardından caminin özgün işlevinin Bektaşî tekkesi olduğu ortaya çıkmıştır. Cankurtaran Köyü Camisi'nin de Alevî dergahı olması şüphesi göz önünde bulundurulduğunda özgün minare ve minareye çıkış boşluğunun özgün olma durumunabu bölgedeki sıvanın kaldırılmasının ardından elde edilecek verilere göre karar verilmesi uygun olacaktır.

Şekil 5.2 : Merkez Cuma Cami duvar resimleri. (Doç.Dr.Zeynep Gül Ünal)

Yapıda bulunan kapı ve pencere doğramalarının hiç biri özgün değildir. Hepsi binaya farklı dönemlerde birden fazla kez yapılmış olan müdahale ve onarımlarla değiştirilmiştir. Pencere doğramalarının ahşap doğrama ve camiye girilen kapının ahşap kapı olduğu, fakat kapının açılış yönünün farklı olduğu yapıdaki izler ve eski belgelerden tespit edilmiştir. (Şekil B.79)

Camiye eklenen minarenin kronolojik analizde 2.dönem olarak tanımlanan zamanda bir dönem eki olduğu '*5.RESTİTÜSYON*' başlığında belirtilmiştir. Minare yapılırken seçilen yapım tekniği ve malzemeler camiyle bir bütünlük sağlamamaktadır. Kaide ile pabuç arasındaki betonarme yastık cepheye saplanarak yapıya zarar vermiştir.

Yapının avlu duvarlarında da özgün durumun kaybolduğu saptanmıştır. Güneybatı bahçe duvarının bir kısmı, kronolojik analizde 3.dönem olarak ifade edilen dönemde yapılan odunluk sebebiyle yıkılmıştır. Kuzeybatı bahçe duvarında da benzer bir durum görülmektedir. Avluya giriş kapısı ve hemen girişteki çeşmenin yapımı sebebiyle kuzeybatı bahçe duvarının bütünlüğü zarar görmüştür.

5.1.3 Malzeme ölçeğindeki sorunlar

Cankurtaran Köyü Camisi'nde yapılan onarım ve müdahalelerde seçilen malzemeler yapıda bazı sorunlara sebep olmuştur. Özgün malzemeler niteliksiz olanlarla değiştirilmiş, cephe onarımlarında seçilen harç malzemesi özgün harç dolgusundan farklı olduğundan görsel açıdan sorun teşkil ettiği gibi özgün taş dokusuna da zarar vermiştir.

Bahçe duvarlarının onarımı ya da güçlendirilmesi için seçilen çimento malzeme özgün taşın yapısına zarar verdiği gibi özgün duvar dokusunun okunmasını da zorlaştırmıştır.

Cami avlusunun zemin kaplaması olan beton kilit taşının özgün malzeme olmadığı açıktır, fakat özgün malzemesi okunamamaktadır.

Cami zemininde 30 cm'lik bir yükseltme yapılmıştır. Bu uygulama beton ile yapıldığından caminin özgün zemin malzemesi görülememektedir. Uygulamayı yapan usta Osman Göçer tarafından özgün döşemenin toprak zemin üzerine ahşap döşeme olduğu belirtilmiştir.

İç mekandaki onarımlarda bazı ekler yapılmıştır. Özgün durumda mihrap sadece güneydoğu duvarında bir girintiyken yapılan onarımlarda ahşap kontrplakla bir

mihrap oluşturulmuştur. Aynı şekilde, güneydoğu, güneybatı ve kuzeydoğu duvarında pencere parapet yüksekliğinde kontrplak kaplama bulunmaktadır.

İç mekan duvarlarının özgününde taş duvar üzerine boya olup olmadığı bilinmemektedir. Fakat farklı dönemlerde farklı renklere boyandığı eski belge ve fotoğraflarda görülmektedir. Aynı şekilde son cemaat yerinden camiye girilen kemerli ana giriş kapısı ve üzerindeki üçgen alınlık özgün olmayan bir renkte boyanmıştır. Son cemaat yerinde kapının olduğu duvarın taş dokusunun üzerine kaba sıva ve boya yapılmıştır. Bu yüzden özgün duvar dokusu okunamamaktadır. Bu alanda yapılacak raspa çalışmasından sonra özgün duvar dokusu ve giriş kapısının durumu netlik kazanacaktır.

Yine iç mekanda bulunan ahşap öğelerden minber ve kürsü eflatun ve mor renkte bir yağlı boya ile boyanmıştır, fakat özgün renginin ne olduğu bilinmemektedir.

5.2 Restitüsyon Kararlarına Işık Tutan Bilgi ve Belgeler

Cankurtaran Köyü Camisi'nin restitüsyon kararlarına ışık tutan bilgi ve belgeler kapsamında yapının ve bulunduğu köyün kendisi ile ilgili eski kaynaklar ve belgeler irdelenmiştir. Bulunan kaynaklar ve belgeler restitüsyon kapsamında bir yol aldırda da yeterli olmadığından restitüsyon sorunlarına çözüm bulmak amacıyla köy halkıyla görüşülmüş yapıyla ilgili bilinenler öğrenilmiş ve İç Anadolu kırsalında bulunan Cankurtaran Köyü Camisi ile benzeşen örnekler incelenmiştir.

5.2.1 Yapı ile ilgili arşiv belgeleri

Yapının restitüsyon aşamasına yol gösterecek eski kaynakların araştırılması kısmında bir takım zorluklar yaşanmıştır. Yapıya dair bir kayıt ya da özgün durumuna ilişkin bir belge ya da harita bulunamamıştır. Bulunan eski belgeler caminin bulunduğu köy ve tarihi ile ilgilidir. Yapıyla ilgili bulunan en eski fotoğraflar ise Ankara Kültür Varlıklarını Koruma II.Kurulu Arşivi'deki 1996 tarihli fotoğraflardır. Bu sebeple restitüsyon kararları alınırken bu belgeler dışında yapıdaki izler ve köy halkının yapıya dair anlattığı tarihi bilgiler ve güncel onarımlardan yararlanılmıştır.

Yapının kitabesi zamanla aşınmış ve okunabilirliğini kaybetmiştir. Dolayısıyla yapının tarihi okunamamaktadır. Kuzeydoğu bahçe duvarındaki çeşme taşında bulunan hicri takvime göre 947 olan ve miladi takvimde 1541'e tekabül eden tarihin cami için neyi

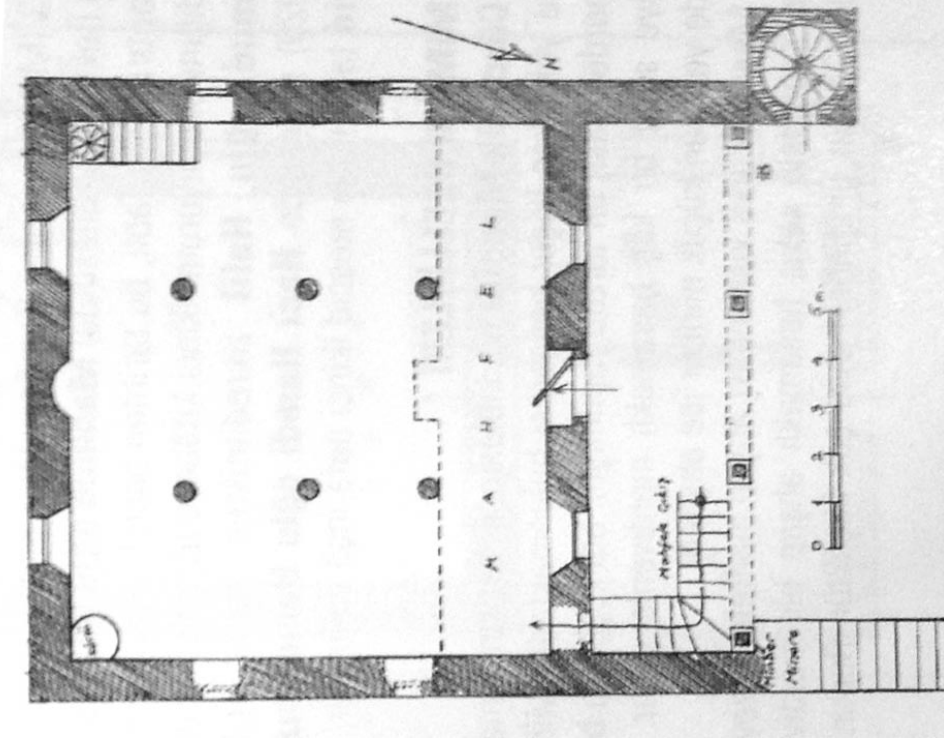
ifade ettiği bilinmemektedir. Caminin o yıllarda da varolduğu fakat günümüzdeki şekliyle olup olmadığı kesin değildir. Köy halkı yapının inşa tarihi ve geçmişıyle ilgili rivayetler anlatsa da yapının inşa tarihi ile ilgili söylentiler yerine mimari üslubuna ve yapım tekniğine bakmak doğru olacaktır. Caminin 19.yy'da inşa edildiği düşünülmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Nüfus Defterleri'nin 1830'lu yıllardaki kayıtlarında Kazıklı Köyü Cami imamının adı geçmektedir (BOA, ND, s.343-349) Bu bilgi caminin 19.yüzyılda var olduğunu kanıtlamaktadır. Yine Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Temettuat Defteri kayıtlarında Kazıklı köyünden bahsedilmektedir (TD 688, s.1-20). Bu defterdeki kayıtlar 1840'lara aittir. Defterde köyde yaşayan müslüman cemaatin gelir ve vergileri belirtilmektedir. O yıllarda köyde yaşayan müslüman bir cemaatin varlığı bir ibadethane olacağını da düşündürmektedir. Dolayısıyla bu iki defterdeki kayıtlardan ve yapının günümüzdeki halinden yola çıkılarak 19. yy'da yapıldığı kabulüne ulaşılabilir.

Yapının geçmişıyle ve geçmiş dönem onarımlarıyla ilgili bilgi ve belgelere ulaşmak amacıyla Ankara Kültür Varlıklarını Koruma II.Kurulu Arşivi ve Vakıflar Genel Müdürlük Arşivi'nden faydalanılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde 1996 tarihinde yapının basit bir rölövesi hazırlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 1996 tarihli onarım kararlarında yapının eski haline ilişkin bilgilere ulaşılmıştır. Yapının o dönemki pencerelerinin ahşap olduğundan bahsedilmektedir. Yine Ankara Kültür Varlıklarını Koruma II.Kurulu Arşivi'ndeki dosyada yapının 1996 tarihinde hazırlanmış anıt fişindeki ayrıntılı tanım ve yapıda bulunan özgün detaylar günümüzdeki durumu ile karşılaştırılmıştır.

Caminin özgün hal ve durumuna ilişkin en net bilgileri köyde yaşayan insanlardan temin etmek mümkün olmuştur. Görüşülen kişilerden Bayram Göçer, Nadir Göçer ve Osman Göçer camideki onarım ve değişiklikleri bizzat yapan kişilerdendir. Minarenin eklenmesi, bahçe duvarlarındaki yıkımlar, cami avlusuna eklenen yapılar bahsi geçen kişiler tarafından yapılmıştır. Kişilerin özgün durum ile ilgili anlattıklarıyla yapıdaki izler örtüşmekte olduğundan köy halkının anlattıkları da yapı ile ilgili restitüsyon kararlarında aydınlatıcı olmuştur. Bu anlatılar '*5.1 Restitüsyon Sorunları*' başlığı altındaki alt başlıklarda detaylıca anlatılmış ve irdelenmiştir.

5.2.2 Analoji yöntemiyle sağlanan veriler

Cankurtaran Köyü Camisi restitüsyonuna veri oluşturması için yapı ile ilgili eski bilgi ve belgeler irdelendikten sonra İç Anadolu kırsalında yer alan, ölçek, plan şeması veya cephe özellikleri bakımından tez konusu cami ile benzerlik gösteren ibadet yapıları incelenmiştir.

Şekil 5.3 : Cürcürler Cami planı.

Yapıyla benzer özellik gösteren örnekler incelendiğinde Cankurtaran Köyü Camisi'nin özgün minaresine benzer bir minaresi olduğu düşünülen Kayseri'de bulunan Cürcürler Cami göze çarpmaktadır. Caminin 1859 tarihinde yapıldığı düşünülmektedir. Caminin plan şemasına bakıldığında Cankurtaran Köyü Camisi gibi kare planlı olduğu ve son cemaat yerinin üç kemerin oturduğu dört sütunla cephede açık bir şekilde bulunduğu görülmektedir (Şekil 5.3). Tez konusu yapıdan farklı olarak harim kısmında iki sıra sütun bulunmaktadır. Cürcürler Cami'nin biri özgün biri sonradan eklenmiş iki adet minaresi bulunmaktadır. Biri üzerinde 1859 tarihinin yazılı olduğu ezanlık/minare biçimindeki özgün minaredir (Şekil 5.4). Diğeri ise Cankurtaran Köyü Camisi'ne sonradan eklenen betonarme altıgen gövdeli minare gibi, betonarme kaidelidir fakat sekizgen gövdelidir. Bu betonarme minarenin yapının kuzeybatı köşesinde 1955 yılında inşa edildiği belirtilmektedir (Özkeçeci, 1997, s.40).

Şekil 5.4 : Cürcürler Cami cephesi ve minareleri.

Kırıkkale'nin Keskin ilçesinde yer alan Çarşı Cami plan özellikleri, sütun ve kemerli son cemaat yeri bakımından Cankurtaran Cami'ne benzerlik göstermektedir (Şekil D.5). Cephesi boyanmış olduğundan cephe özellikleri bakımından benzerliği saptanamamıştır. Çarşı Cami'nin 1871 yılında yapıldığı bilinmektedir. Aynı bölgede yapılan iki caminin bahsedilen benzerlikleri restitüsyon için bir veri olmuştur. Çarşı Cami'nde minarenin kaidesi kuzeybatı köşesinde caminin içine oturmaktadır ve minare çatıdan çıkmaktadır. Bu minarenin özgünlüğü bilinmemektedir.

İncelenen örneklerden bir diğeri 1897 yapım tarihli Develioğlu Cami'dir. Cami, Kırıkkale'nin Ballıseyh ilçesine bağlı Dikmen Köyü'nde bulunmaktadır. Cankurtaran Köyü Camisi gibi dikdörtgen planlı ve kırma çatılıdır. Kırma çatısı marsilya tipi kiremitle örtülüdür. Cephelerinde kesme taş duvar örgüsü görülmektedir ve bahçesinde Cankurtaran Köyü Camisi'ndekine benzer bir değirmen taşı bulunmaktadır (Şekil D.29). Pencereerde kemerli ahşap doğramalar çevresinde kesme taş sövesi mevcuttur. Tez konusu yapıdaki gibi dışa taşkın değildir (Şekil D.30).

Yapının restorasyonu için önerilen badana raspası uygulaması sonucunda sözkonusu duvar resimlerinin çıkması durumunda, bu bezemelerin Bektaşî tekkeleri ve Alevi dergahlarıyla benzerlikleri incelenmelidir. *'5.1.2 Yapı elemanı ölçeğindeki sorunlar'*

başlığında açıklanan gerekçeler doğrultusunda, yapının bir tekke ya da dergah olarak inşa edilmiş olma ihtimalinin gözardı edilmemesi, yapıda önerilen uygulamalar ve analizler yapıldıktan sonra özgün işlevi ve restitüsyon kararlarının gözden geçirilmesi önerilmektedir.

6. RESTORASYON

Cankurtaran Köyü Camisi ile ilgili yapılan çalışmalarda analitik rölöve hazırlanmış, bu kapsamda yapının malzeme ve hasar analizleri yapılmıştır. Bununla birlikte caminin geçtiğimiz yıllar içerisinde geçirdiği değişiklikler ve müdahaleler incelenmiştir. Yapılan dönem analizleri ile restitüsyonu çalışılmış bütün bu veriler göz önünde bulundurularak, yapının restorasyon projesi kapsamında yapılabilecek müdahaleler için yöntemler araştırılmıştır. Yapının onarımına yönelik müdahaleler belirlenirken, özgün durumuna uygun nitelikte olması öncelikli olmuştur. Dönem eklerinden minarenin korunmasına fakat caminin özgün durumuyla görsel olarak daha uyumlu olması amacıyla malzemesinde yenileme yapılmasına karar verilmiştir. Cami avlusuna yapılan betonarme ekler yapının niteliğine zarar verdiğiinden kaldırılması uygun olduğuna karar verilmiştir. Restorasyon projesi, yapının rölövesi ve hasar analizleri ışığında hazırlanmış ve hasar analizlerine göre müdahale paftaları hazırlanmıştır.

Tez konusu cami özgün işlevini korumaktadır ve vakit namazlarında çok dolu olmasa da caminin bir cemaati mevcuttur. Köydeki tek ibadet yapısı olması dolayısıyla da özgün işlevini sürdürmesi uygun olacaktır. Bu sebeple restorasyon projesi kapsamında yapıya yeni bir işlev önerilmemiş, yapının onarımına ilişkin kararlar alınmış ve özgün niteliğini koruyarak gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır.

6.1 Yapının Onarımına İlişkin Öneriler

Cankurtaran Köyü Camisi, gerek doğal etkenlerden gerekse yapılan yanlış müdahalelerden dolayı zarar görmüş ve özgün niteliği bozulmuştur. Yapıda tespit edilen bozulmalar; mekansal bozulmalar, yapı elemanı ölçeğinde bozulmalar ve malzemelere ilişkin bozulmalar olarak özetlenebilir. Yapının niteliğini olumsuz etkileyen ve zarar veren bütün etkenleri ortadan kaldırmak için birtakım onarımların yapılması gerekmektedir. Onarımların nasıl yapılacağına ve neler olacağına dair karar verilirken göz önünde bulundurulacak esas ölçüt; yapının özgün karakterini ve mimari değerini korumaktır. Bu bağlamda caminin mevcut durumunun iyileştirilmesi

için gerekli onarımlara ilişkin müdahale kararları ve onarım yöntemleri belirlenmiştir. Önerilen müdahaleler; eklerden arındırma ve temizleme, sağlamlaştırma ve yeniden yapım başlıkları altında değerlendirilmiştir.

6.1.1 Eklerden Arındırma ve Temizleme

Cankurtaran Köyü Camisi'nde '5.1 Mekansal Sorunlar' başlığında anlatıldığı üzere Z02 ve Z04 mahallerini giriş holünden ayıran ahşap duvarlar, bu mekanlara girilen pvc kapılar ve mekanları harim kısmından ayıran pvc doğramalar yapının mimari karakterini ve mekansal bütünlüğünü bozmaktadır. Kadınlar mahfilini harimden ayıran pvc doğrama içinde aynı durum söz konusudur. Bu sebeple sonradan yapılmış bu eklerin tamamen kaldırılması önerilmektedir. Bu sayede yapının mekansal bütünlüğünün sağlanması mümkün olacaktır. Aynı şekilde Z02 ve Z04 mahallerinin harime bakan yüzeylerinde pvc doğramaların altında ahşap plakalar mevcuttur. Bu plakalar yapının özgün olduğu dşnlen ahşap korkuluklarını kapatmaktadır. Ahşap plakaların kaldırılmasıyla ahşap korkulukların ortaya çıkması, eğer mevcut değilse yeniden yapılması; bu şekilde iç mekanın özgün görüntüsüne kavuşması hedeflenmektedir. Z02 mahalinden kadınlar mahfile çıkılan merdivenin sonradan yapılan bir ek olduğu açıktır. Bu merdivenin kaldırılması ve caminin mekansal ve mimari bütünlüğüne uygun bir biçimde ahşap malzemeyle yenilenmesi önerilmektedir.

Harim ve harime bağlı diğer mekanların zemini daha önce bahsedildiği üzere betonarme ile yükseltilmiş ve üzeri laminant ahşap kaplama ile döşenmiştir. En st katman halı olduğundan bu onarım gözükmese de yapının restorasyonu sırasında özgün karakterine uygun ahşap bir döşemeyle yenilenmesi uygun olacaktır. Bu katmanın altındaki betonu söküp özgün kota inmeye çalışmak yapının temeline ve duvarlarına zarar verebileceğinden zemin kotunun mevcut halinde bırakılması uygun grlmştir.

Harim duvarlarında görülen, malzeme ve nitelik olarak yapıyla bağdaşmayan, pencere parapet ykseklіėine kadar yapılmış ahşap kontrplak kaplamanın kaldırılması önerilmektedir. Aynı kontrplak malzeme mihrapta da görülmektedir. Mihrabın zgn yapısını bozan ve caminin mimari karakteriyle uyuşmayan ahşap mihrabın kaldırılması önerilmektedir. Harim ve kadınlar mahfilindeki tüm duvar yüzeylerde önce badana raspası, eğer alttan bezeme çıkarsa bu bezemelerin

incelenmesinin ardından varılan sonuca göre sıva raspası yapılması ve duvarların özgün duvar dokusunun iç mekanda da görünür olması restorasyon projesinde önerilmektedir. Bu şekilde mihrap da ahşap kontrplaktan arındırıldıktan sonra yapılacak sıva raspası işlemiyle sade bir görüntüye kavuşacaktır.

Yapının, rölöve aşamasında tespit edilen, özgün olmayan malzemeye yenilenmiş pvc pencere doğramaları ve demir giriş kapısından arındırılması, sonrasında özgün ahşap malzemeye yenilenmesi önerilmektedir. Harimde bulunan dört adet kemerli pencere ve kadınlar mahfilinde bulunan iki adet kare pencere söz konusu yenilemenin yapılacağı pencerelerdir. Cephe onarımlarında kullanılan derz dolgusu malzemesi yapının özgün karakterine uygun değildir ve bu sebeple görsel açıdan kötü bir görüntü oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu uygulamalar başarısız olmuş, derz dolgusunda ciddi kayıplar gözlenmiştir. Mevcut derz dolgusunun, uzmanlarca belirlenecek olan özgün derz dolgusuyla yenilenmesi ve bu şekilde yapının mimari karakterinin açığa çıkarılması hedeflenmektedir. Son cemaat yeri duvarlarında sonradan yapılmış kaba sıva üzerine yapılan boya katmanı önce badana raspası, ortaya çıkan verilere göre sıva raspası yapılarak kaldırılmalı ve özgün duvar dokusu ortaya çıkarılmalıdır. Camiye giriş kapısı, kapı etrafındaki kemer ve üçgen alınlık ve pilastirlerin bordo ve mavi rengi yapının mimari karakterine ve görsel değerine zarar vermektedir. Bu alanlardaki boyanında kaldırılarak özgün taş dokusunun ortaya çıkarılmasına karar verilmiştir.

Yapıda bir çok noktada çimento esaslı onarım yapılmıştır. Bu onarımlar neticesinde yapının özgün dokusu zarar görmüştür. Bu sebeple bütün çimento esaslı malzemenin kaldırılması ve gerekli onarımların özgün malzemeye ya da özgün dokuya uygun malzemeye yapılması önerilmektedir. Bu müdahaleler, bahçe duvarlarında, son cemaat yeri zemininde, son cemaat yerindeki sütunların kaidelerinde ve giriş kapısı etrafında yapılacaktır. Caminin kuzeydoğu bahçe duvarı üzerinde yer alan özgün çeşme etrafına betonarme bir çerçeve yapılarak görünür bırakılsa da çimento esaslı malzemeden arındırıldıktan sonra tekrar çeşme işleviyle kullanılması için gerekli tesisatın kurulması ve çeşmenin aktif hale gelmesi önerilmektedir.

Yapıda malzeme ölçeğinde temizleme işlemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Cephe taşlarında doğal etkenler ve kullanıcılar yanlış kullanım ya da müdahalelerinden kaynaklanan kirlenmeler mevcuttur. Kirliliğin niteliğine göre mekanik ya da kimyasal temizleme ile taşlar temizlenmelidir. Temizleme yöntemine taş cinsinin

belirlenmesinden sonra karar verilecektir. Cephede sütunlarda ve haziredeki mezar taşlarında görülen yosunlanma, bitkilenme gibi biyolojik bozulmalar mekanik temizleme yöntemi ile giderilmelidir. Harim kısmının nitelikli ahşap tavanında yüzey kirliliği ve böceklenmeler mevcuttur. Böcekler için ilaçlama yapılması, ve gerekli yerlerde ahşabın uygun yöntemlerle temizlenmesi önerilmektedir.

Yapıya 1985-1986 yıllarında eklenmiş olan minare bir dönem eki olarak tanımlanmıştır. Venedik Tüzüğü 11.maddesinde değinildiği üzere anıta mal edilmiş farklı devirlerin geçerli katkılarına saygı gösterilmeli ibaresi göz önünde bulundurularak minarenin korunmasına karar verilmiştir. Fakat minare mevcut haliyle yapıyla uyum sağlamamaktadır. Kaide kısmı betonarmeden yapıldığı halde, caminin cepheleriyle bir bütünlük sağlaması amacıyla kesme taş görüntüsü vermek için taş ve derzler oluşturulmuştur. Mevcut durumunda kaide için seçilen mavi renk yapıyla uyumsuzdur. Estetik bütünlük sağlamak amacıyla yapının kaidesinin yapıyla uyumlu pastel bir renge boyanmasına, pabuç kısmındaki biyolojik bozulmanın mekanik temizleme yöntemi ile giderildikten sonra boyanmasına karar verilmiştir. Bu müdahaleler yapılsa dahi minarenin tuğla gövdesi ve yükseliği yapıyla uyum sağlayamayacaktır.

6.1.2 Sağlamaştırma

Yapıda strüktürel açıdan ciddi bir problem gözükmemektedir. Fakat cephelerde tespit edilen strüktürel çatlaklar için önlemler almak gerekmektedir. Kuzeybatı cephesinde kenarlardaki kemer üstlerinde çatlaklar bulunmaktadır. Benzer çatlaklar kuzeydoğu cephesinde P1 penceresi üzerinde ve güneybatı cephesinde P3 penceresi üzerinde de tespit edilmiştir. 1938 depreminde olduğu söylenen bu çatlakların derinliğinin tespiti için öncelikle iç mekanlarda önce badana raspası, bu işlem sonucunda çıkarsa bezeme durumu ve niteliğine göre sıva raspası yapılmalı ve çatlakların iç mekana kadar uzanıp uzanmadığı tespit edilmelidir. Sonrasında bu çalışmalar yeterli olmazsa bilimsel deneylerden faydalanılarak yapının strüktürel analizi yapılmalı, sonuçlara göre strüktürel anlamda sağlamaştırma önerilerine karar verilmelidir. Cephede gözlemlenen çatlakların olduğu yerde derz dolgusu hiç kalmamıştır. Bu boşlukların özgün derz malzemesiyle doldurulması önerilmektedir. Yapıda gözlemlenen çatlakların sebebinin cami beden duvarlarında herhangi bir gergi sistemi olmamasına dayandığı düşünülmektedir. Bu duvarların sağlamaştırılması için duvar üst kotunun

60 cm aşağısından geçecek bir paslanmaz çelik hatıl sistem önerilmiştir. Paslanmaz çelik hatıl sistemi yerine duvarın en üst kotunda yapılacak daha geniş kesitli ahşap hatıl sistemi de uygulanabilir. Uygulama için hangi önerinin uygun olduğuna çatı sistemi kaldırıldıktan sonra duvarın durumuna göre karar verilmelidir. Bu önerilere İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Prof.Dr. Feridun Çılı'ya danışılarak karar verilmiştir. Uygulama ile ilgili detay restorasyon projesinde anlatılmıştır.

Yapıda bir drenaj sistemi yapılması önerilmektedir. Cami dış mekanlarında yapılan zemin yükseltmeleri sonucu yapının özgün durumunda drenaj sistemi varsa yok olmuş olabilir. Böylece drene edilemeyen zemin suyu beden duvarlarında ilerleyip mevcut hasarlara yol açmış olabilir. Bu sebeple restorasyon projesi kapsamında yapıya bir drenaj sistemi yapılması ve yağışlardan kaynaklanan suyun yapıya zarar vermesinin engellenmesi önerilmektedir.

Yapının kadınlar mahfili kısmındaki tavan çökme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ahşap çitalarda ciddi bir eğilme söz konusudur. Buradaki ahşap tavanın sağlamlaştırılması için çatı strüktüründe incelenmeli tavana binen yükün giderilmesi sağlanmalıdır. Gerekli incelemeler ve tespitler yapıldıktan sonra ahşap tavan uzmanlarca belirlenecek şekilde sağlamlaştırılmalıdır. Değişmesi gereken ahşap malzeme , emprenye edilmiş özgün ahşap malzemeye yenilenmelidir.

Harim kısmında, kadınlar mahfili ve altındaki mekanları çevreleyen ahşap elemanlarda görülen kırılma ve eksik parçalar özgün malzeme ve detaya uygun olarak tamamlanmalı ve sağlamlaştırılmalıdır.

Cami cephesinde tespit edilen yüzey kayıpları ve aşınmalar plastik onarımlarla giderilerek taşlar sağlamlaştırılmalıdır. Sağlamaştırma ve plastik onarımın niteliğine taş cinsleri tespit edildikten sonra karar verilecektir. Kuzeybatı cephesi sütun başlıklarında bulunan koç boynuzu motifler de zamanla aşınmış ve niteliğini kaybetmiştir. Bu noktalarda da plastik onarımla bütünleme önerilmektedir.

6.1.3 Yeniden yapım

Cankurtaran Köyü Camisi'nin özgün karakterini korumak ve güçlendirmek amacıyla camide yeniden yapım uygulaması gerektiren durumlar mevcuttur. Kadınlar mahfiline çıkılan ahşap merdivenin kaldırılıp yerine yapının özgün karakterine uygun, basamak genişlikleri ve rıht yükseklikleri makul bir ahşap merdiven

yapılması gerekliliğine daha önce '6.1.1 Eklerden arındırma ve temizleme' değinilmiştir.

Kadınlar mahfili batı köşesinde yer alan eğrisel girintinin kırsal mimaride dini yapılarda görülen ezanlık/minareye çıkılan merdivenin bulunduğu yer olduğundan '5.1 RESTİTÜSYON' başlığı altında bahsedilmiştir. Özgün örnekler incelendikten sonra yapıya uygun ahşap bir ezanlık/minarenin çatıya eklenmesine ve buraya çıkılacak dairesel kesitli ahşap bir merdivenin yapılmasına karar verilmiştir.

Bahçe duvarlarının özgün dokusu ve biçimi bozulmuştur. Güneybatı bahçe duvarının büyük kısmı avluyu genişletme çalışmaları sırasında yıkılmıştır. Avluyu genişleterek cami kompleksine eklenmek istenen mekanların gerekliliği tartışmaya açıktır. Kalabalık bir cemaati olmayan cami için, kadın ve erkeklere büyük tuvaletler ve büyük bir abdest alma yeri yapılmak istenmektedir. Bu yapıların özgün vaziyet planı kurgusunda daha küçük mekanlar olarak eklenmesi ve özgün bahçe duvarının yıkılan kısmının yeniden yapılması daha uygun olacaktır. Aynı zamanda avluya bir gusülhane ve musalla taşı yapılması önerilmektedir. Önerilerle ilgili detaylı anlatım restorasyon projesinde mevcuttur.

6.2 Yapının Kullanımına İlişkin Öneriler

Tez konusu cami köydeki tek ibadet yapısıdır. Vakit namazlarında çok kalabalık bir cemaati olmasa da Cuma namazlarında, bayram namazlarında cami aktif olarak kullanılmaktadır. Bahsedilen sebeplerle restorasyon projesinde caminin özgün işlevini sürdürmesine karar verilmiştir. Özgün işlev korunurken, yapının özgün üslubunu ve mimari değerini zedeleyen eklerden ve müdahalelerden yapıyı arındıracak öneriler geliştirilmiştir. Önerilen müdahalelerle caminin mekansal bütünlüğünün sağlanması amaçlanmıştır. Böylece harim, daha önceden kapalı olan diğer alanlarla bütünleşecektir.

Yapının restorasyonu sırasında yalnızca caminin kendisine değil avlusu ve avlusundaki yapılarla bir bütün olarak ele alınmasına özen gösterilmiştir. Avlusunda yer alan yapıların caminin özgün işlevini destekleyecek ek işlevler olmasına karar verilmiştir. Mevcutta caminin avlusunda bir abdesthane bulunmamaktadır. Avludaki tuvalet de son derece niteliksiz ve yetersizdir. Cami kompleksinin ek mekan ihtiyaçlarıyla birlikte kurgulanması önerilmiştir.

7. SONUÇ

Kırıkkale iline bağı Keskin ilçesi ve Keskin'e bağı köyler Osmanlı döneminden itibaren farklı etnik kimliklere ev sahipliğı yapmıştır. Bu çeşitlilik kültür zenginliğini de beraberinde getirmiş, halkın yaşayış biçimini şekillendirmiştir. Müslüman ağırlıklı bir nüfusun yaşadığı kırsalda, müslümanların ibadet gereksinimleri için cami ve mescitler yapılmıştır. Kırsalda yer alan bu ibadet yapıları bölgenin kültürel mirasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Kırsal mimarinin şekillendirdiğı camilerden bir çoğı günümüzde aktif olarak kullanılmakta ve işlevlerini sürdürmektedir. Özellikle köy ölçeğindeki yerleşimlerde yalnızca bir adet bulunması bu yapıların korunması gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Tez kapsamında ele alınan Cankurtaran Köyü Camisi diğerk kırsal dini yapı örneklerinden nitelik anlamında sıyrılarak öne çıkmış, 19. yüzyılda yapıldığı düşünölen camilerdendir.

Yapı inşa edildiğinden bu yana özgün işlevini sürdürmektedir. Fakat bu uzun süreçte çeşitli müdahaleler ve onarımlar geçirmiştir. Bunlardan birçoğı caminin özgün karakterine zarar vermiştir. Caminin özgün ezanlık/minaresi yıkılmış, betonarme strüktürlü bir minare eklenmiş, avlusuna ek betonarme yapılar yapılmış, bahçe duvarlarının özgün dokusu büyük ölçüde kaybolmuştur.

Tez kapsamında yapılan belgeleme çalışmalarında, yapının rölövesi alınarak mevcut durumu belgelenmiş; analitik rölöve kapsamında hasar ve malzeme analizi yapılmıştır. Çekilen detaylı fotoğraflarla yapının görsel arşivi, dijital ve basılı olarak hazırlanmıştır. Belgeleme aşamasında arazide yapılan çalışmaların ardından, yapının bulunduğu çevrenin ve kendisinin tarihi geçmişi ile ilgili çeşitli kurumların arşivleri incelenmiş, caminin restitüsyonu veri sağlayacak eski bilgi ve belge arayışına girilmiştir. Cami kırsalda yer aldığı için yapıyla ilgili eski kayıt ve belge bulmakta zorluklar yaşanmıştır. Yapıya dair bulunan eski fotoğraf ya da çizimler maalesef yakın tarihlidir. 1996 yılındaki tescil girişimlerinden sonra yapı fotoğraflarla belgelenmiş ve basit bir rölövesi hazırlanmıştır. Yapının restitüsyonu için eski verilerin yeterli olmayışı sonucu, restitüsyon çalışmasında yapıdaki izler, benzer örneklerle yapılan karşılaştırmalar ve köy halkından edinilen bilgiler ışığında restitüsyon çalışması hazırlanmıştır.

Restorasyon projesi hazırlanırken, caminin rölövesi ve yapılan analizler temel alınmıştır. Bugüne kadar camiye ayaktan tutmak, kendilerince korumak için köylülerin iyi niyetli fakat yetersiz onarımlarının dikkatlice temizlenmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir. Günümüzde kullanılan ve bir cemaati olan bu caminin özgün işlevinin korunmasına, mevcut durumunda bulunan hasarların ve özgün karakterine zarar veren unsurlardan temizlenmesi için gerekli müdahalelerin yapılmasına hedeflenmiştir. Yapılacak müdahaleler için bir lejant oluşturulmuş, bunları detaylı bir şekilde anlatan paftalar hazırlanmıştır. Hazırlanan restorasyon projesinde yapı çevresiyle birlikte bir bütün olarak ele alınmış, koruma projesi bu doğrultuda hazırlanmış, yapıya mal olmuş dönem ekleriyle birlikte korunmasına fakat niteliksiz eklerden arındırılmasına karar verilmiştir. Bütün bu çalışmaların amacı Cankurtaran Köyü Camisi'nin özgün karakterini yitirmeden nesiller boyu varlığını sürdürmesini sağlamaktır.

Yapıyla ilgili her türlü onarım ve müdahale Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğundadır. Yapı 1997 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün onarım listesine girmiş ve yapıyla ilgili bazı onarım kararları alınmıştır. Yapının basit onarımları ve giderleri köy halkı tarafından yapılmakta ve karşılanmaktadır. Köy halkı bu onarımları yaparken kendi zevk ve bütçesine göre yaptığından cami korunmak istenirken zarar görmektedir. Cankurtaran Köyü Camisi için hazırlanan restorasyon projesinin hayata geçirilmesi için devlet destekli bir bütçeye ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yürütücülüğüne ihtiyaç vardır.

Büyük kentlerde yer alan kültürel miras yapıları koruma ve farkındalık anlamında, küçük ilçeler ve köylerden daha şanslıdır. Özellikle kırsalda yer alan kültürel miras öğelerinin büyük kısmı belgeleme çalışması yapılamadan ya yıkılmakta ya da özgün kimliğini kaybetmektedirler. Bu nitelikte yapıların bulundukları çevreye kattıkları kültürel değerin ve mimari mirasın gelecek nesillere aktarılması, yaşatılması son derece önemli ve gereklidir. Bu şekilde kırsal bölgelerde tarih bilinci ve kültürel miras kavramları daha anlamlı hale gelebilir. Kapsamlı koruma projelerini hazırlamak zaman ve ciddi bütçeler gerektirse de bölgede yaşayan halkın kültür mirasını koruma konusunda bilinçlenmesi bu yapıların varlıklarını sürdürmesinde önemli rol oynayacaktır.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z.**(2009). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Altın, Y.**(2005). Arşiv Belgelerine Göre Kırıkkale Oymak-Aşiret-Cemaatler, Çetin Ofset Matbaacılık A.Ş, Ankara.
- Altın, Y.**(2008). Dünden Bugüne Kırıkkale Oymak-Aşiret-Cemaatler, Belen Yayıncılık, Ankara.
- Ashyüce, E.**(1974). Her Yönüyle Kırıkkale, Kırıkkale Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği, Kırıkkale.
- Demir, Ö., Örsdemir, A. V. ve Altın, Y.** (1997). Her Yönüyle Kırıkkale, KİKTAV, Kırıkkale.
- Geçmişten Geleceğe Kırıkkale Tarihi ve Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri**(2012). Savaş Ofset ve Dijital Baskı, Kırıkkale.
- Göncüoğlu, S. F. ve Kumbasar Z.** (2006). Gelenekten Geleceğe Camiler, Posta Basım, İstanbul.
- Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri/Cilt 2.** (2009). Orka Matbaacılık, Kayseri.
- Kırşehir Tapu Tahrir Defterleri.** (H.992) Tapu ve Kadastro Genel Müdürlük Arşivleri, Ankara.
- Kızıltan, A.** (1958). Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler (XIV. yüzyıl sonuna kadar), Güven Basımevi, İstanbul.
- Kuban, D.** (1958). Osmanlı Dini Mimarisinde İç Mekan Teşekkülü (Rönesansla bir mukayese), Güven Basımevi, İstanbul.
- Kuran, A.** (1964). İlk Devir Osmanlı Mimarisinde Cami, Ajans-Türk Matbaası, Ankara.
- Metin, R.** (1997). *Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre XVI. Yüzyılda Kırıkkale İl Bölgesi (Keskin, Konur, Dinek nahiyeleri)*, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Nüfus Defterleri.** (H1254) Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Ankara.
- Özkeçeci, İ.** (1997). Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri, Kayseri Kocasınan Belediyesi, Kayseri.
- Parla, C.** (2005). Sivrihisar Bindirme Tavanlı Camiler, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Temettuat Defterleri.** (H.1261) Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Ankara.

Url-1<<http://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=265790>>, alındığı tarih:17.04.2014

Url-2<<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/mam-hatip-lisesi-fisekhane>>, alındığı tarih:17.04.2014

Url-3<<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/lkokul>>, alındığı tarih:17.04.2014

- Url-4**<<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/carsi-camii>>, alındığı tarih:17.04.2014
- Url-5**<<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/gezilecekyer/karistiran-kilisesi>>, alındığı tarih:17.04.2014
- Url-6**<http://bayrakgazetesi.com.tr/haber_detay.asp?haberID=4760>, alındığı tarih:27.04.2014
- Url-7**<<http://www.sivaskulturenvanteri.com/etiket/turabali-mescidi/>>, alındığı tarih:05.05.2014
- Url-8**<http://www.zaman.com.tr/gundem_tarihi-mescit-restore-edilmeyi-bekliyor_1063731.html>, alındığı tarih:05.05.2014
- Url-9**<<http://www.kulturportali.gov.tr/photo/content/58d42c36-b8c4-4ff5-950b-dc4f8d01f52d/980x300>>, alındığı tarih:05.05.2014.
- Url-10**< <http://www.kulturportali.gov.tr/photo/content/dc57415b-4788-41a8-a07d-bfc9f8e22fa3/980x300>>, alındığı tarih:05.05.2014.
- Url-11**<<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/carsi-camii>>, alındığı tarih:17.04.2014
- Url-12**<<http://www.kulturportali.gov.tr/photo/content/bcf25f80-a2b3-41aa-b073-d8f7c11795db/980x300>>, alındığı tarih:05.05.2014.
- Url-13**<<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/konut-silsupurlerin-evi>>, alındığı tarih:05.05.2014.
- Url-14**<<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/konut-erelilerin-evi>>, alındığı tarih:05.05.2014.
- Url-15**<<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/konut-zuhtu-pehlivanlinin-evi>>, alındığı tarih:05.05.2014.
- Url-16**<<http://www.sivaskulturenvanteri.com/etiket/turabali-mescidi/>>, alındığı tarih:05.05.2014.
- Url-17**<<http://www.kentselhaber.com/V4/News/330362/Nallihan-da-tarihi-mescit-restore-edilmeyi-bekliyor>>, alındığı tarih:05.05.2014.
- Url-18**<<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/balli-camii>>, alındığı tarih:17.04.2014.
- Url-19**<<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/yesilyazi-camii-hazire-ve-turbesi>>, alındığı tarih:17.04.2014.
- Url-20** <<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/develioglu-camii>>, alındığı tarih:17.04.2014.

EKLER

EK A: Kazıklı Köyü'nün Tarihine Dair Belgeler

EK B: Yapının ve Çevresinin Günümüzdeki Durumunu Belgeleyen Fotoğraflar

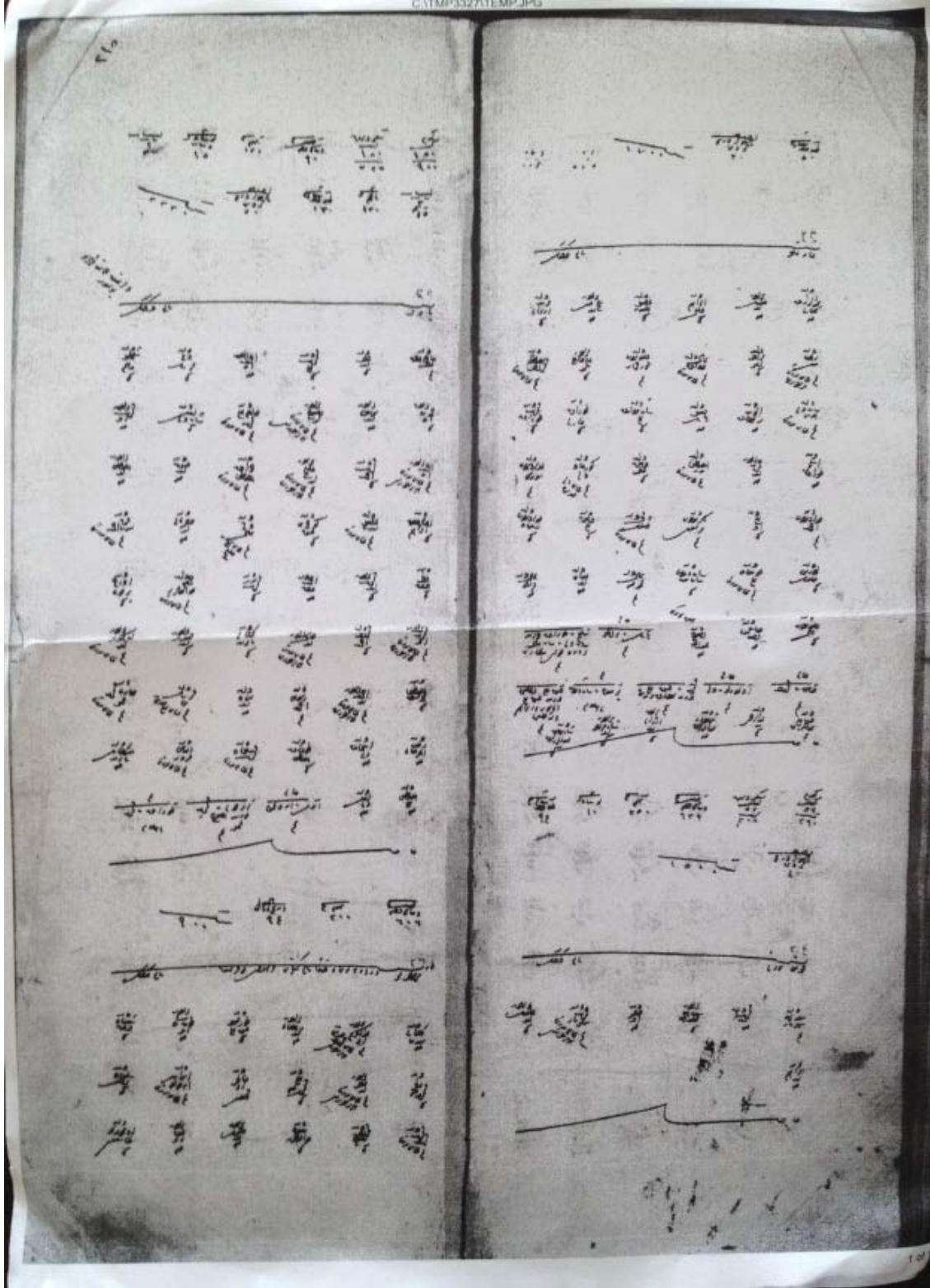
EK C: Yapının ve Çevresinin Eski Fotoğrafları

EK D: İncelenen Diğer Yapılar ile İlgili Belgeler

EK E: Kararlar ve Belgeler

EK F: Cankurtaran Köyü Camisi'nin Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Çizimleri

EK A : Kazıklı Köyü'nün Tarihine Dair Belgeler

Şekil A.1 : Kırşehir Tapu Tahrir Defterleri Kazıklı Köyü'nü gösterir kayıt.

TARİH : / / 2005

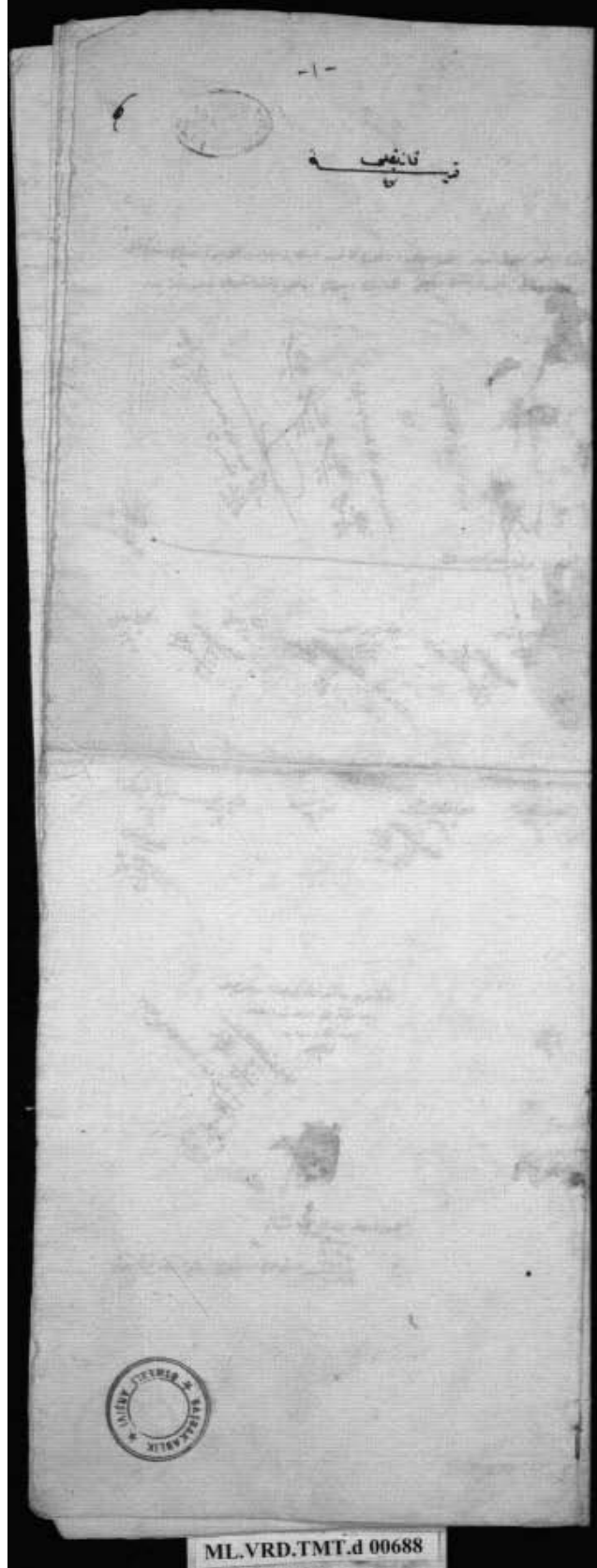
DEFTER BİLGİ FORMU (BDA-17-FR-10)			
KOD : ML.VRD.TMT.d		SIRA NU : 00688	ORJİNAL NU :
TEMETTUAT DEFTERİ			
BAŞLANGIÇ TARİHİ :		BİTİŞ TARİHİ :	
ŞEKLİ : Ciltli Ciltsiz Ebrulu Ebrusuz X X		EBADI : 49,5x 18	
NUMARALAMA USULÜ : Varak Sayfa X		TOPLAM SAYFA SAYISI : Numaralı : 20	
Numaralı boş sayfalar : 20 Mükerrer sayfa numaraları: Ekler: Numarasız boş sayfalar (başta) : Numarasız boş sayfalar (sonda):			
AÇIKLAMALAR :			

Çekimin Yapıldığı Kamera : Sayısal.A1

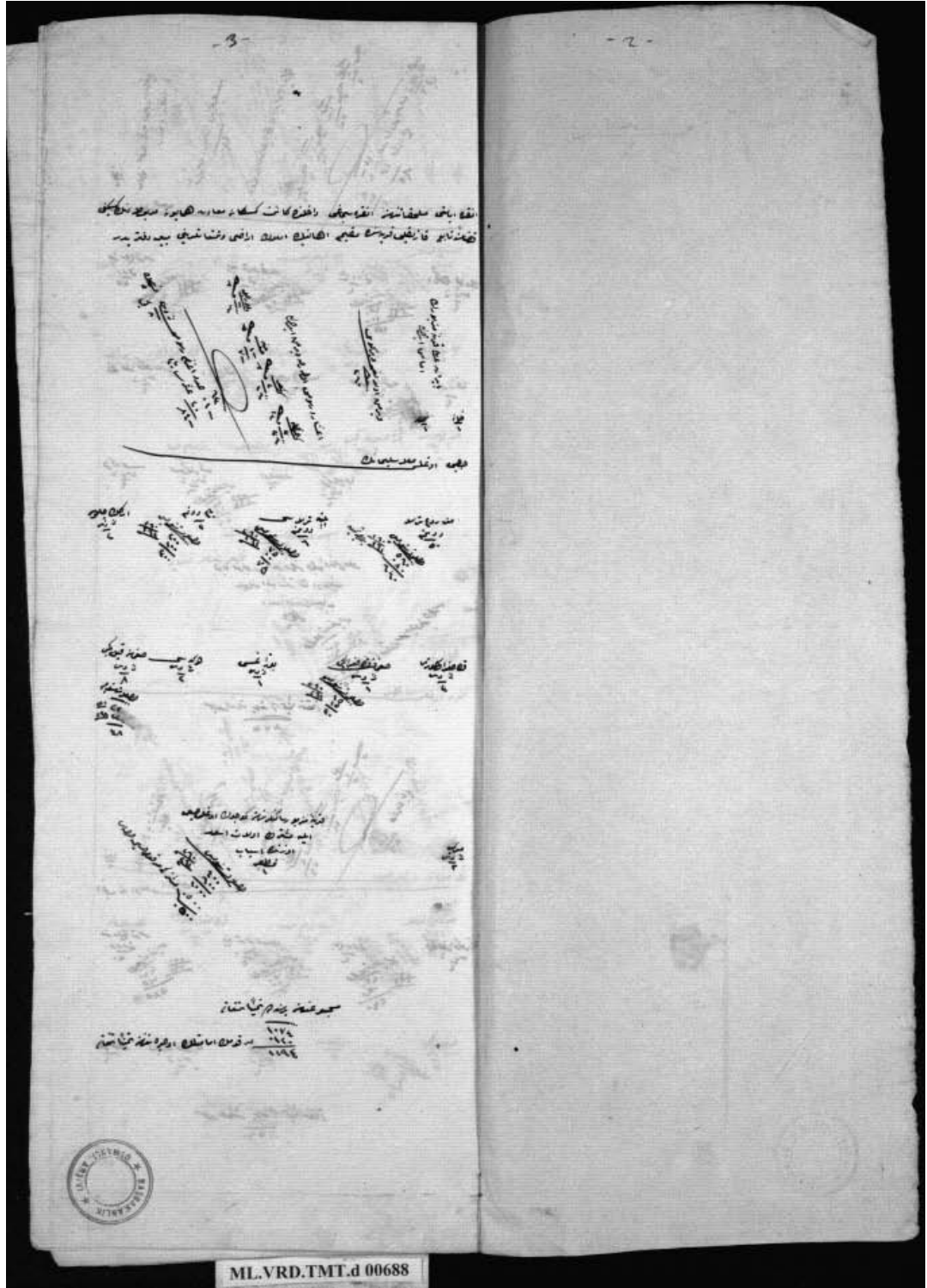
Operatör : Osman KURT

SON

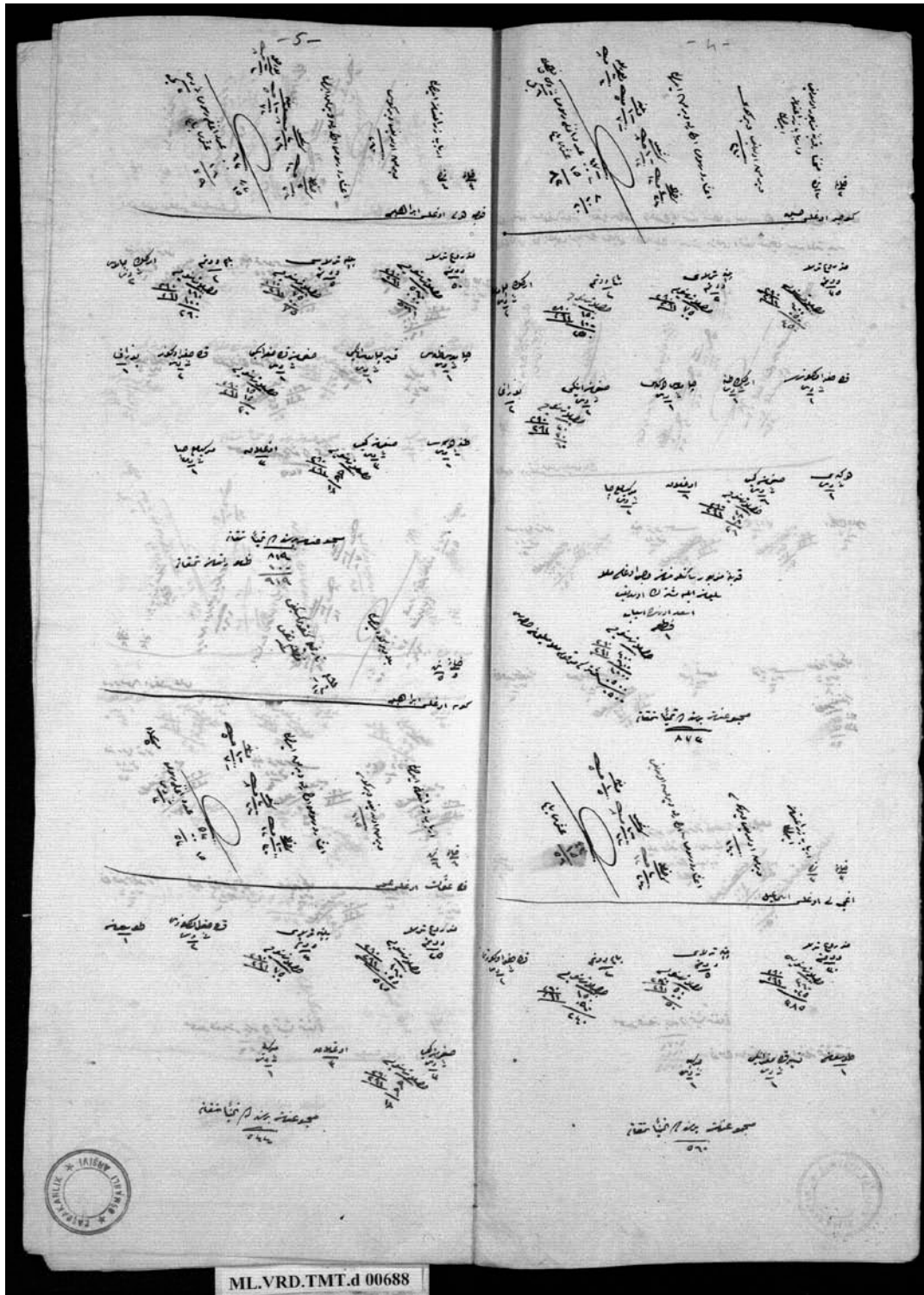
Şekil A.2 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).

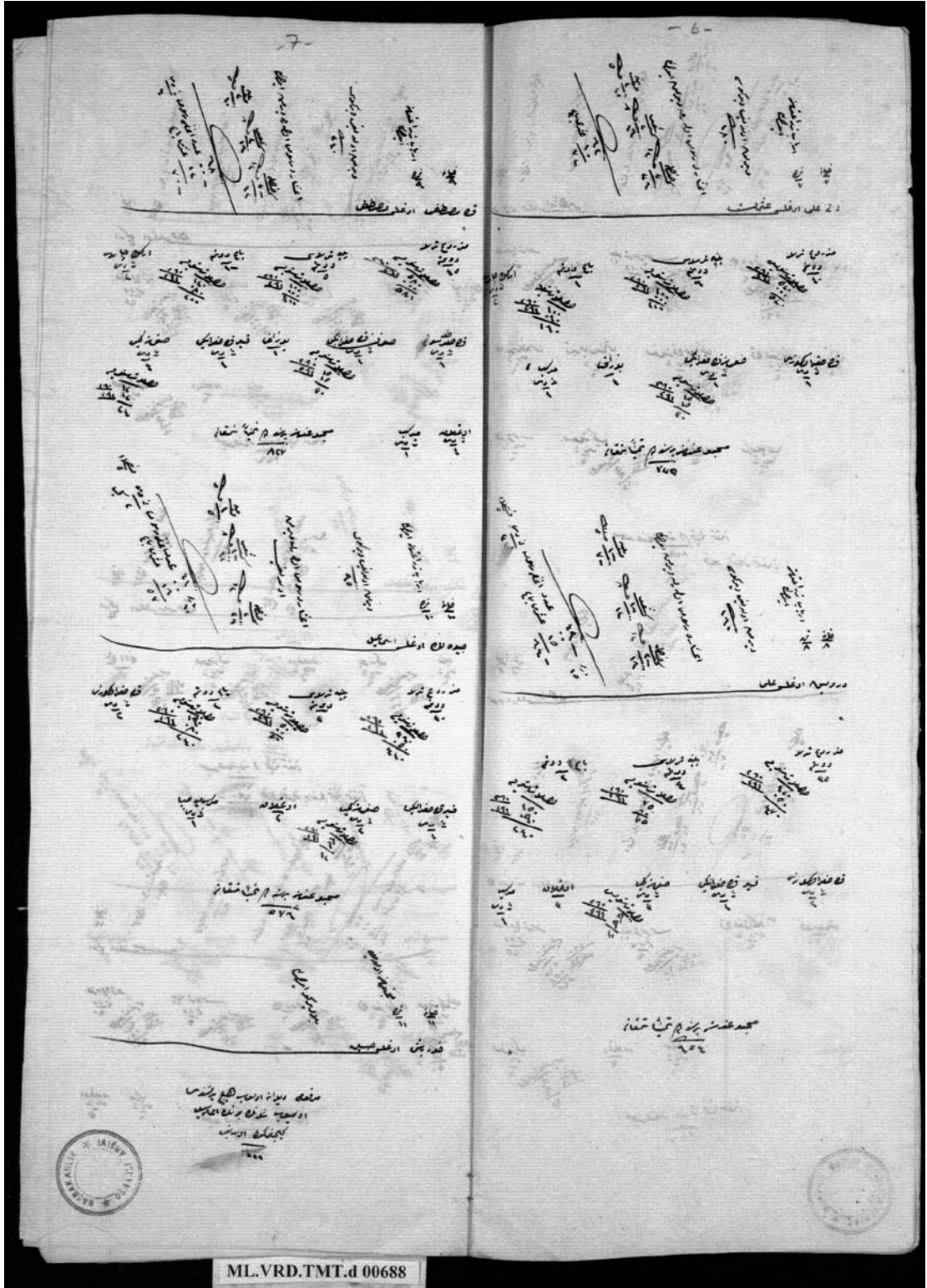
Şekil A.3 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).

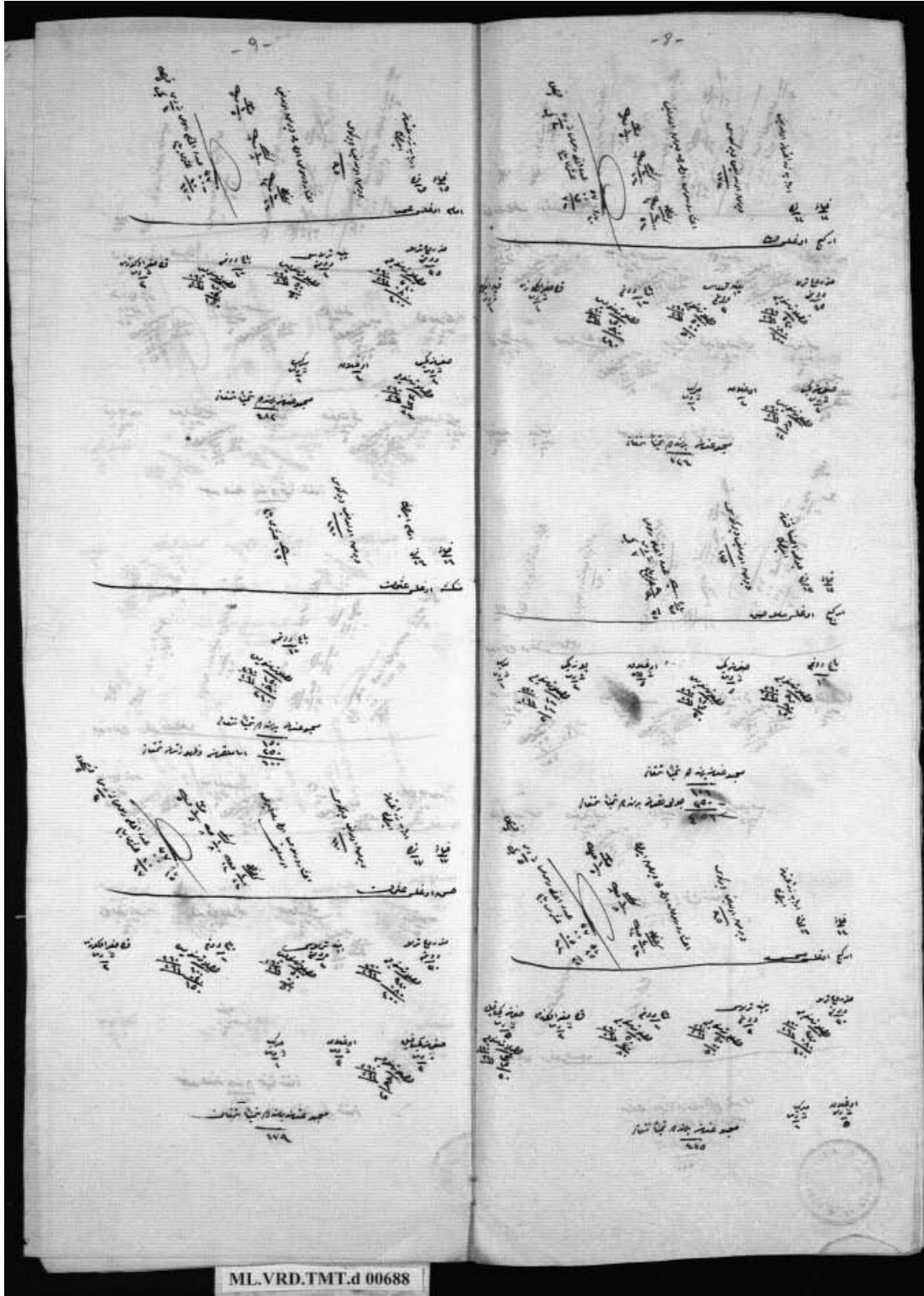
Şekil A.4 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).

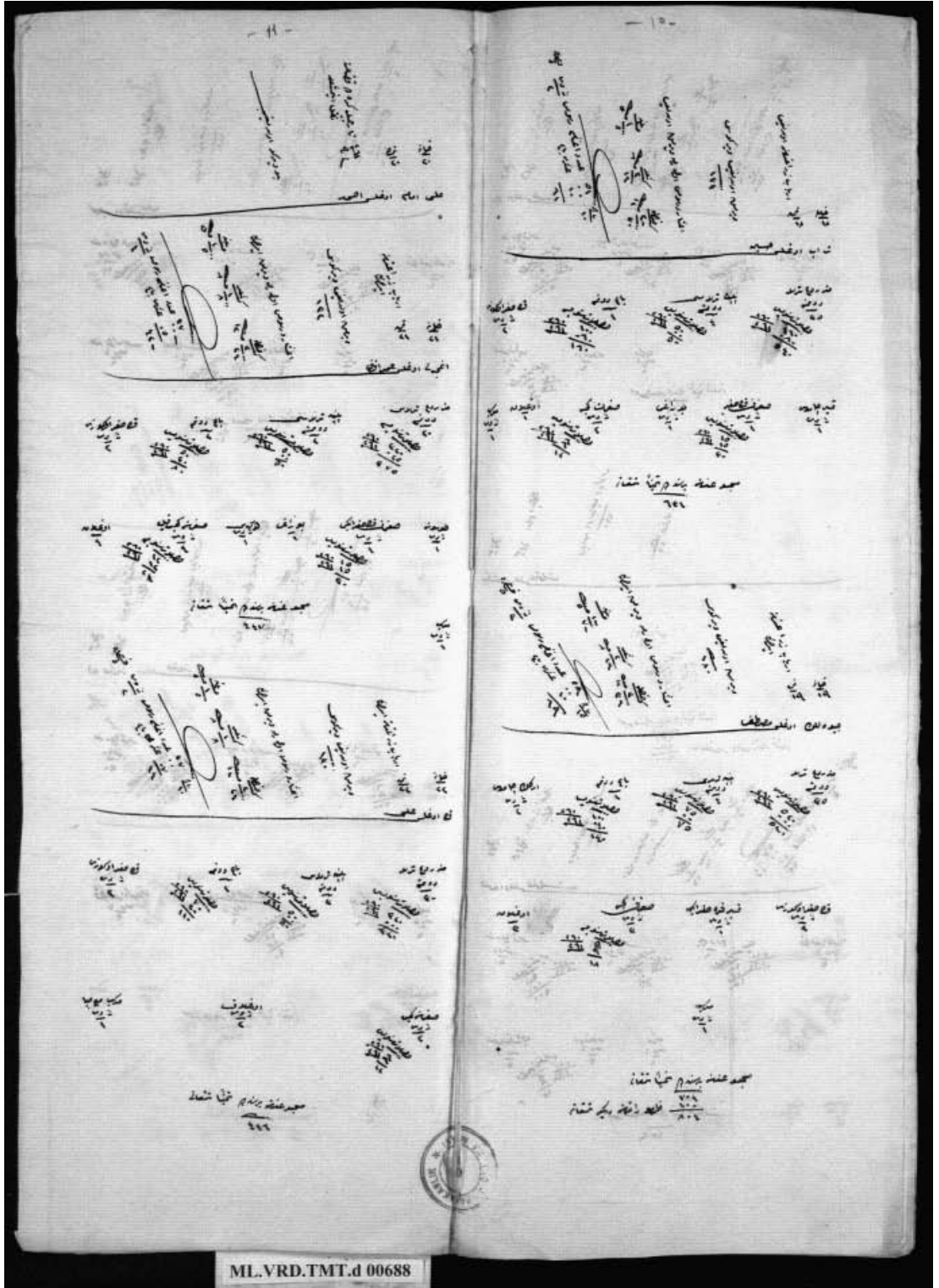
Şekil A.5 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).

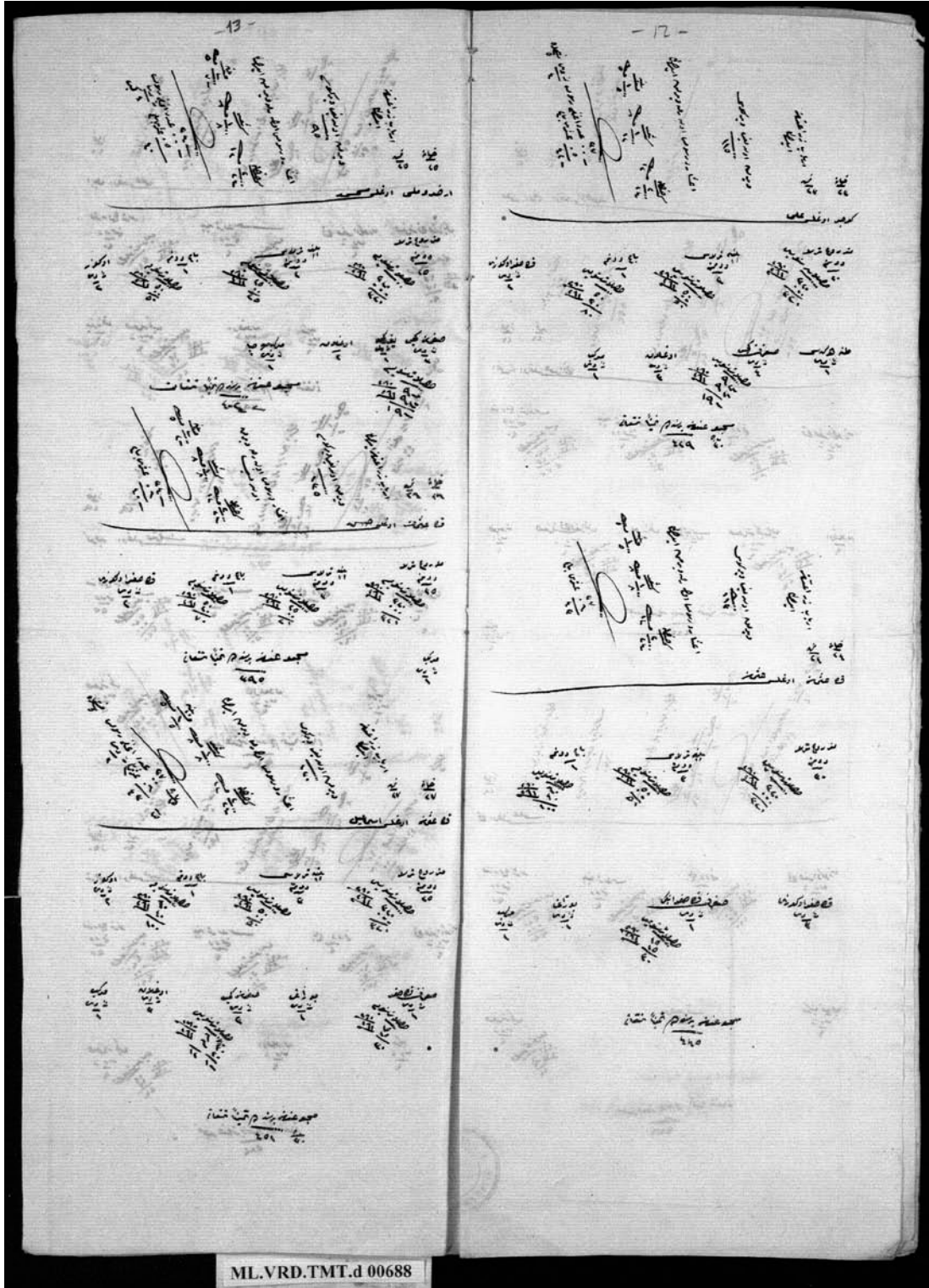
Şekil A.6 : Kazıklı Köy Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).

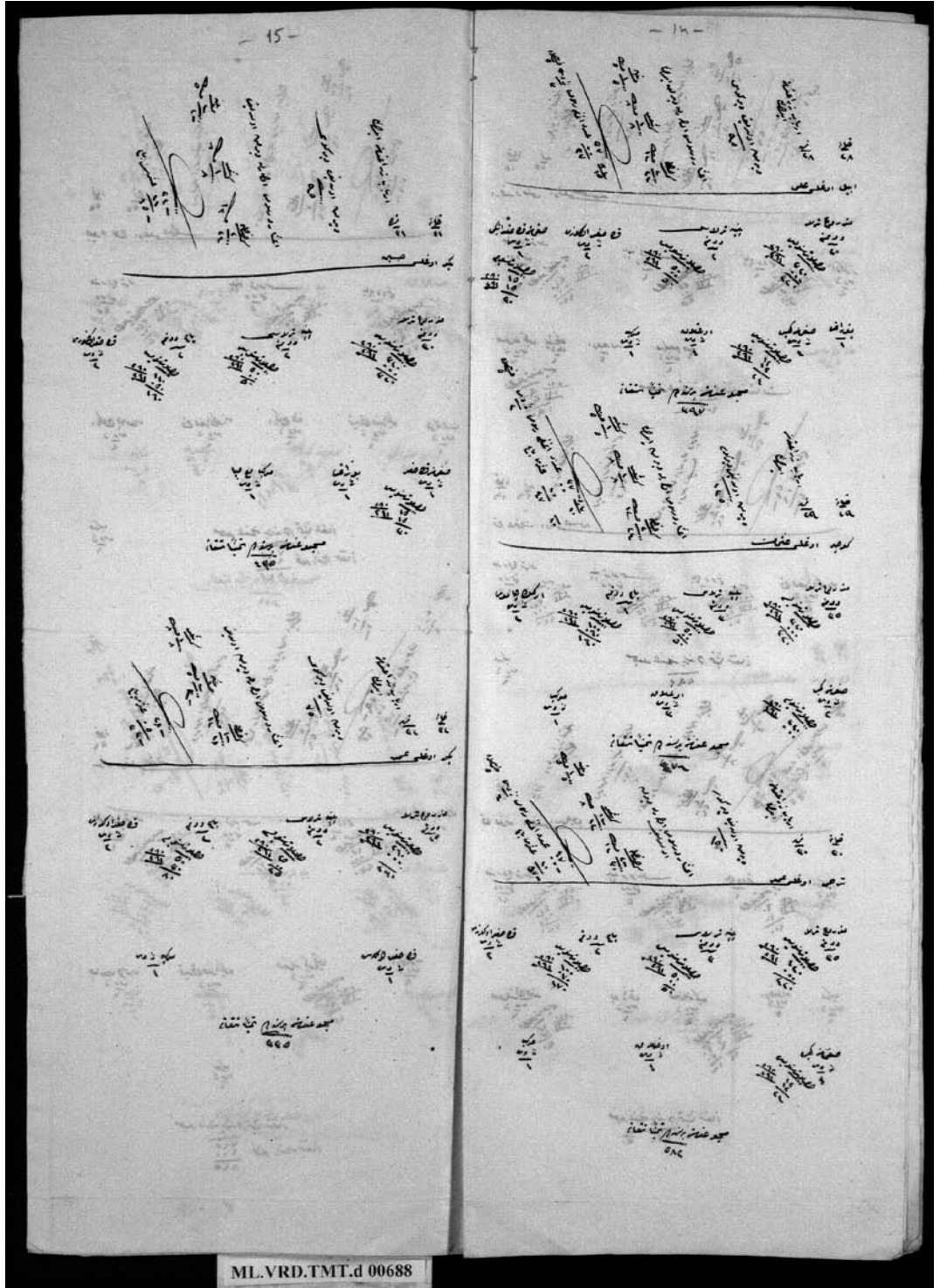
Şekil A.7 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).

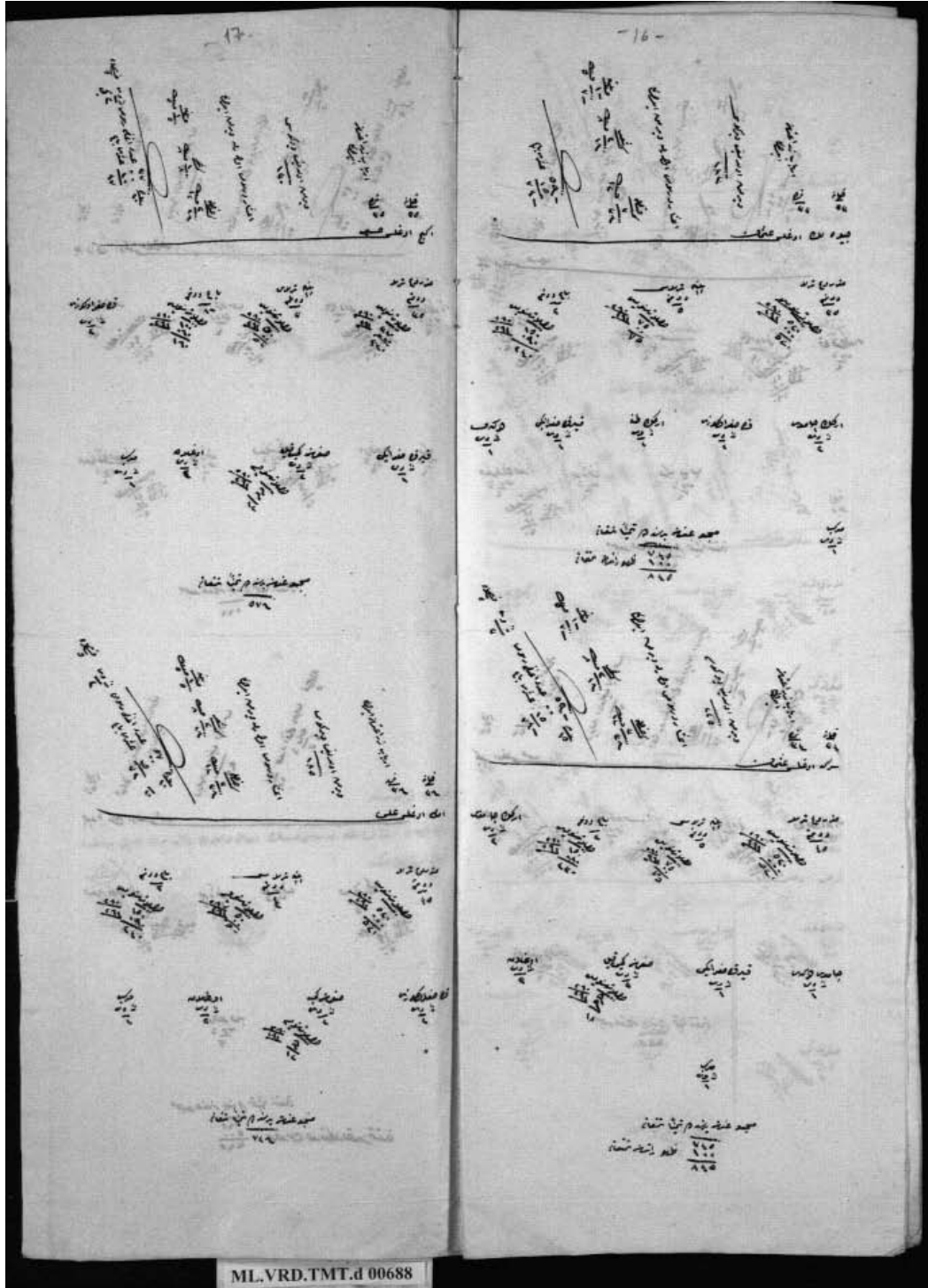
Şekil A.8 : Kazıklı Köy Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).

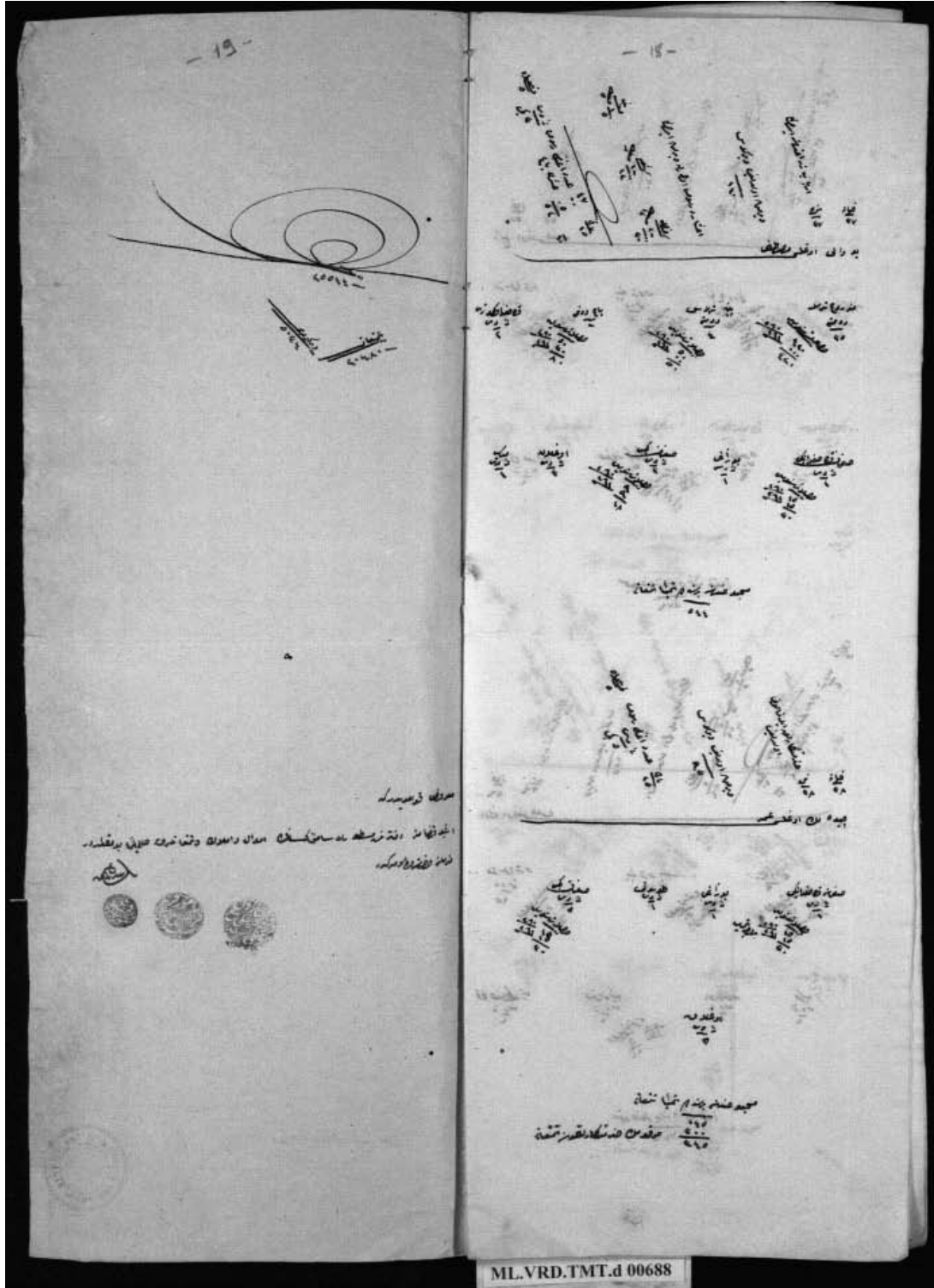
Şekil A.9 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).

Şekil A.10 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).

Şekil A.11 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).

Şekil A.12 : Kazıklı Köyü Temettuat Defteri Kayıtları (BOA).

EK B: Yapının ve Çevresinin Günümüzdeki Durumunu Belgeleyen Fotoğraflar

Şekil B.1: Cankurtaran Köyü Camisi avlusuna giriş.

Şekil B.2: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeydoğusunda bulunan konut.

Şekil B.3: Cankurtaran Köyü Camisi imamına tahsis edilen konut.

Şekil B.4: Yapının avlusunda bulunan devşirme mermer taş.

Şekil B.5: Yapının kuzeydoğu bahçe duvarı üzerinden bulunan özgün çeşme.

Şekil B.6: Özgün çeşmeye ait üzerinde Osmanlıca yazı bulunan taş.

Şekil B.7: Kadınlar mahfili duvarı batı köşesinde bulunan eğrisel girinti.

Şekil B.8: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeybatı cephesi.

Şekil B.9: Yapının avlusu ve Z06 mahalının beton kilit taşı döşeme kaplaması.

Şekil B.10: Son cemaat yeri kuzeybatı yönündeki kemerler.

Şekil B.11: Son cemaat yeri Z05 mahaline basan sütun kaidesi.

Şekil B.12: Son cemaat yeri tavan kaplaması.

Şekil B.13: Son cemaat yeri güneydoğu duvarında bulunan üçgen alınlıklı giriş kapısı (K1).

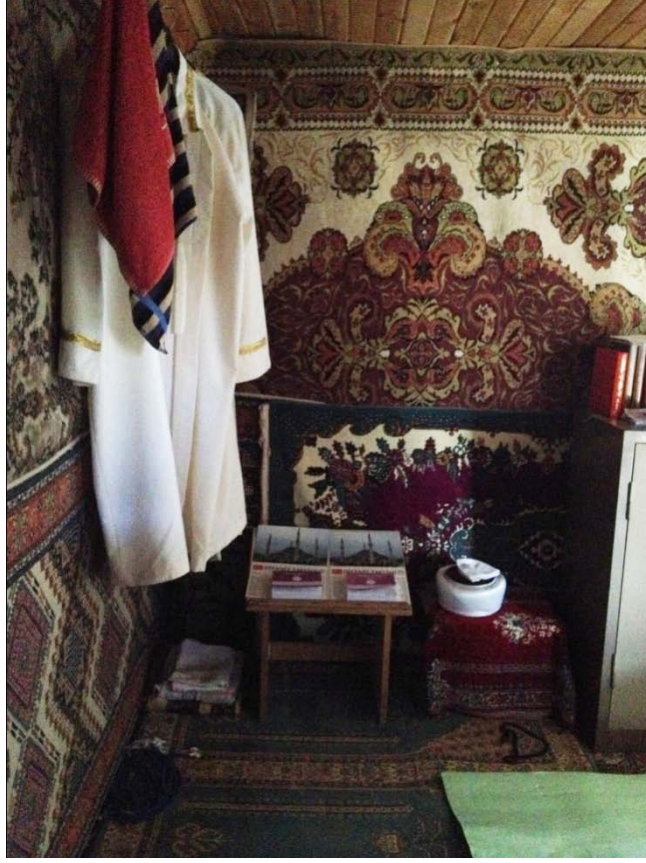
Şekil B.14: Son cemaat yeri güneydoğu duvarında bulunan caminin kitabesi.

Şekil B.15: Z02 mahalinde bulunan ahşap merdiven.

Şekil B.16: Z02 mahalinde bulunan pvc kapı (K4).

Şekil B.17: Müezzin odası (Z04) zemin ve duvar kaplamaları.

Şekil B.18: Müezzin odasının (Z03) pvc kapısı.

Şekil B.19: Harimde güneydoğu duvarında bulunan özgün olmayan kontrplak mihrap.

Şekil B.20: Harimde güneydoğu/güneybatı duvarlarının kesiştiği köşede bulunan ahşap minber.

Şekil B.21: Harimde güneydoğu/kuzeydoğu duvarlarının kesiştiği köşede bulunan ahşap vaaz kürsüsü.

Şekil B.22: Harimin kuzeybatı yönünde bulunan kadınlar mahfili, harimi giriş holünden ayıran pvc kapı.

Şekil B.23: K2 kapısı üzerinde ahşap profillerle oluşturulan kemer görüntüsü.

Şekil B.24: Harimin ahşap kırlangıç tavan örtüsü.

Şekil B.25: Ahşap kırlangıç tavan ortasında bulunan ahşap tavan göbeği.

Şekil B.26: Ahşap kırlangıç tavan kademeleri.

Şekil B.27: Kadınlar mahfili batı köşesinde bulunan eğrisel girintinin çatı ile ilişkisi.

Şekil B.28: Kadınlar mahfili ahşap balkonu.

Şekil B.29: Kadınlar mahfilini harimden ayıran pvc doğramalar.

Şekil B.30: Kadınlar mahfili kuzeydoğu duvarından bulunan pencere.

Şekil B.31: Kadınlar mahfili pencereleri üzerinde bulunan ahşap lentolar.

Şekil B.32: Kadınlar mahfiline çıkan merdivenin güneybatı kenarından bulunan ahşap kiriş.

Şekil B.33: Minarenin demir giriş kapısı (K5) ve minare kaidesi.

Şekil B.34: Minare merdivenleri.

Şekil B.35: Minarenin pabuç kısmı ve tuğla örgülü ana gövdesi.

Şekil B.36: Cankurtaran Köyü Camisi minaresi.

Şekil B.37: Minare külâhının iç kısmında görülen ahşap konstrüksiyon.

Şekil B.38: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeybatı cephesinden bulunan kemerler ve sütunlar.

Şekil B.39: Kuzeybatı cephesi Z07 mahalinde bulunan sütunun güneybatı görünüşü.

Şekil B.40: Kuzeybatı cephesi kuzeydoğu yönündeki pilastır.

Şekil B.41: Kuzeybatı cephesi güneybatı yönündeki pilastır.

Şekil B.42: Z07 mahalinde bulunan sütunun kuzeybatı görünüşü.

Şekil B.43: Kemer birleşim noktalarında bulunan dairesel profilli taşlar.

Şekil B.44: Kemer karnında kemer alnına geçerken görülen pahlı kemer taşları.

Şekil B.45: Kuzeybatı cephesinden görülen strüktürel çatlağın son cemaat yerinden görünüşü.

Şekil B.46: Son cemaat yeri kuzeybatı duvarı iç kısmında görülen moloz taş duvar örgüsü.

Şekil B.47: Son cemaat yeri boyanmış duvar yüzeyleri (Z07).

Şekil B.48: Minarenin şerefesi ve şerife altındaki bezeme .

Şekil B.49: Cankurtaran Köyü Camisi güneydoğu cephesi ve bahçe duvarları.

Şekil B.50: Cankurtaran Köyü Camisi güneydoğu cephesi ve bahçe duvarları.

Şekil B.51: Yapının güneydoğu ve güneybatı bahçe duvarlarının iç yüzeyinde görülen moloz taş duvar örgüsü.

Şekil B.52: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeydoğu cephesi-1.

Şekil B.53: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeydoğu cephesi-2.

Şekil B.54: Cankurtaran Köyü Camisi kuzeydoğu cephesi-3 .

Şekil B.55: Kuzeydoğu cephesinde bulunan P3 penceresi ve taş sövesi.

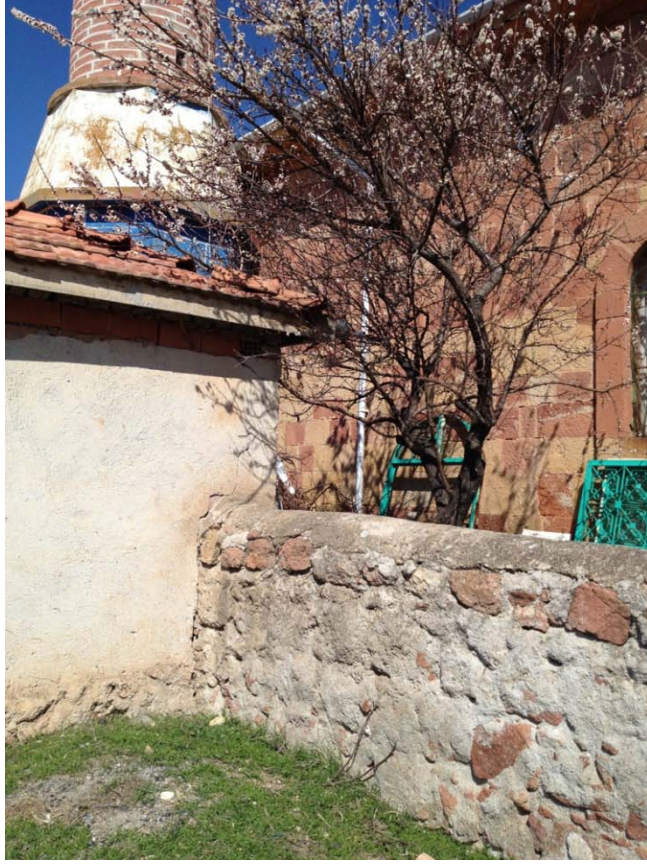
Şekil B.56: Kuzeydoğu cephesinde bulunan P4 penceresi ve taş sövesi.

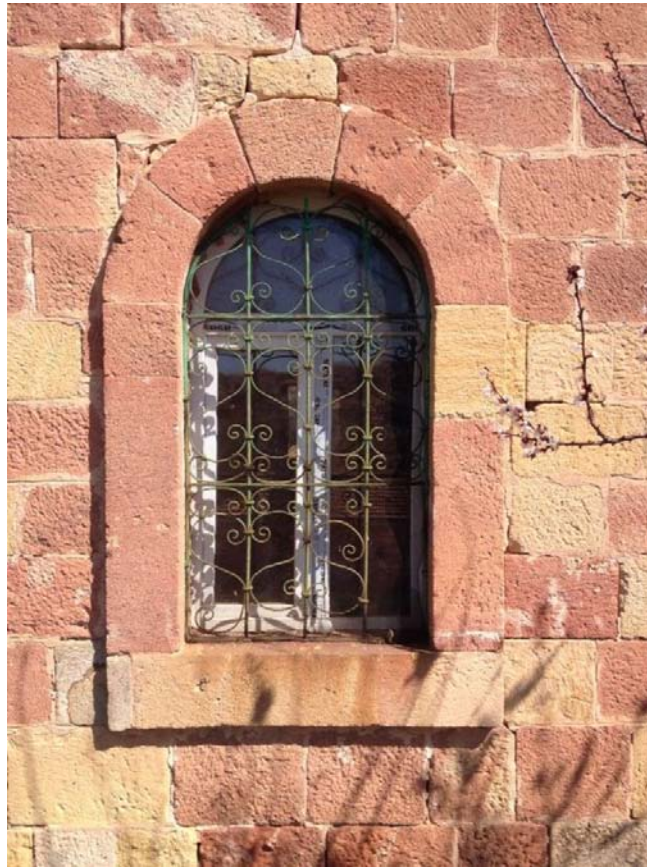
Şekil B.57: Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı cephesi-1.

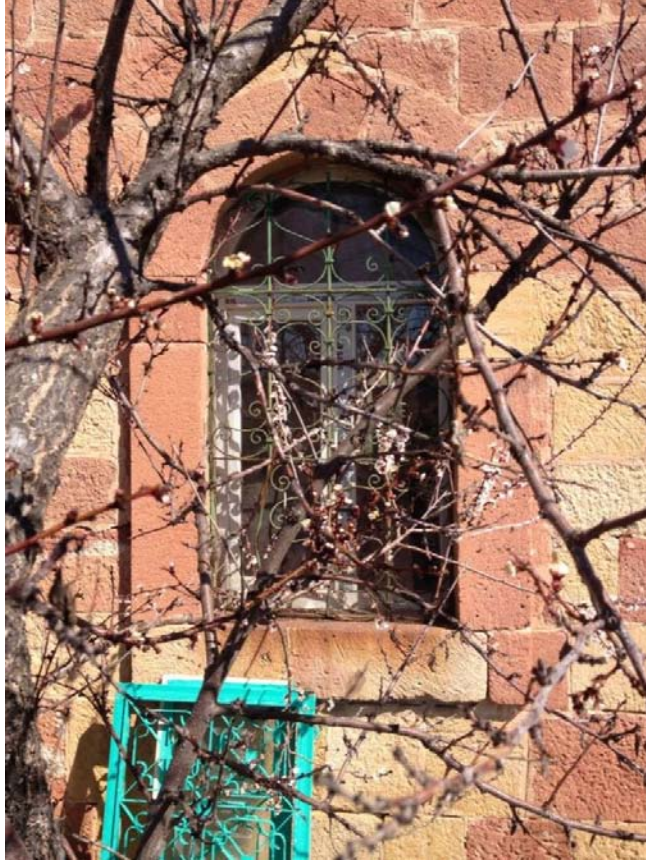
Şekil B.58: Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı cephesi-2.

Şekil B.59: Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı cephesi-3.

Şekil B.60: Güneybatı cephesinde bulunan P1 penceresi ve taş sövesi.

Şekil B.61: Güneybatı cephesinde bulunan P2 penceresi ve taş sövesi.

Şekil B.62: Güneybatı cephesinde P1 pencere sövesi altında bulunan ahşap.

Şekil B.63: Harim güneydoğu duvarında görülen kontrplak kaplama.

Şekil B.64: Harim kuzeydoğu duvarında görülen kontrplak kaplama.

Şekil B.65: Son cemaat yeri Z07 mahali döşemesi.

Şekil B.66: Son cemaat yeri Z05 mahali döşemesi .

Şekil B.67: Harimde bulunan halı kaplamanın altında görülen laminant ahşap.

Şekil B.68: Kadınlar mahfili ahşap döşemesi.

Şekil B.69: Kadınlar mahfili balkonu ahşap döşemesi.

Şekil B.70: Giriş holü (Z03) lambri tavan kaplaması.

Şekil B.71: Müezzin odası (Z04) lambri tavan kaplaması .

Şekil B.72: Ahşap kırangıç tavan köşelerinde bulunan üçgen parçalar ve tavanda bulunan ahşap bezemeler.

Şekil B.73: Ahşap kırlangıç tavan kademeleri.

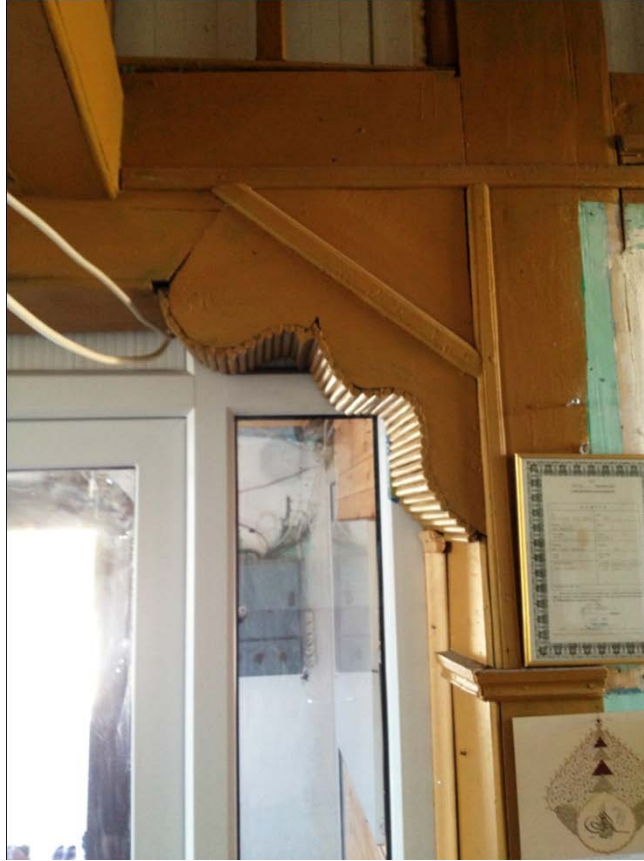
Şekil B.74: Kadınlar mahfili ahşap tavanı.

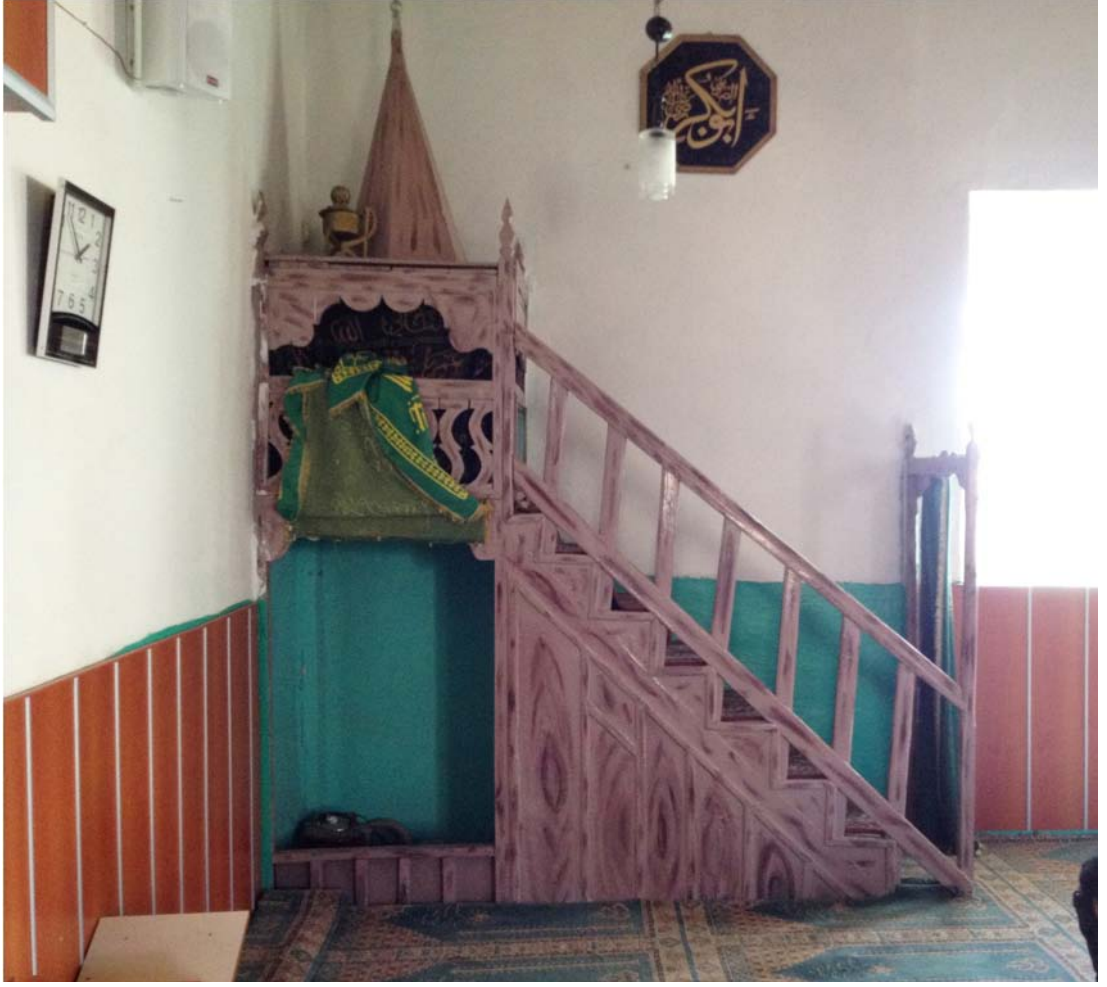
Şekil B.75: Harimde bulunan ahşap dikmeler.

Şekil B.76: Harimde ahşap dikmeler arasında bulunan ahşap profil-1.

Şekil B.77: Harimde ahşap dikmeler arasında bulunan ahşap profil-2 .

Şekil B.78: Minber güneybatı görünüşü.

Şekil B.79: Giriş holü (Z03) kapı kenarındaki kemerde bulunan demir halka.

Şekil B.80: Giriş holü (Z03) duvarından bulunan demir halka.

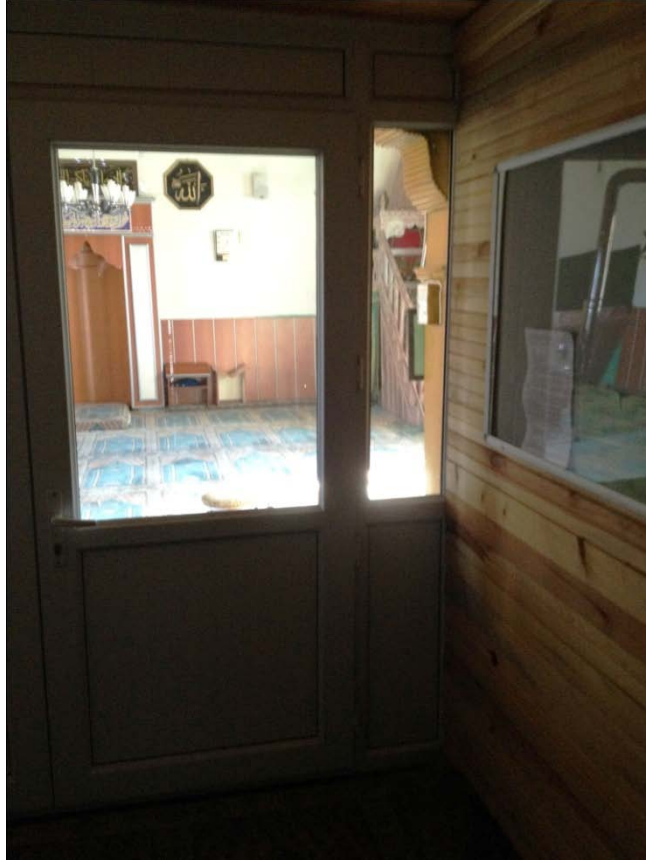
Şekil B.81: Güneybatı bahçe duvarı üzerinde biyolojik bozulmalar.

Şekil B.82: Haziredeki mezar taşları üzerinde görülen biyolojik bozulmalar.

Şekil B.83: Giriş holü (Z03) ile müezzin odasını (Z04) ayıran ahşap bölücü.

Şekil B.84: Giriş holü (Z03) ile Z04 mahalini ayıran ahşap bölücü.

Şekil B.85: Avluda bulunan yapımı devam eden mekanların minareden görünüşü .

Şekil B.86: Avluda bulunan özgün olmayan abdest alma yeri.

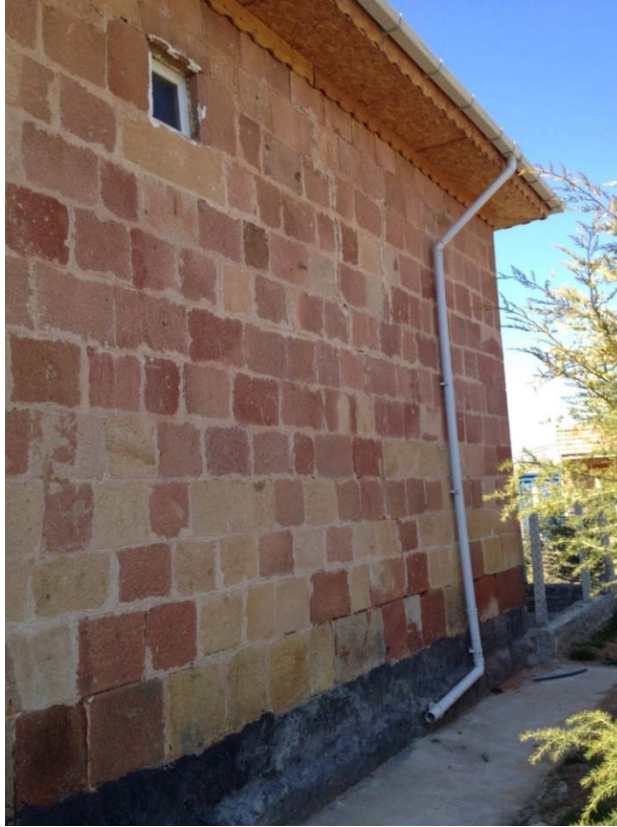
Şekil B.87: Avludaki betonarme yapıların kuzeybatı yönünden görünüşü .

Şekil B.88: Güneybatı cephesi alt kotlarında çimento sıva uygulaması .

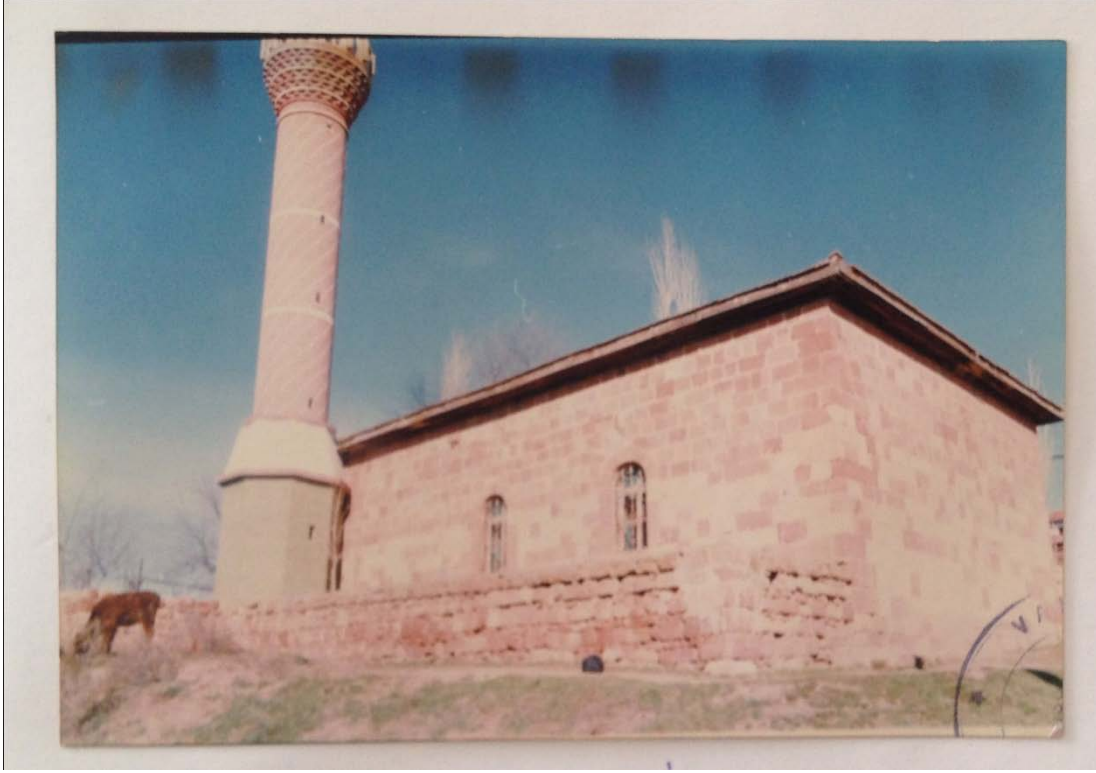

Şekil B.89: Minberin altından ulaşılan yapının özgün zemin kotu .

Şekil B.90: Kuzeydoğu cephesinde saçak malzemesi

EK C: Yapının ve Yakın Çevresinin Eski Fotoğrafları

Şekil C.1 : Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı ve güneydoğu cephesi / bahçe duvarları, 1997.

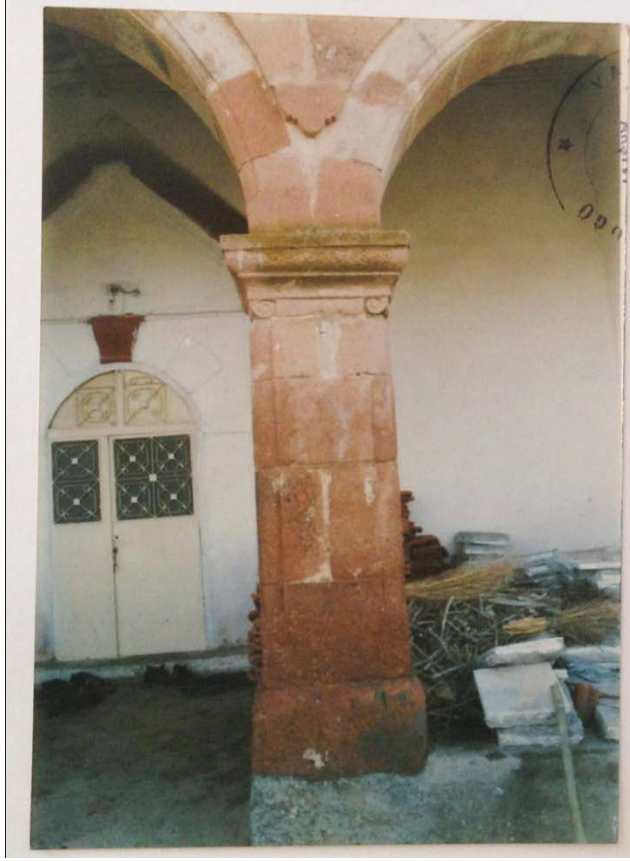
Şekil C.2 : Cankurtaran Köyü Camisi güneydoğu cephesi ve güneydoğu bahçe duvarı, 1997.

Şekil C.3 : Harimde bulunan ahşap minber, 1997.

Şekil C.4 : Cankurtaran Köyü Camisi kuzeybatı cephesi ve avlu, 1997.

Şekil C.5 : Cankurtaran Köyü Camisi kuzeybatı cehesinden bulunan sütun, 1997.

Şekil C.6 : Cankurtaran Köyü Camisi güneybatı cephesi P4 penceresi, 1997.

EK D :İncelenen Diğer Yapılar ile İlgili Belgeler

Şekil D.1 : Çeşnigir Köprüsü.⁹

Şekil D.2 : Hasandede Cami.¹⁰

Şekil D.3 : Eski Barut-Fişek Fabrikası.¹¹

⁹ **Url-9**< <http://www.kulturportali.gov.tr/photo/content/58d42c36-b8c4-4ff5-950b-dc4f8d01f52d/980x300>>, alındığı tarih:05.05.2014.

¹⁰ **Url-10**< <http://www.kulturportali.gov.tr/photo/content/dc57415b-4788-41a8-a07d-bfc9f8e22fa3/980x300>>, alındığı tarih:05.05.2014.

Şekil D.4 : Kibritthane Binası.¹²

Şekil D.5 : Çarşı Cami.¹³

¹¹ **Url-2** <<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/mam-hatip-lisesi-fisekhane>>, alındığı tarih:17.04.2014.

¹² **Url-3** <<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/lkokul>>, alındığı tarih:17.04.2014.

Şekil D.6 : Karıştırın Kilisesi.¹⁴

Şekil D.7 : Keskin’de bulunan Ataların Evi.¹⁵

¹³ **Url-4** < <http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/carsi-camii>>, alındığı tarih:17.04.2014.

¹⁴ **Url-11** < <http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/carsi-camii>>, alındığı tarih:17.04.2014.

¹⁵ **Url-12** <<http://www.kulturportali.gov.tr/photo/content/bcf25f80-a2b3-41aa-b073-d8f7c11795db/980x300>>, alındığı tarih:05.05.2014.

Şekil D.8 : Keskin’de bulunan Silsüpürlerin Evi.¹⁶

Şekil D.9 : Keskin’de bulunan Erelilerin Evi.¹⁷

¹⁶ **Url-13** <<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/konut-silsupurlerin-evi>>, alındığı tarih:05.05.2014.

¹⁷ **Url-14** <<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/konut-erelilerin-evi>>, alındığı tarih:05.05.2014.

Şekil D.10 : Keskin sivil mimarlık örneklerinde ahşap elemanlar -Zühtü Pehlivanlı'nın Evi.¹⁸

Şekil D.11 : Turabali Mescidi.¹⁹

¹⁸ **Url-15** <<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/konut-zuhtu-pehlivanlinin-evi>>, alındığı tarih:05.05.2014.

¹⁹ **Url-16** <<http://www.sivaskulturenvanteri.com/etiket/turabali-mescidi/>>, alındığı tarih:05.05.2014.

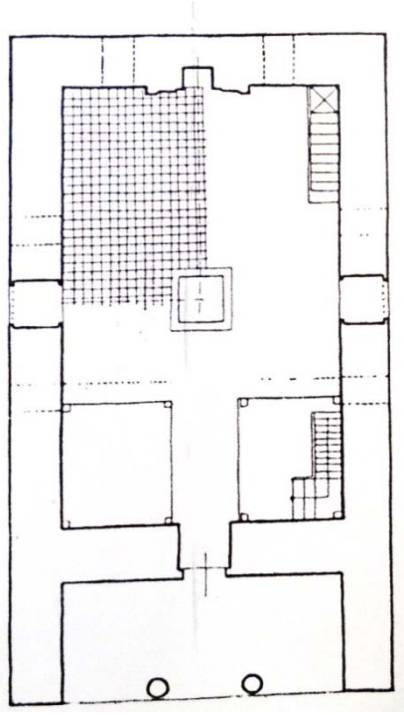
Şekil D.12 : Ankara Nallıhan Soğukkuyu Köyü Mescidi.²⁰

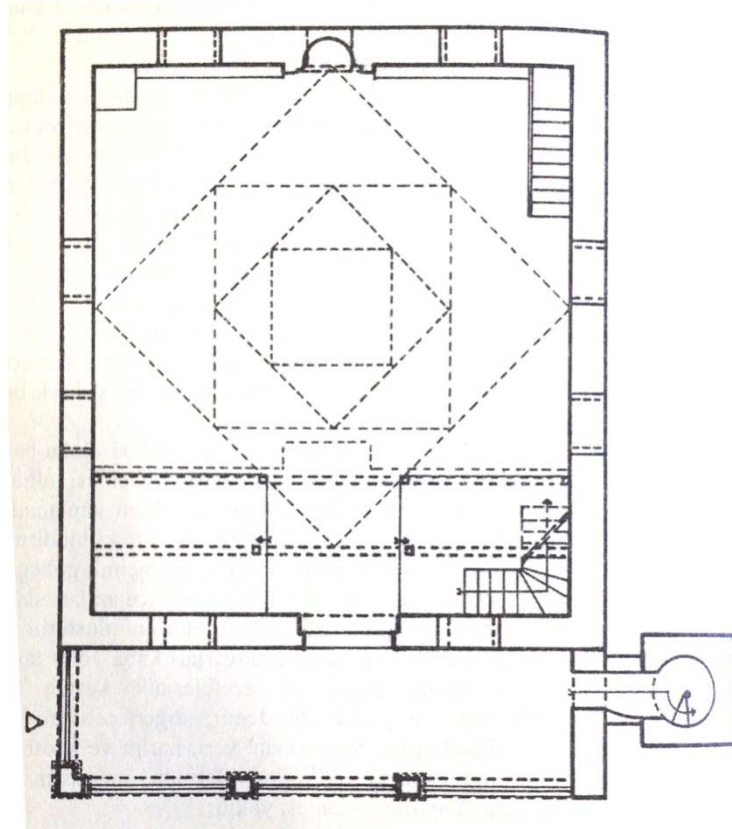
Şekil D.13 : Kalaycıoğlu Mescidi.²¹

²⁰ **Ur1-17** <<http://www.kentselhaber.com/V4/News/330362/Nallihan-da-tarihi-mescit-restore-edilmeyi-bekliyor>>, alındığı tarih:05.05.2014.

²¹ KAYSERİ Kültür Envanteri cilt 2 sf.164.

Şekil D.14 : Halilbey Cami planı.²²

Şekil D.15 : Çandır Köyü Cami planı.²³

²² Kızıltan, A. (1958). Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler, s.52

²³ Parla, C. (2005). Sivrihisar Bindirme Tavanlı Camiler, s. 50.

Şekil D.16 : Çandır Köyü Cami ahşap tavanı.²⁴

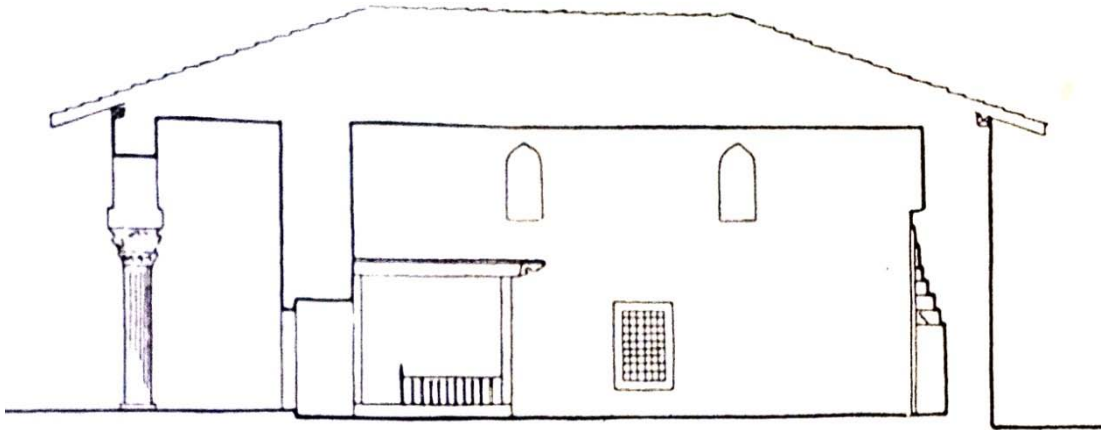
Şekil D.17 : Kaldırım Köyü Cami ahşap tavanı.²⁵

²⁴ Parla, C. (2005). Sivrihisar Bindirme Tavanlı Camiler, s.51.

²⁵ Parla, C. (2005). Sivrihisar Bindirme Tavanlı Camiler s.16 .

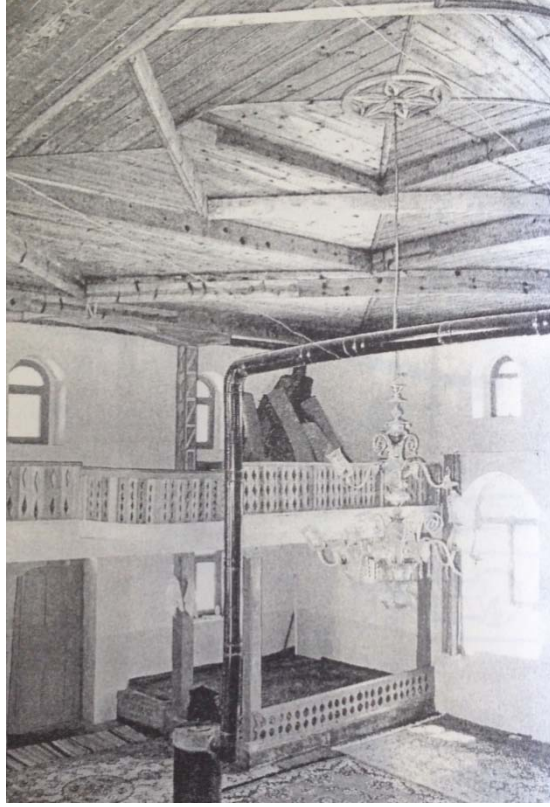
Şekil D.18 : Cürcürler Cami harim kısmı.²⁶

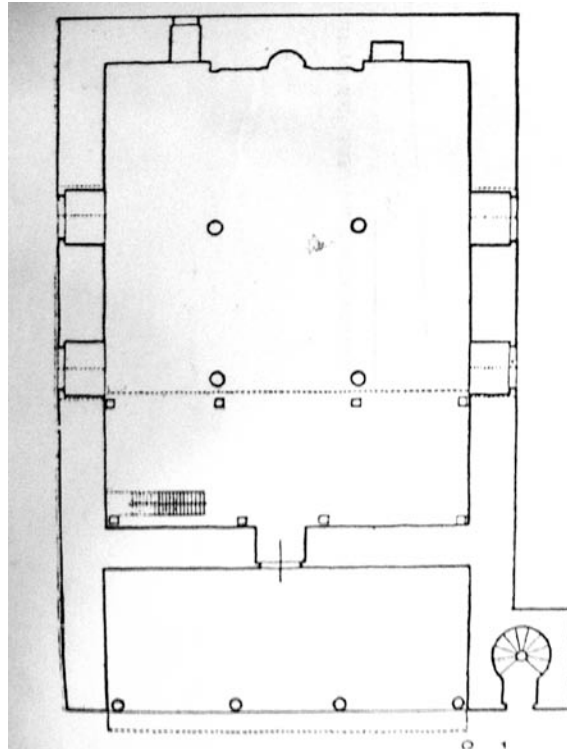
Şekil D.19 : Halilbey Cami kesiti.²⁷

²⁶ Özkeçeci, İ. (1997). Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri, s.41

²⁷ Kızıltan, A. (1958). Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler, s.53

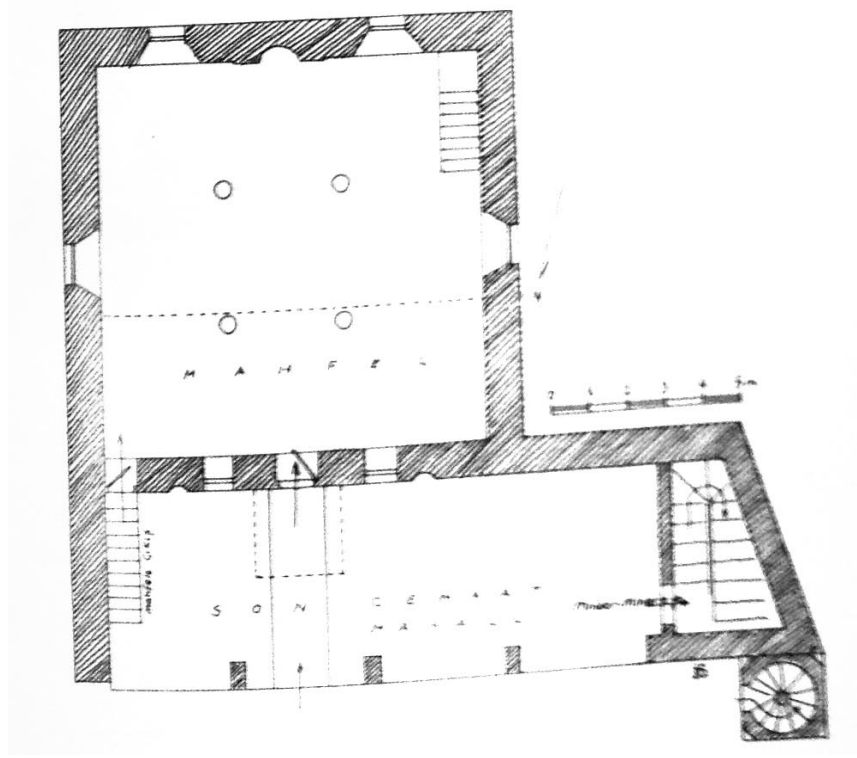
Şekil D.20 : Çandır Köyü Cami kadınlar mahfili.²⁸

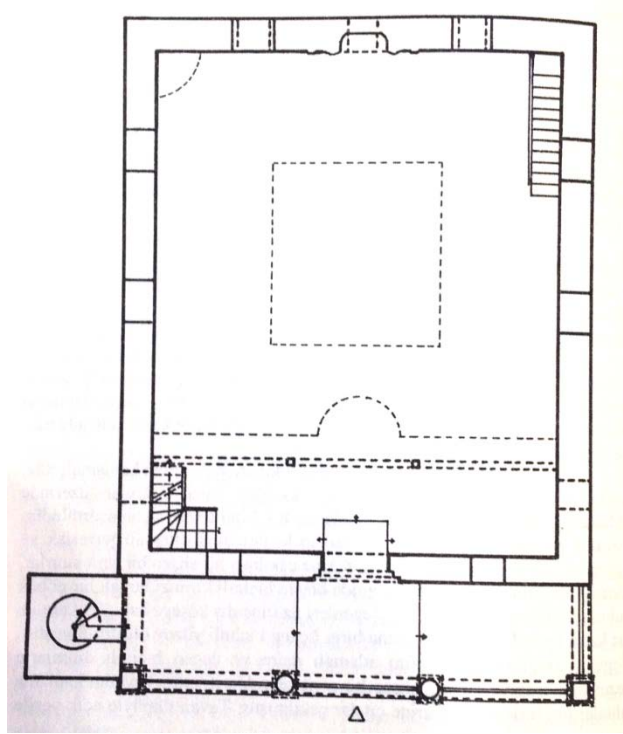
Şekil D.21 : Mahmutbey Cami planı.²⁹

²⁸ Parla, C. (2005). Sivrihisar Bindirme Tavanlı Camiler, s.52 .

²⁹ Kızıltan, A. (1958). Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler s.56 .

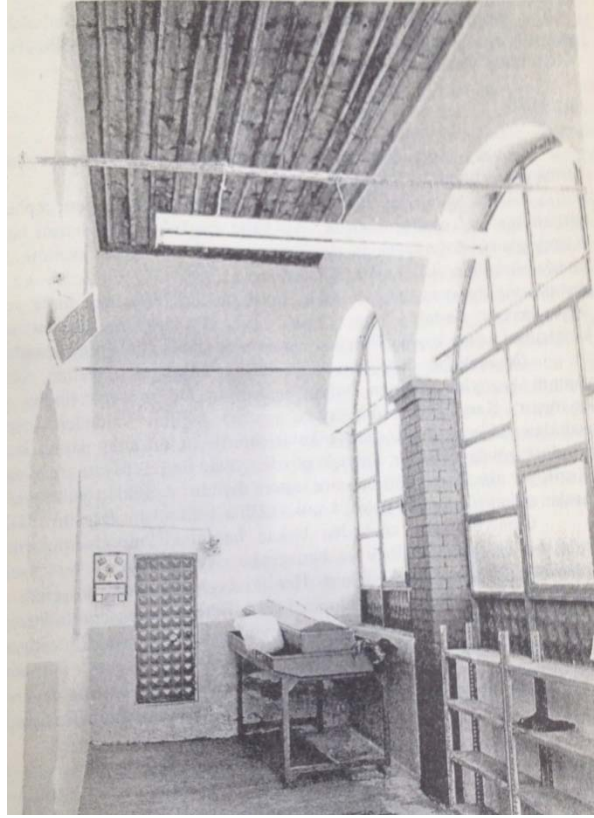
Şekil D.22 : Yazı Cami planı.³⁰

Şekil D.23 : Kaldırım Köyü Cami planı.³¹

³⁰ Özkeçeci, İ. (1997). Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri, s.303.

³¹ Parla, C. (2005). Sivrihisar Bindirme Tavanlı Camiler, s.162.

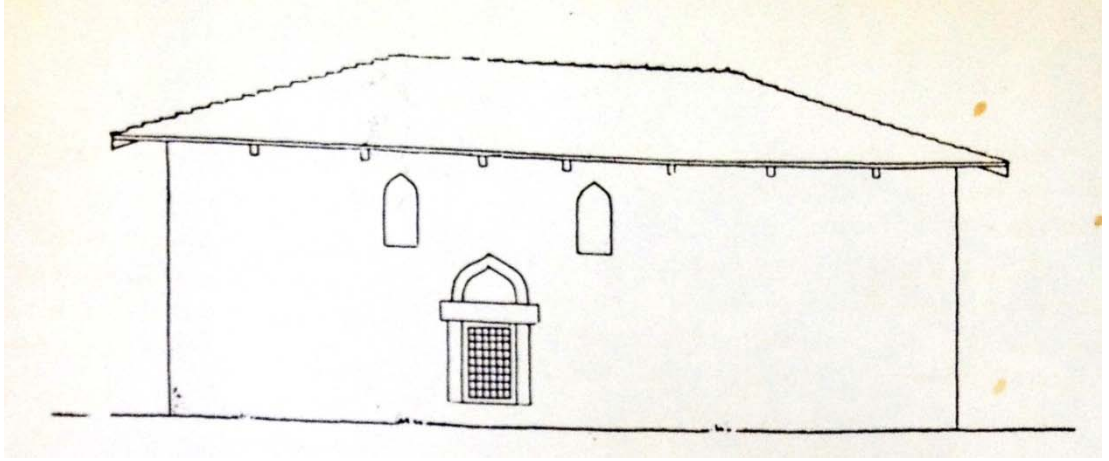
Şekil D.24 : Çandır Köyü Cami son cemaat yeri.³²

Şekil D.25 : Yazı Cami görünüş.³³

³² Parla, C. (2005). Sivrihisar Bindirme Tavanlı Camiler, s.53.

³³ Özkeçeci, İ. (1997). Tarihi Kayseri Cami ve Mescitleri, s.303.

Şekil D.26 : Halilbey Cami cephesi.³⁴

Şekil D.27 : Ballı Cami.³⁵

³⁴ Kızıltan, A. (1958). Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler s.52.

³⁵ **Url-18** < <http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/balli-camii>>, alındığı tarih:17.04.2014.

Şekil D.28 : Yeşilyazı Cami.³⁶

Şekil D.29 : Develioğlu Cami avlusundaki değirmen taş.³⁷

³⁶ **Url-19** <<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/yesilyazi-camii-hazire-ve-turbesi>>, alındığı tarih:17.04.2014.

³⁷ **Url-20** <<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/develioglu-camii>>, alındığı tarih:17.04.2014.

Şekil D.30 : Develioğlu Cami pencere söveleri.³⁸

³⁸ **Url-20** <<http://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirikkale/kulturenvanteri/develioglu-camii>>, alındığı tarih:17.04.2014.

EK E: Kararlar ve belgeler

**T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
KARAR**

Toplantı Tarihi ve No: 24.7.1996	425	<u>Toplantı Yeri</u>
Karar Tarihi ve No : 24.7.1996	5375	ANKARA

Kırıkkale İli, Keskin İlçesi, Cankurtaran Köyü Camisinin onarımına ilişkin, Vakıflar Genel Müdürlüğünün 16.5.1997 gün ve 71.02/97 R.348 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

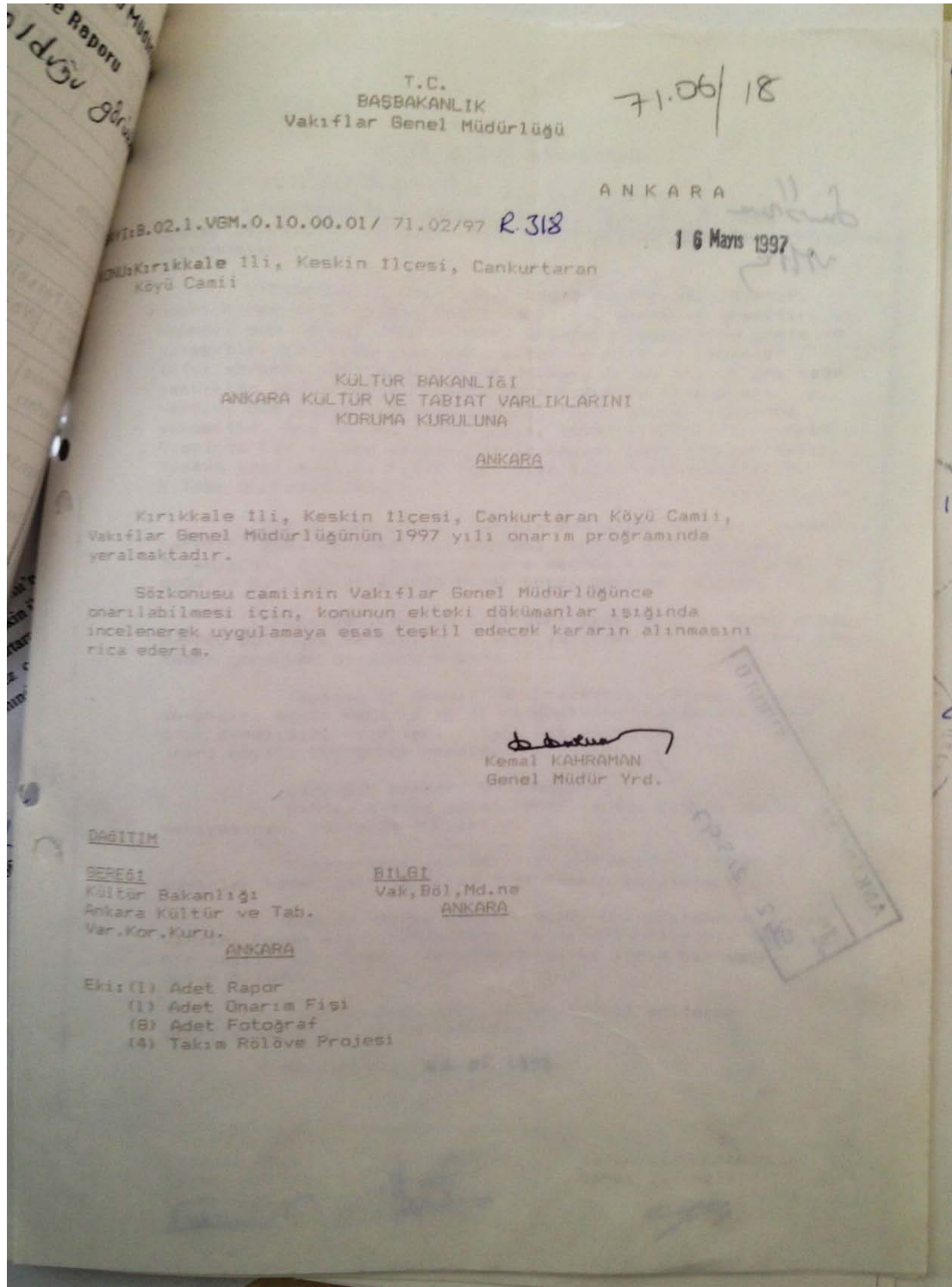
Kırıkkale İli, Keskin İlçesi, Cankurtaran Köyü Camisinin "taşınmaz kültür varlığı" olarak tescil edilmesine, rölöve projesinin uygun olduğuna, Vakıflar Genel Müdürlüğünce onarılmasına, yapıdaki diagonal çatlakların onarımı konusunda çözüm önerisinin kurulumuza iletilmesine karar verildi.

Aslı Geliştir.
[Signature]
Gökçe GÜNEL
Müdür

BAŞKAN Prof.Dr.Gönül TANKUT İMZA ÜYE Mustafa ARSLANER İMZA ÜYE Muzaffer AKÇORA Kırıkkale Bay. Isk. Müd. Bulunmadı	ÜYE Dr.Zühal ÖZCAN İMZA ÜYE Aydın Yakup KESİCİ Vak. Gen. Müd. Tem. İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Prof.Dr.Coşkun ÖZGÜNEL Bulunmadı ÜYE Prof.Dr.H.Örcün BARIŞTA İMZA ÜYE
---	---	---

A.Ö. 71.06/18

Şekil E.1 : Tescil kararını gösterir belge.

Şekil E.2 :Yapının Vakıflar Genel Müdürlüğü onarım programında olduğunu gösterir belge.

ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI

T. C.
BAŞBAKANLIK
İFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ABİDE VE YAPI İŞLERİ DAİRESİ
Vakıf Eski Eser Fişi

DOSYA NO. :
KİTÂBE NO. :
KÜTÜPHANE ve
ARŞİV FİŞ NO. :

İL : KIRIKALE
İLÇE : KESKİN
BUCAK : ÇANKURTARAN
KÖYÜ : KÖYÜ

Eserin Adı :
(Tarih Ad ve Şöhretleri) Çankurtaran Köyü Camii

Bulunduğu Yer :
(Mahalle, Köy, Sokak, Kapı No.) Çankurtaran Köyü

Yapıldığı Tarih / Devri :
Bânisi :
Yâkıfı :
Mimar ve Usta :
Kitâbesi :
(arsa ayrışma fiş düzenlenecektir)

Mahalli Teşkilâtta Vakfiyesi : Defter No. Sayfa No.

Mimari Özellikleri : Dikdörtgen planlı camii, kesme taşlar yapılmıştır. Üzeri kırma çatılı ve kiremit kaplıdır. Sazaklar ahşaptır. Eş kemerli son cemaat yeri vardır. Ortadaki kemer daha geniş ve yüksektir. Yandakiler daha alçak ve dardır. Kemerler içi serbest dört ayak üstüne oturur. Sütun başlıkları sade yastıklar şeklinde. Köşelerde taş boyuna kuramları vardır. Son cemaat yerinin zemini ortada alçak, yanlarda yüksektir. Ana mekân giriyi kapısı üçgen alınlıklıdır. Alın kısmında bir kitebe vardır. Giriş kapısı kemeri giriverlerdir. Taşlar yapılmıştır. Kilit taşı dışı taşla bırakılmıştır. Kitebe okuna.

Onarıldığı Yıllar ve Onaranlar :

Bugünkü Durumu : ibadete açıktır. onarıma ihtiyacı vardır.

Tapu ve Kadastro Kaydı :
(Mümkün Olanların Çizimleri de Konacaktır)

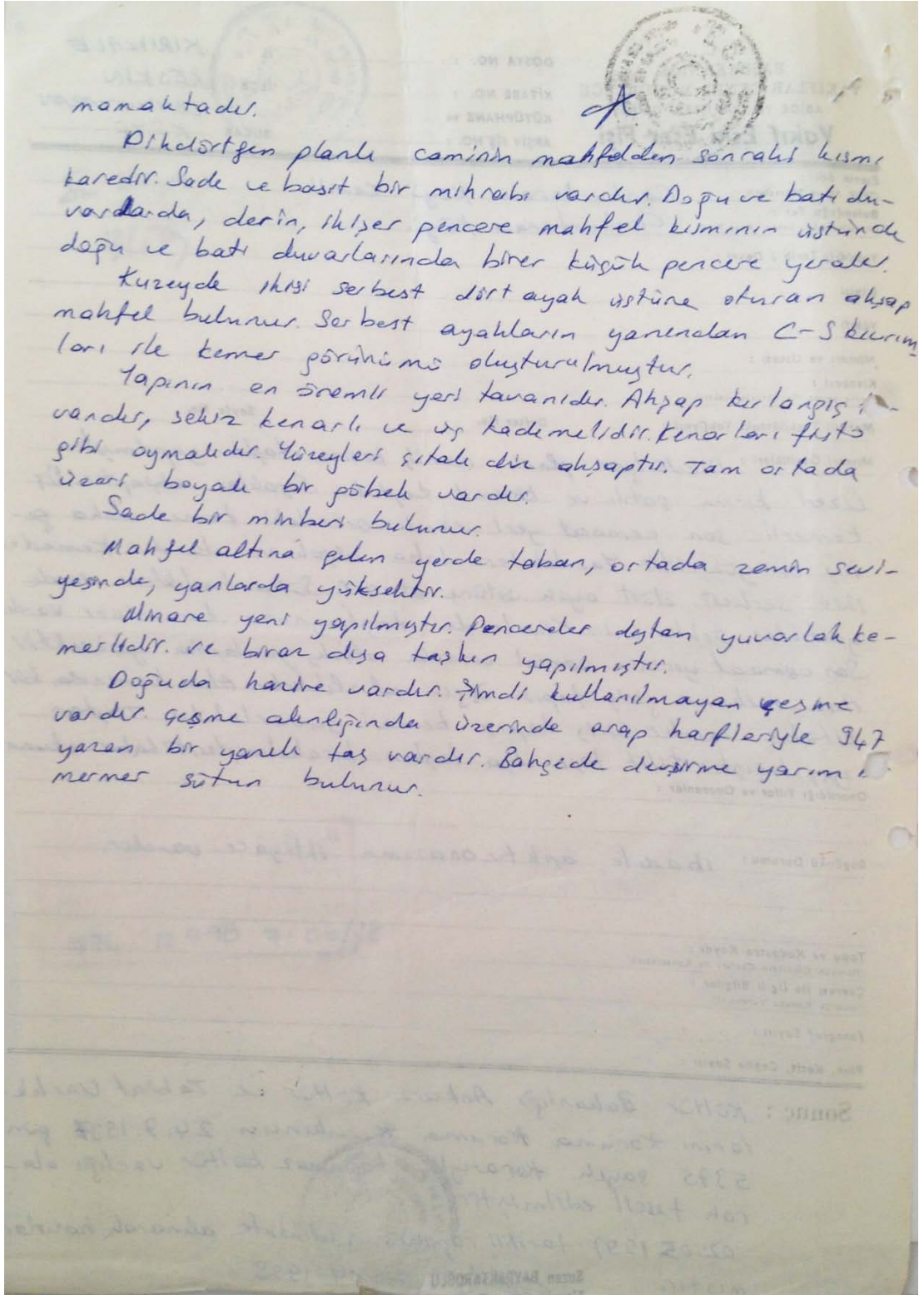
Çevresi ile İlgili Bilgiler :
(İstisnai Konusu Varmıdır?)

Fotograf Sayısı :
Plan, Kesit, Cephe Sayısı :

Sonuç : Kültür Bakanlığı Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 24.7.1997 gün 5375 sayılı kararıyla tapınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. 02.05.1997 tarihli raporunun dikkate alınarak handlenmiştir.

Suzan BAYRAKTAR OĞLU
Uzman Sanat Tarihçisi 29.04.1998

Şekil E.3 : Vakıf Eski Eser Fişi 1. Sayfa.

Şekil E.4 : Vakıf Eski Eser Fişi 2. Sayfa.

Sayı: Yev-612
Konu: Taşınmaz Kùltür
Varlıkları

23.7.1998

KùLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA MÜDÜRLÜĞÜ
ANKARA

İlgi:10.7.1998 tarih ve B.16.0.KTV.4.06.00.00/71.06/13/1257
sayılı yazıya.

İlgi yazınızda bahsedilen Kazıklı köyü 1840 parsel üzerine xxx
23.7.1998 tarih ve 612 yevmiye numaramız ile Korunması Gerekli
Taşınmaz Kùltür Varlıklarıdır. diye şerh verilmiştir.
Bilgilerinize arz ederim.

Köyü	Mevki	Parsel	Cinsi	Miktarı	Maliyeti	Hisse
Kazıklı	köyü	1840	camı	540m2	Kazıklı köyü manevi şahsiyeti	Tam

27.07.98 09114

Şekil E.5 :Yapının bulunduğı parsel üzerine verilen ‘Korunması Gerekli Kùltür Varlıklarıdır’ şerhini gösterir belge.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MİLLÎ VE İKTİSADİ BAKANLIĞI
MİLLÎ EMLAK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Abide ve Yapı İşleri Dairesi

Abide ve Eski Eser Onarım Fişi

Eserin yeri ve adı :	Kırıkale -Keskin Cankurtaran Köyü Camii
Ayrılan tahsisat :	2.000.000.000.-TL.
Geçen yıllarda yapılan işler :	
19 67 da yapılacak işler :	1)Caminin ahşap döşemesi yenilenecek, 2-Mevcut ahşap tavan korunacak, akıntıdan dolayı bozulan kısımları orjinaline uygun olarak onarılacak. 3-Akıntı yapan ahşap çatı ıslah edilecek 4)Cami çevresine tretuvar yapılacak. 5)Caminin ahşap pencere doğramaları yenilenecek, 6)Cami giriş kapısı ahşap tablalı kapı olarak yapılacak 7)Mahvelin ahşap korkulukları yenilenecek 8)Camide boya, badana yapılacak ve elektrik tesisatıyla ilgili onarım yapılacaktır.
A — Adi tamir :	X
B — Restorasyon :	
C — Geçen yıldan devam :	

Şekil E.6 : Abide ve Eski Eser Onarım Fişi.

TAŞINMAZA AİT TAPU KAYDI (Aktif Malikler - ŞBİ var)							
Zemin Tipi	: Ana Taşınmaz	Ada/Parsel	: 1840				
Zemin No	: 75379058	Yüzölçüm	: 540,00 m2				
İl / İlçe	: KIRIKKALE/KESKİN	Ana Taş. Nitelik	: CAMİ				
Kurum Adı	: Keskin TM						
Mahalle / Köy Adı	: CANKURTARAN Köyü						
Mevkii	: KÖY İÇİ						
Cilt / Sayfa No	: 19 / 1838						
Kayıt Durum	: Aktif						
TAŞINMAZ ŞERH / BEYAN / İRTİFAK							
S/B/İ	Açıklama	Malik / Lehdar	Tarih - Yevmiye	Terkin Sebebi - Tarih - Yev			
Beyan	KORUNMASI GEREKLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKTIR		23/07/1998 - 612	--			
Beyan	3402 Sayılı Kanunun 22. maddesinin 2. fıkrasının (a) bendi uygulamasına tabidir.		14/02/2013 - 226	--			
MÜLKİYET BİLGİLERİ							
Sistem No	Malik	Elbirliği No	Hisse Pay/Payda	Metrekare	Edinme Sebebi - Tarih - Yev.	Terkin Sebebi - Tarih - Yev.	
303892930	KESKİN - CANKURTARAN Köyü Tuzel Kişiliği		TAM	540,00	Tapulama - 03/04/1951 - 0-		

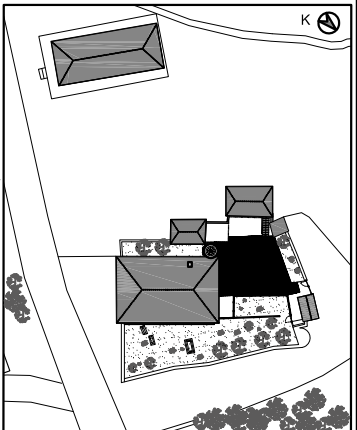
Raporlayan / 1642031
Murat ERDOĞAN
Kaydına Göre
12.08.2014

Şekil E.7 : Cankurtaran Köyü Camisi Tapu Kaydı.

EK F: Cankurtaran Köyü Camisi'nin Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Çizimleri

KIRIKKALE-KESKİN
CANKURTARAN KÖYÜ CAMİ
KORUMA PROJESİ

HAZIRLAYAN
502111211 - SEDA NEHİR AKGÜN

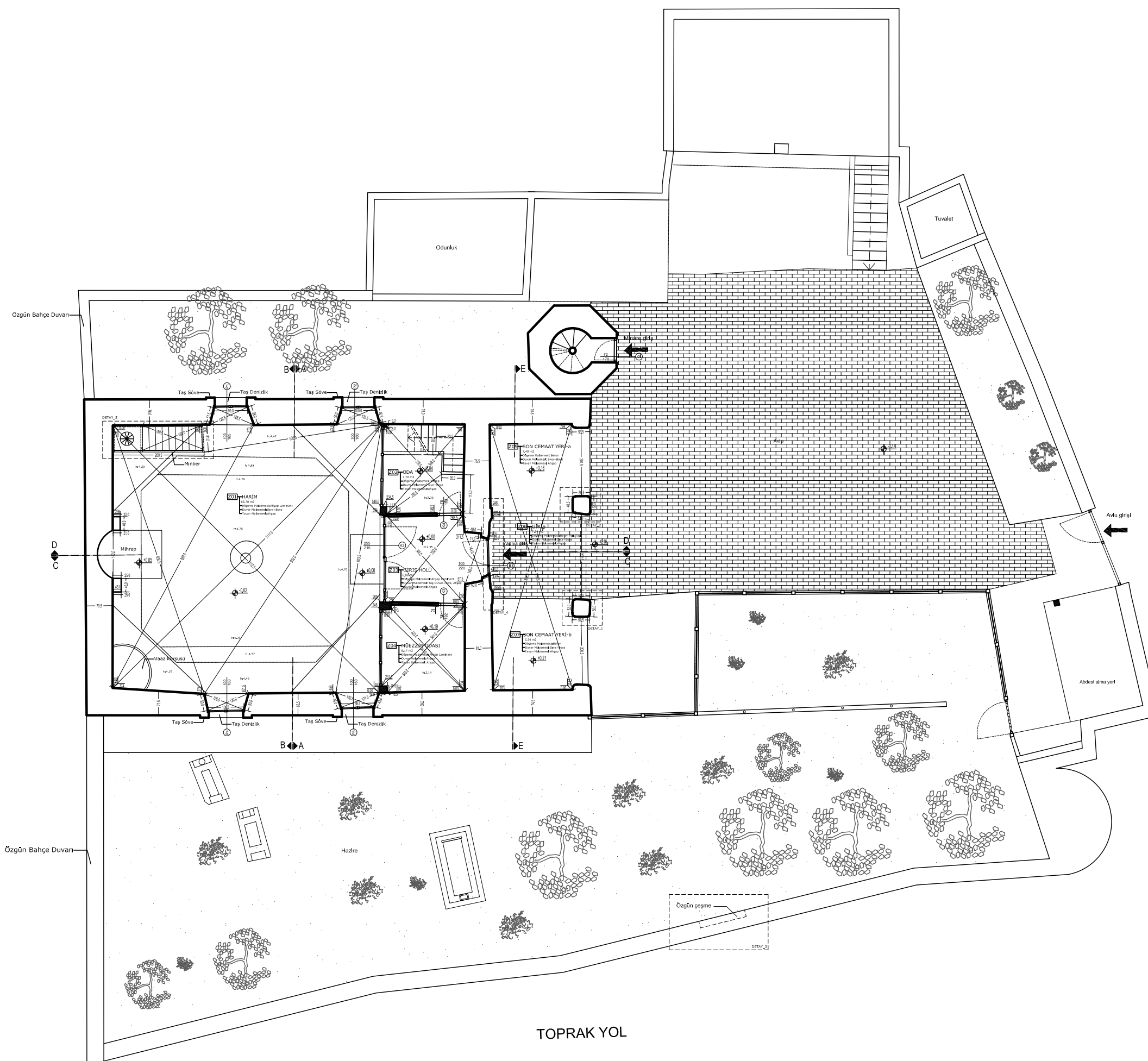
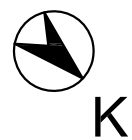

A horizontal beam of total length 4m is shown. It is divided into four segments of alternating black and white colors. The segments are labeled with their lengths: 0.5m, 1.5m, 2.5m, and 3.5m. The beam is supported by a pin support at the left end (0m) and a roller support at the right end (4m). The segments are defined by vertical dashed lines at 0.5m, 1.5m, 2.5m, and 3.5m from the left end.

MAYIS 2014

TOPRAK YOL

ASFALT YOL

İSTANBUL TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ

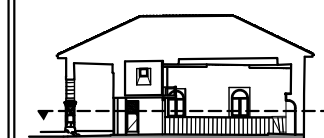
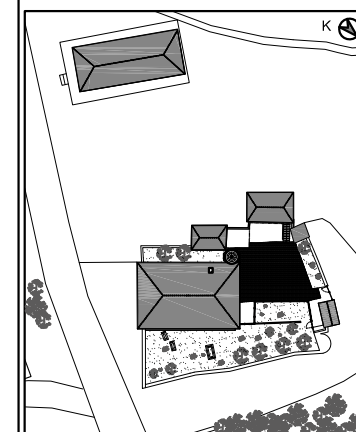

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI

KIRIKKALE-KESKİN
CANKURTARAN KÖYÜ CAMI
KORUMA PROJESİ

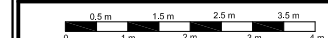
DANIŞMAN
YRD. DOÇ.DR. S. YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
502111211 - SEDA NEHİR AKGÜN

PAFTA ADI:
ZEMİN KAT PLANI (0.00 KOTU)

PAFTA NO: 2

RÖLÖVE

RESTİTÜSYON

RESTORASYON

MAYIS 2014

İSTANBUL TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ

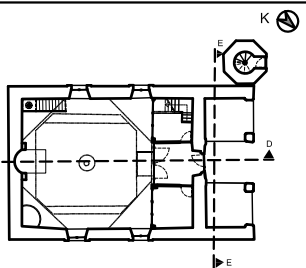
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI

KIRIKKALE-KESKİN
CANKURTARAN KÖYÜ CAMİ
KORUMA PROJESİ

DANIŞMAN
YRD. DOÇ.DR. S. YILDIZ SALMAN

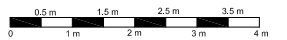
HAZIRLAYAN
502111211 - SEDA NEHİR AKGÜN

- Andezit
- Sarı tüf
- Tuğla
- Cam
- Demir
- Kontrplak
- Kireç badana
- Boya
- Çimento esaslı malzeme
- Ahşap
- Hali
- PVC
- Marsilya Tipi Kiremit
- Beton Kilit Taşı

PAFTA ADI:
D-D KESİTİ / E-E KESİTİ
MALZEME ANALİZİ

PAFTA NO: 13

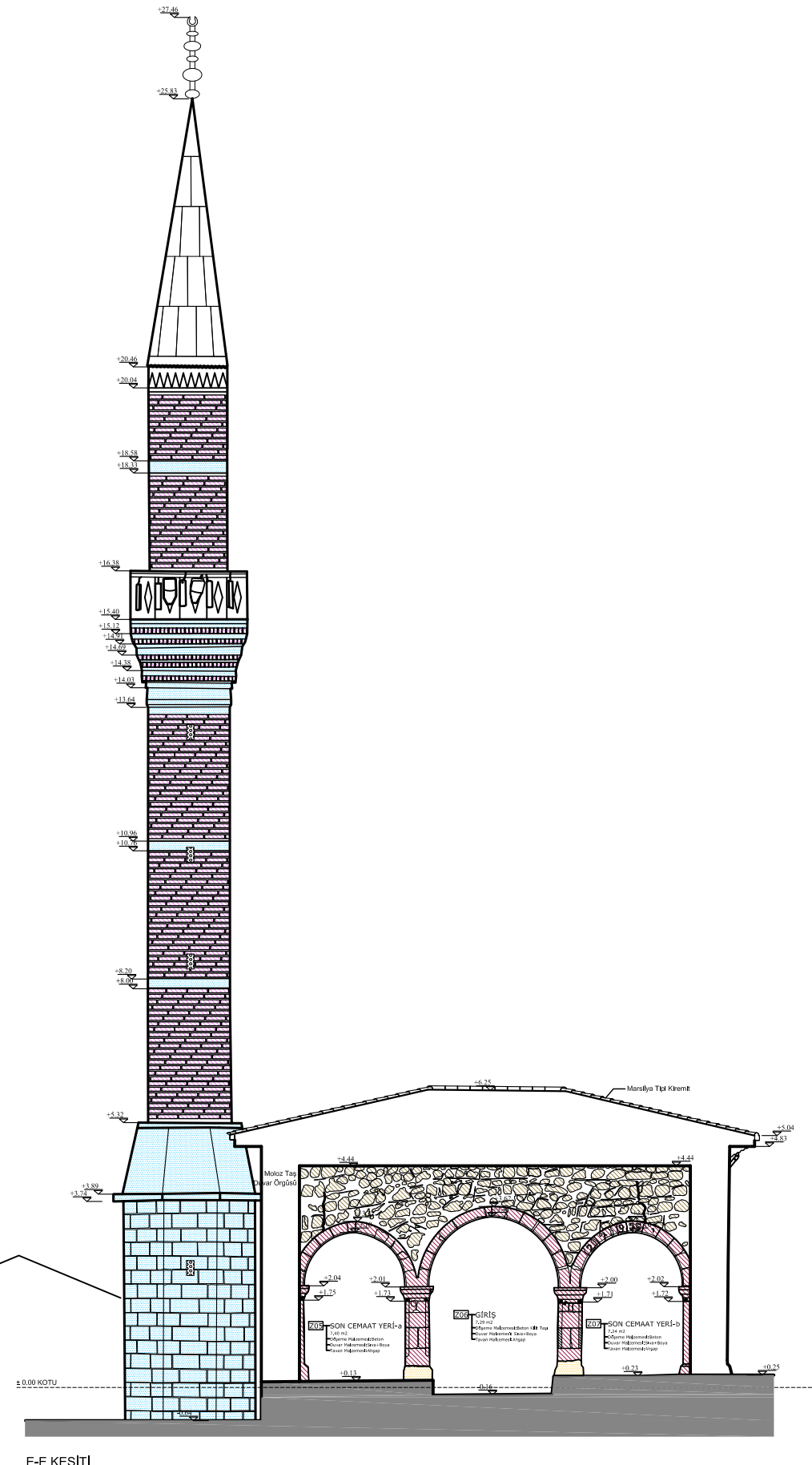
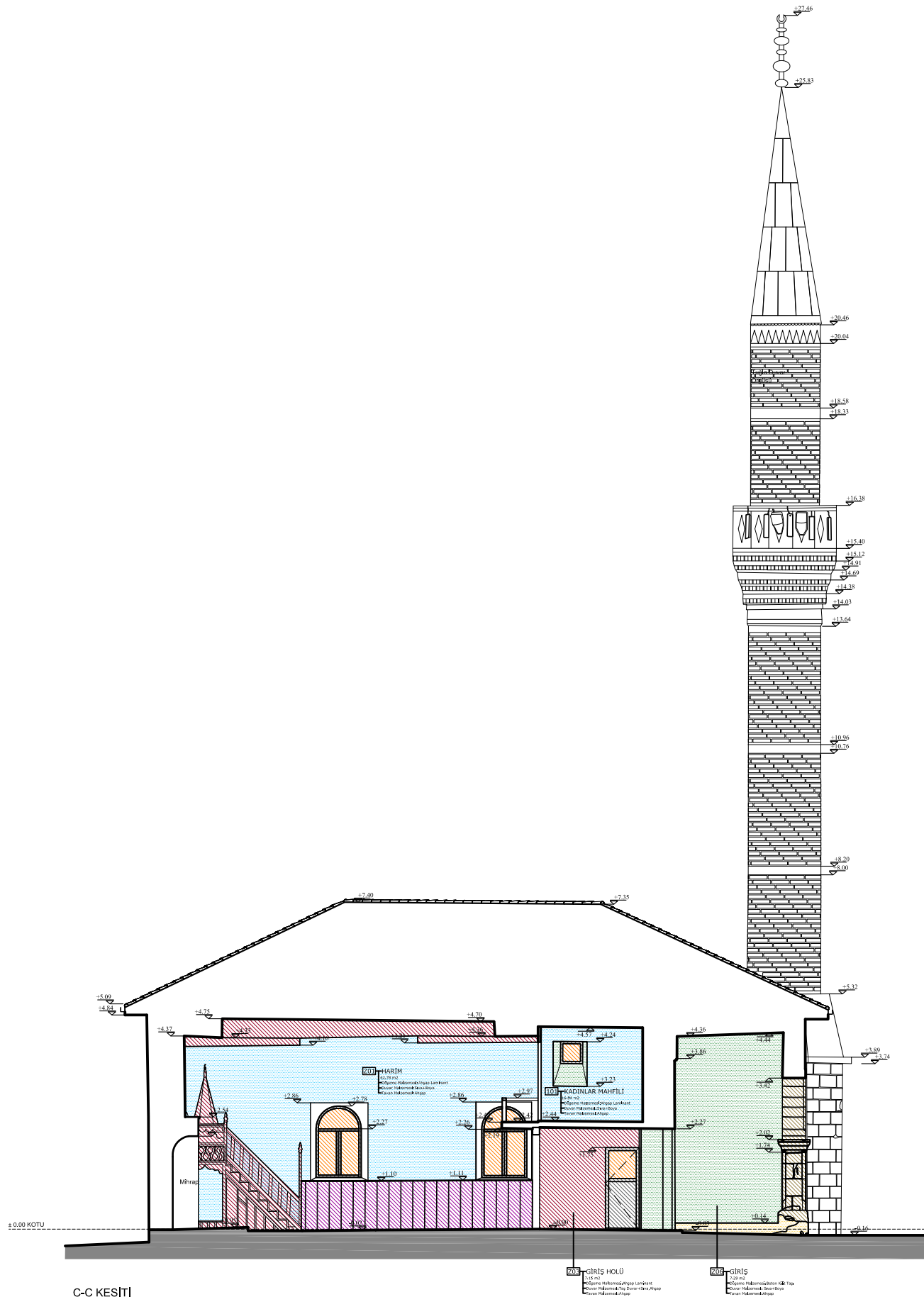

RÖLÖVE

RESTİTÜSYON

RESTORASYON

MAYIS 2014

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

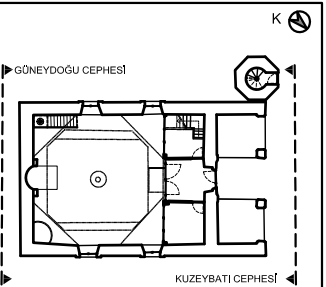
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI

KIRIKKALE-KESKİN
CANKURTARAN KÖYÜ CAMI
KORUMA PROJESİ

DANIŞMAN
YRD. DOÇ.DR. S. YILDIZ SALMAN

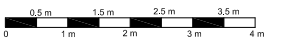
HAZIRLAYAN
502111211 - SEDA NEHİR AKGÜN

- Kılcal Çatlak (Sıva Çatlak)
- Strüktürel Çatlak
- Yüzey Kaybı
- Yüzey Kirliliği
- Niteliksiz Onarım
- Niteliksiz Ek
- Sıva Dökülmesi
- Korozyon
- Çiçeklenme
- Malzeme kaybı
- Biyolojik Bozulma

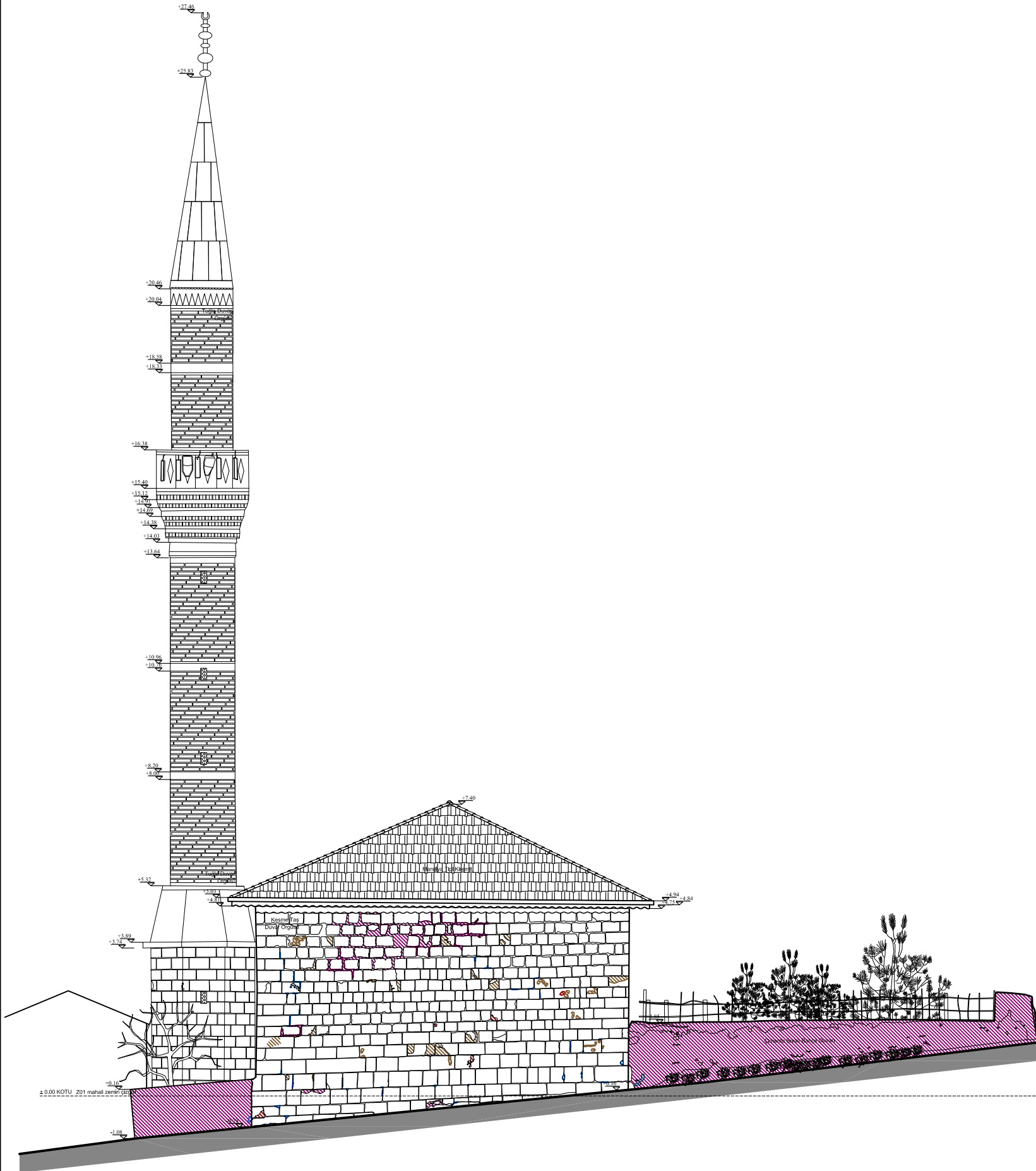
PAFTA ADI:
GÜNEYDOĞU CEPHESİ / KUZEYBATI
CEPHESİ
HASAR ANALİZİ

PAFTA NO: 19

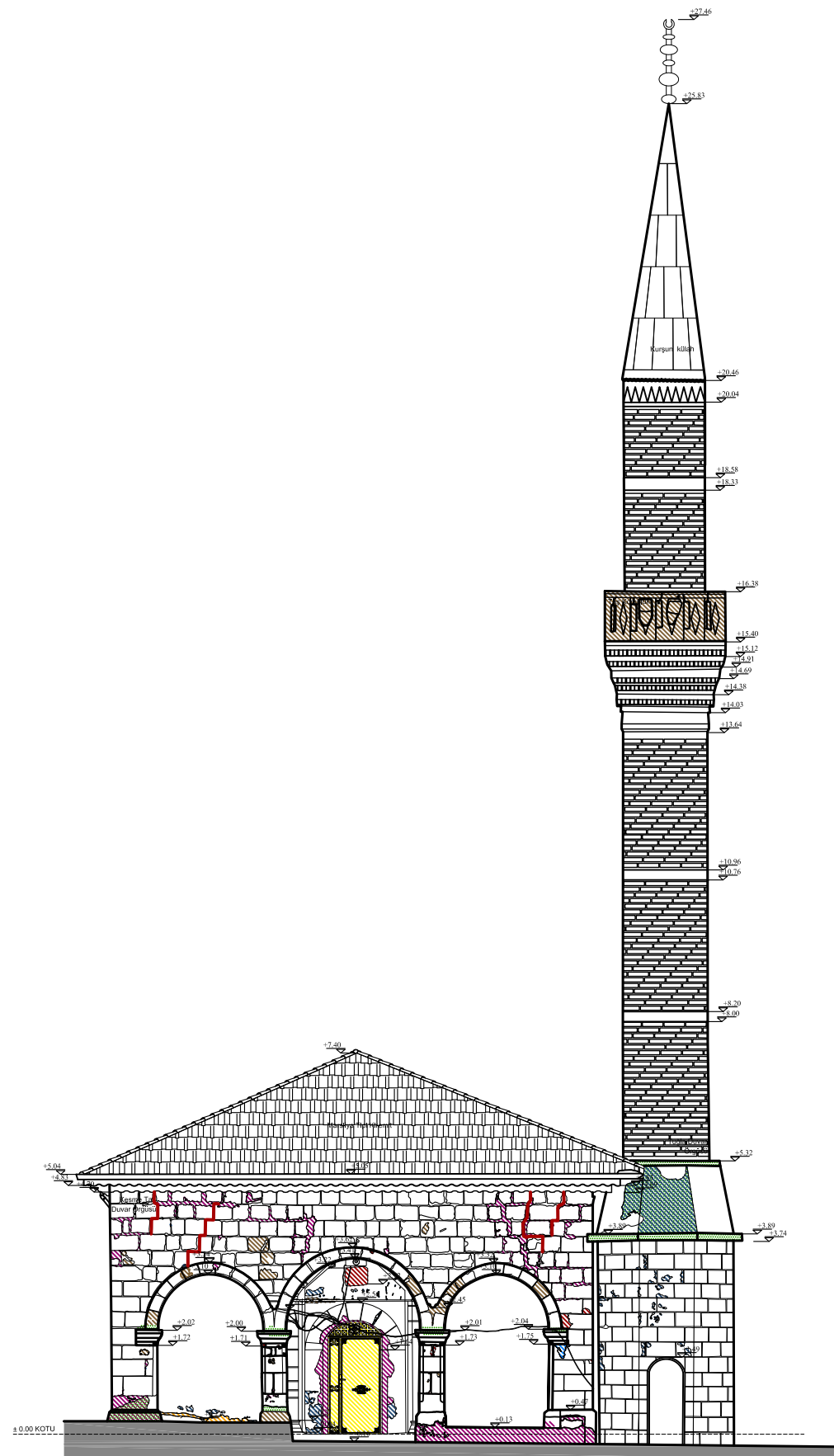

RÖLÖVE	
RESTİTÜSYON	
RESTORASYON	

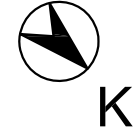
MAYIS 2014

GÜNEYDOĞU CEPHESİ

KUZEYBATI CEPHESİ

İSTANBUL TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ

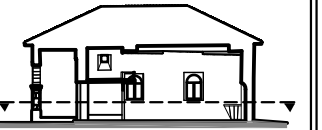
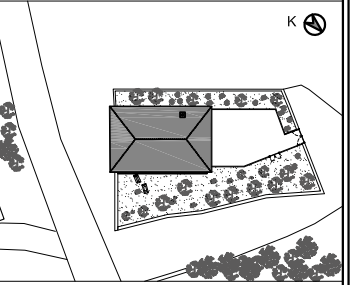

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI

KIRIKKALE-KESKİN
CANKURTARAN KÖYÜ CAMİ
KORUMA PROJESİ

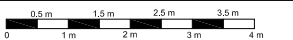
DANIŞMAN
YRD. DOÇ.DR. S. YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
502111211 - SEDA NEHRİ AKGÜN

PAFTA ADI:
ZEMİN KAT PLANI (0.00 KOTU)

PAFTA NO: 21

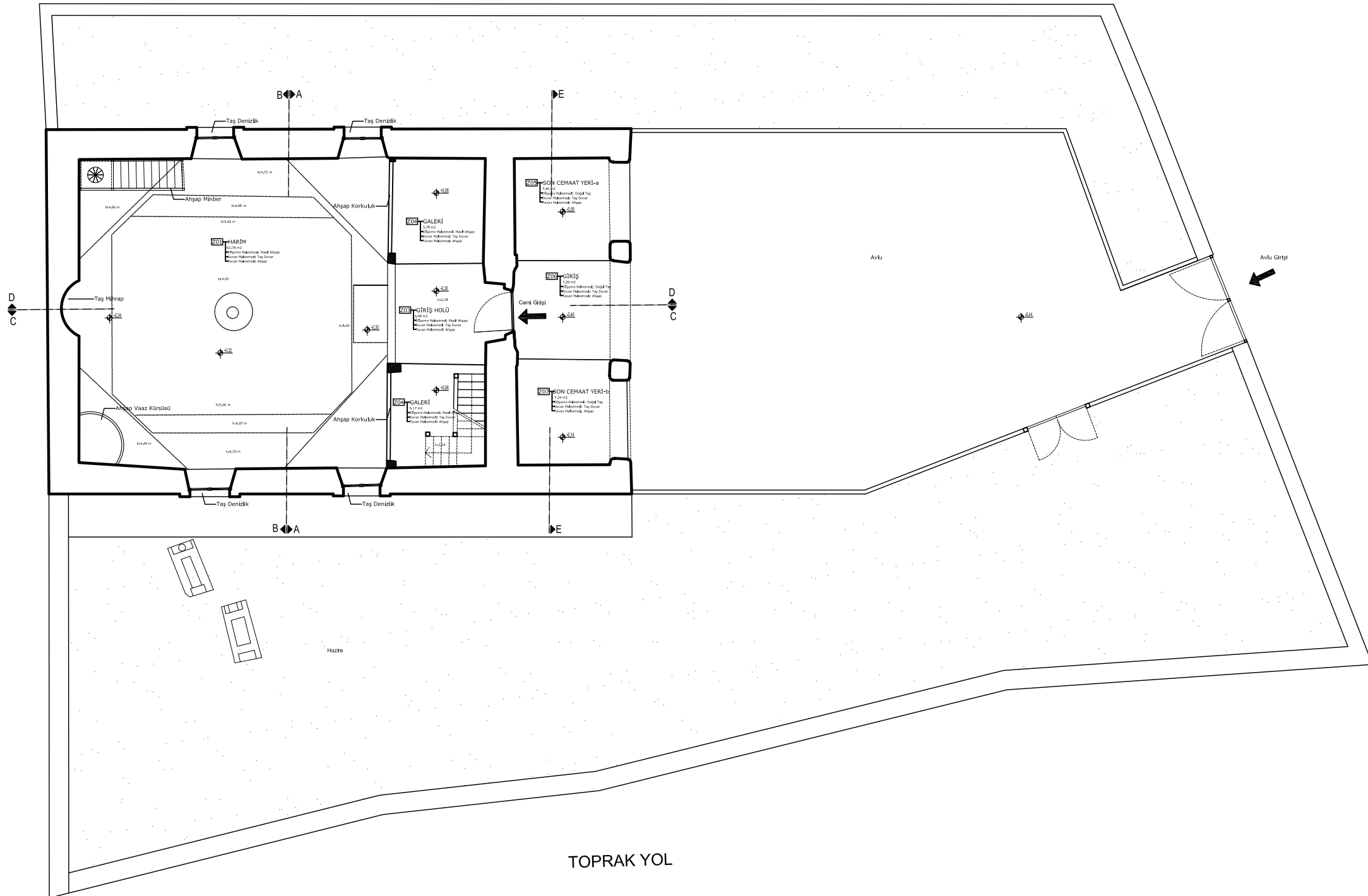

RÖLÖVE

RESTİTÜSYON

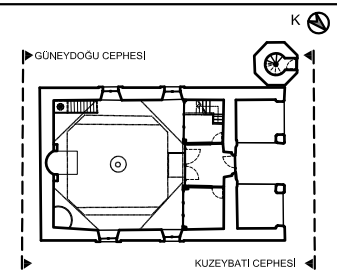
RESTORASYON

MAYIS 2014

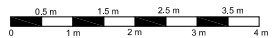

- Çatlakların onarımı
- Rutubet kaynağının bulunup giderilmesi
- Sıva raspa
- Çimento esaslı malzemeden arındırma
- Nitelsiz eklerden arındırma
- Malzeme sağlama
- Yüzey temizliği
- Ahşap malzemede bütünlendirme
- Özgün malzeme ve detaylarla yenileme
- Yosunlardan temizleme
- Özgün harç ile derz dolusunun yenilenmesi
- Boya yenilenmesi

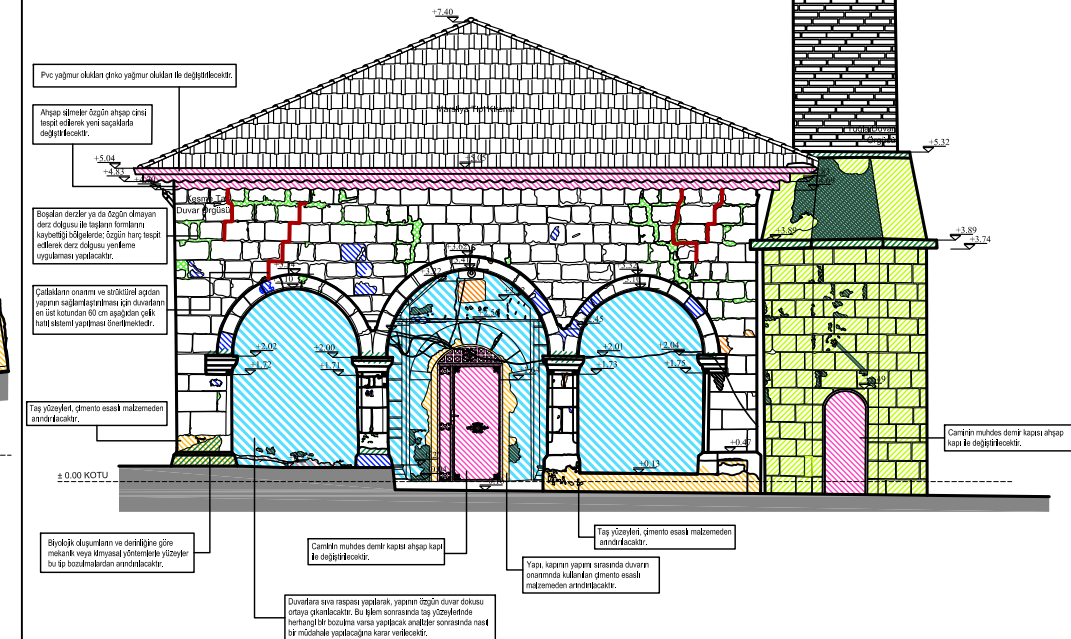
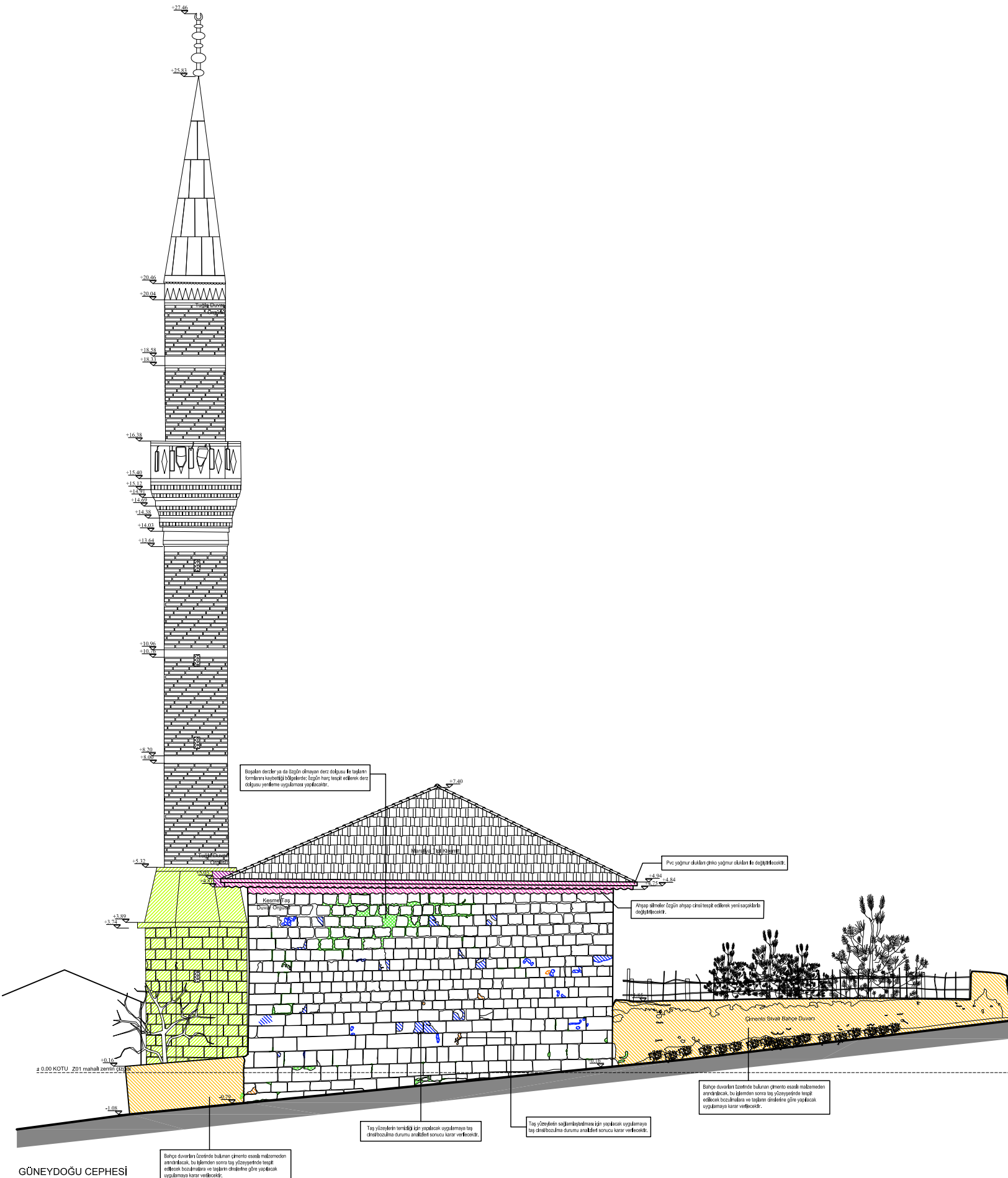
PAFTA ADI:
GÜNEYDOĞU CEPHESİ / KUZEYBATI
CEPHESİ
MÜDAHALE PAFTASI

PAFTA NO: 29

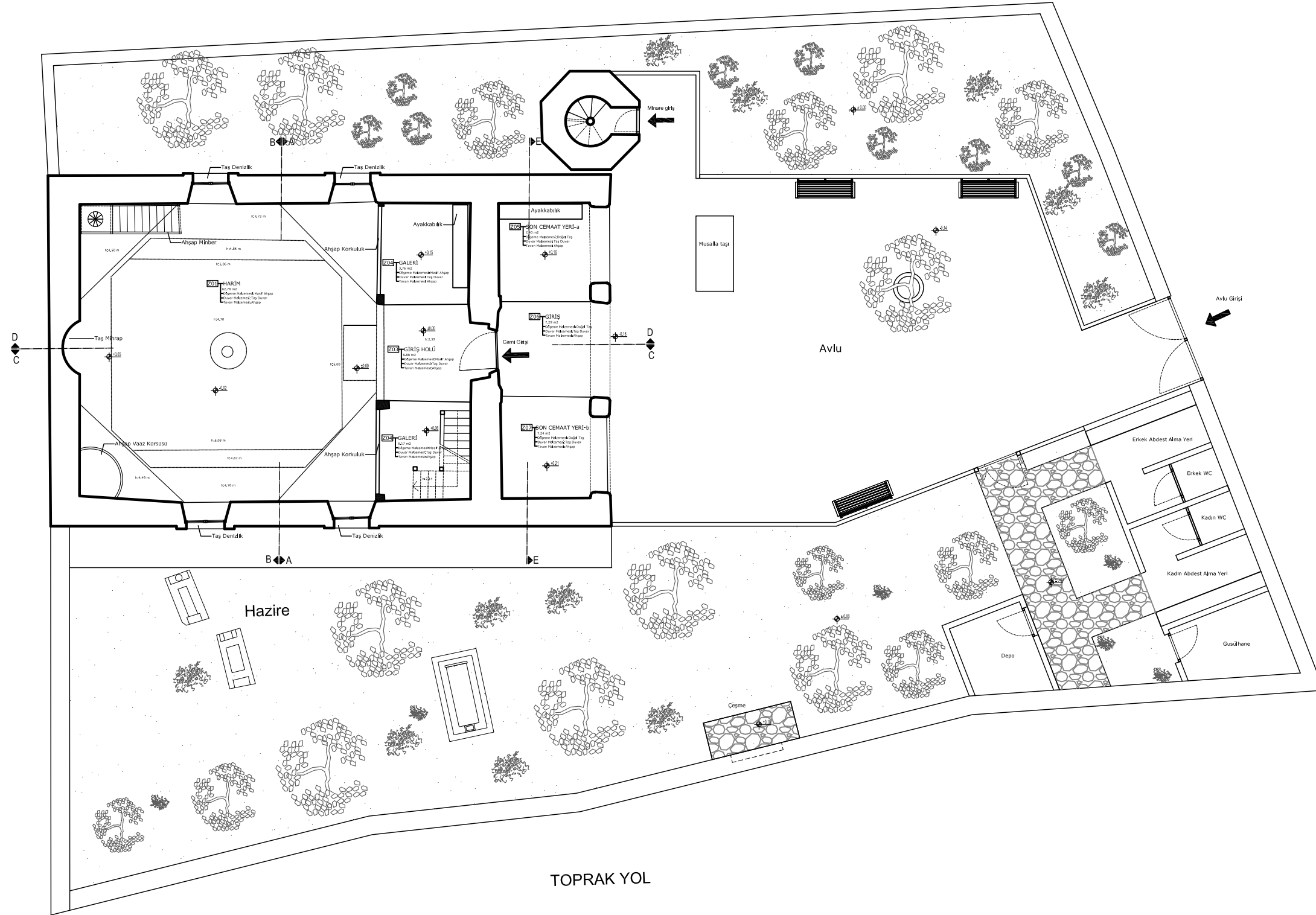
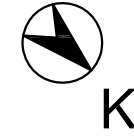

RÖLÖVE
RESTİTÜSYON
RESTORASYON

MAYIS 2014

KUZEYBATI CEPHESİ

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

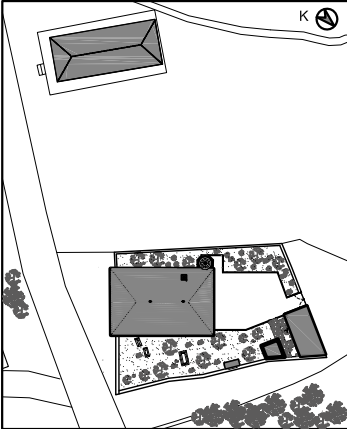

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON PROGRAMI

KIRIKKALE-KESKİN
CANKURTARAN KÖYÜ CAMİ
KORUMA PROJESİ

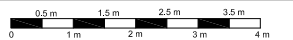
DANIŞMAN
YRD. DOÇ.DR. S. YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
502111211 - SEDA NEHİR AKGÜN

PAFTA ADI:
ZEMİN KAT PLANI (0.00 KOTU)

PAFTA NO: 32

RÖLÖVE

RESTİTÜSYON

RESTORASYON

MAYIS 2014

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Seda Nehir AKGÜN

Doğum Yeri ve Tarihi: Samsun / 09.05.1987

Adres: Ankara

E-Posta: akgunnehir@gmail.com

Lisans: İstanbul Teknik Üniversitesi / Mimarlık

Mesleki Deneyim ve Ödüller:

-Abdullah Gül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Araştırma Görevlisi (2013-....)

-Yazgan Tasarım Mimarlık - Mimar (Şubat 2013-Kasım-2013)

- Mono Mimari Tasarımlar - Mimar (Ekim 2011- Ocak 2013)

-Mimarane Mimarlık - Mimar (Şubat 2011- Ekim 2011)

-Stüdyo Vertebra - Stajyer Mimar (2010)

- Murat Molla Kütürphanesi Restorasyon Şantiyesi- Stajyer Mimar (2010)

-Ainos Antik Kenti Arkeolojik Kazısı Belgeleme Çalışmaları - Mimar (2009)

- Stüdyo Galata Mimarlık Hizmetleri- Stajyer Mimar (2009)

- MİMED 4. Sınıflar Kategorisi- Başarı Ödülü

- Çukurova Bölgesi Mevsimlik Tarım İşçilerine Geçici Yaşam Alanları Tasarımı
Ulusal Mimari Fikir Yarışması - Mansiyon Ödülü

-Betonik Fikirler Ekolojik Fikirler Yarışması- 3.'lük Ödülü